



ТЕРНОПІЛЬЩИНА

Це було ще за княжої доби. У прекрасному замку на високій горі, яка стоїть між річками Гнізна і Серет, жив князь із дружиною, у них була чудова донька. Окрім вроди, мала вона ще й добре серце та гострий розум. Князь радився з нею навіть у справах політичних і військово-стратегічних.

Та сталося горе — померла дружина князя. Дуже довго він тужив за княгинею.

У селі Теребовля, де стояв замок князя, жила вдова. Ніхто не знав, що вона — відьма. Звабила вона чарами князя, і той одружився з нею. Проте й надалі найголовнішим радником князя була його донька. Ключі від скринь із золотом і від підземелля він довіряв лишень їй. Розлютилася за це на пасербицю мачуха. Її чари перетворили молоду дівчину на гадюку...

Минали роки... Замок у Теребовлі кілька разів руйнували, потім відбудовували. Непорушним залишалося лише підземелля, бо невидим воно стало для людського ока.

Місцеві мешканці переповідають, як щонаочі на Івана Купала гадюка із ключами в зубах виповзає з-під каміння і виглядає нареченого. Якщо якийсь парубок зірве цвіт папороті й одразу побіжить до неї, поцілує, то зніме чари, і гадюка знову стане дівчиною...

Теребовля — районний центр на

ЗАМОК
У ТЕРЕБОВЛІ

що він лишень самому Кам'янецькому може поклонитися. Замок був надійно захищений частоколом. У західних і східних кутах і в південній частині фортеці стояли дерев'яні вежі. Криниці тоді ще не було. Імовірно, що на випадок облоги усередині тримали резервуари для води, а харчі — в дерев'яних коморах.

Із північного боку замку був розташований господарський двір князя. Там були конюшні, оборони й інші господарські споруди.

Єдина кам'яна будівля цього комплексу споруд — церква. Та й будівля з такого матеріалу була набагато стійкішою, неприступнішою.

Можливо, саме в цій церкві ховалися мешканці, коли ворог проривався через оборонний вал. Припускають, що покровителем церкви був святий Василій. Офіційних джерел щодо цього не збереглося.

Гарним князем був Василько. За роки його князювання Теребовля розбагатіла, здобула авторитет культурного торгового центру й могутнього оборонного вузла. Замок простояв

приблизно до 1241 року. Його зруйнувала татаро-монгольська навала.

1349 року, після захоплення Галичини, Казимир стає паном Руської землі. Він починає зводити укріплення, одне з них — у Теребовлі, на місці Василькового замку, від якого залишилися руїни. Цього разу фортифікаційна споруда була зведена з каменю і руйнівній силі вогню не піддавалася. Замість частоколу постали кам'яні мури завтовшки до 2 метрів. Княжу церкву перетворили, мабуть, у в'їзну браму. Викопали криницю завглибшки 45 метрів.

Незважаючи на міць і начебто незнищенність споруди, її таки зруйнували десь 1498 року. Відбудований замок проіснував приблизно 170 років...

У XVI столітті замок швидко відбудували. 1534 року краківський каштелян Андрій Тенчинський розпочав відбудову власним коштом. Позаяк замок не був знищений

крізь одну оборонну стіну, то опинявся ще перед однією — і потрапляв у пастку. Загалом до замку було дуже важко прорватися, тому що дорога вела спочатку обіч східної вежі, в якій були отвори для бійниць, а потім через міст, часто розібраний. Біля мосту завжди був воротар. У 1664 році в замку, крім воротаря і пушкаря, служило 20 гайдуків.

Фортеця неодноразово вистояла під облогою татар і козаків. Про напади татар розповідають таке.

Татари штурмували фортецю вже не перший день. Але проламати стіну могутньої споруди їм ніяк не вдалося. Вони навалилися на неї з усіх боків, але й усередині фортеці були безсилі. Вони кидали з дуплянки з

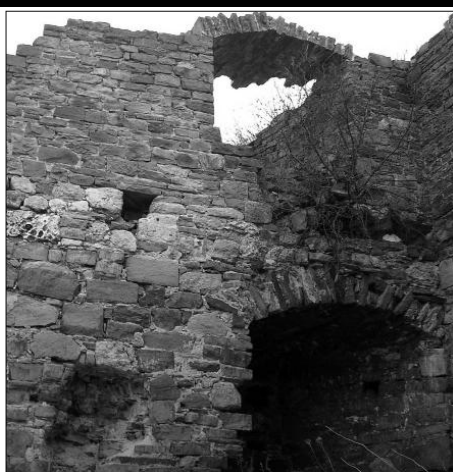
бджолами (їх принесли пасічники). Бджоли кусали нападників, пообсідали їхніх коней, які від болю почали скидати з себе вершників і просто затоптували їх. Захисники замку легко перемогли бусурманів.

Також до нашого часу дійшла легенда про напад турків 1675 року.

Турки взяли замок в облогу, проте всередину прорватися не змогли. Тому для свого рятунку ченці Підгорянського монастиря ховалися за мурами фортеці. Ченці рятували найцінніше, що було в монастирі, тому взяли з собою чудотворну ікону Пречистої Діви Марії. І повсякчас благали її про допомогу. А турки тим часом намагалися проламати оборонні стіни.

Для цього вони робили підкопи під мурами і закладали туди вибухівку. І коли вони почали їх підривати, уся сила вибуху обернулася на самих нападників. Так чудотворна ікона й віра ченців урятувала їх і замок від руїнації.

Проте татарам під час набігів 1687—1688 років вдалося зруйнувати фортифікаційну споруду, яка вже відроджувалася скільки разів. Більше з метою захисту замок не використовувався. У XIX столітті



вщент, його стіни і внутрішні споруди піддали лише капітальному ремонту. Мабуть, через те, що замок будувався за кошти Тенчинського, він не був дуже розкішним. Це засвідчує документ про інвентаризацію за 1551 рік. Там зазначалося, що замок зведено з дуба. Обставлені кімнати простими меблями: ліжка з дошок, вішалки, лавки — дерев'яні. Перед стайнею — викопана в землі пивниця для зберігання пива й господарських речей, а криниця була перед пекарнею. Замок обслуговувало всього 16 осіб, серед яких і писар. 1594 року замок захопив Северин Наливайко. Будівля не була пошкоджена.

Загалом від 1605 до 1625 року Теребовля і замок були змушені оборонятися від 15 татарських набігів. Під час одного з них замок сильно пошкодили, і він перестав бути оборонноздатним.

Період без воєн 1630—1640 років — "десятиліття золотого спокою". Теребовля відродилася економічно. Тож теребовляниці і їхній староста Олександр Балабан розпочали будівництво замку.

На цей раз фортеця на горі була збудована більшою. Її мурували з каменю. На подвір'ї звели палац старости площею 44 на 7 метрів. Цього разу будівля зводилася без поспіху, тож усе робилося вишукано. Під палацом замість шести комор Тенчинського збудували 4 підвали. Підземелля використовували як в'язницю. Олександр Балабан не встиг завершити будівництво цієї історичної споруди, тому справу батька продовжував син Юрій. До фортеці був прокладений арковий в'їзд. Його замикали подвійними воротами, під час нападів їх укріплювали міцніше. Якщо ворог проривався



австрійці під час окупації нашої землі використовували його як військову казарму. У 1886 році було здійснено часткову реставрацію, яка складалася з підмурування двох веж і ремонту в'їзної брами.

Сьогодні ця історична споруда в дуже занедбаному стані. І можемо лише уявити сум в очах дочки князя, яка повзе руїнами у купальську ніч із ключами від підземелля в зубах. Досі чекає, що хтось врятує її від злих чар. Тоді вона знайде підземні скарби і відбудує батьківський замок. І знову він постане в могутній красі... Невідомо лише одне — скільки доведеться чекати...

Далі буде.

Підготувала
Євгена СЛОБОДЯНЮК

СЛОВО Просвіти



Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
відділ політики
Володимир ПАВЛІВ
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАVIDЕНКО
270-55-57

Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПІНА
279-49-47

Відділ листів
Людмила ІЛЬЄНКО
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovoprosvity.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті "Преса України" у середу.
Зам. № 3301222

Наклад — 11800

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилення на "Слово Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

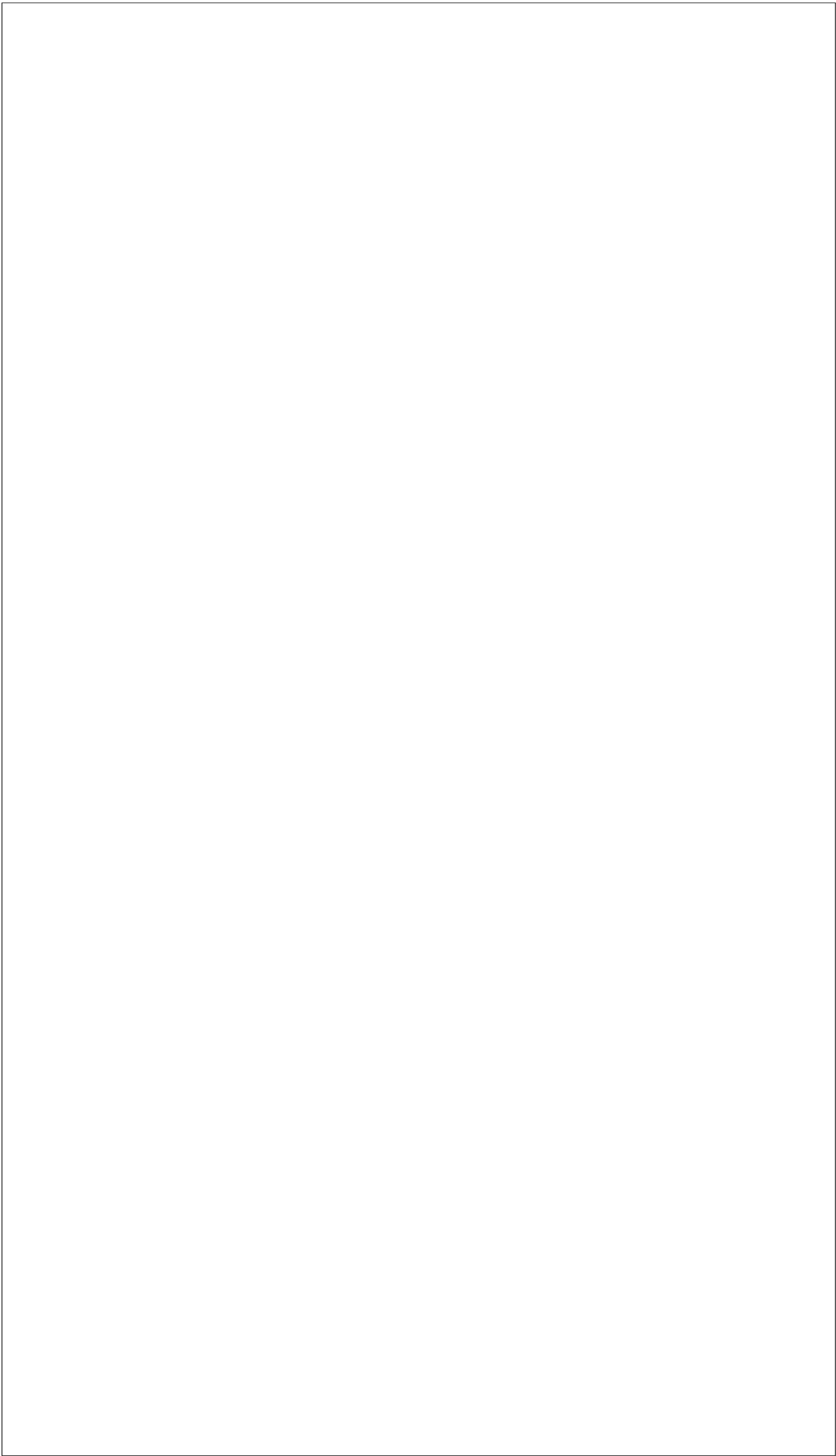


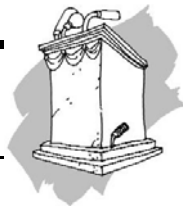
Тернопільщині. Про замок, від якого залишилося каміння, на жаль, відомо лише, що збудував його теребовлянський староста Олександр Балабан. Але "біографія" цієї фортифікаційної споруди починається значно раніше, сягає в ті ще часи, коли наші пращури боронилися з усіх боків від нападників, які хотіли захопити багату й гарну землю — Київську Русь, яку ми з гордістю можемо називати Праукраїною. Це й татари, й турки, й поляки...

У 1087 році внаслідок завзятої боротьби братів Ростиславовичів за свою вотчину (вони таки осіли в Галичині), сімнадцятирічний князь Василько отримав південну її окраїну з центром у Теребовлі. Як і від будь-якої околиці, від цієї частини країни багато залежало. Адже це був оборонний вузол, що мав не пропустити ворога нищити землю Праукраїни.

Князь Василько, незважаючи на юний вік, був досвідченим воїном, тож одразу побачив, де найкраще побудувати неприступну фортецю, яка б своїм суворим неприступним виглядом жахала ворогів. Адже для зведення такого замку височів різкий виступ гори, яка була розміщена між річками Гнізною і Серетом. Тож на цій горі й виріс Васильків замок... У давнину про нього говорили,

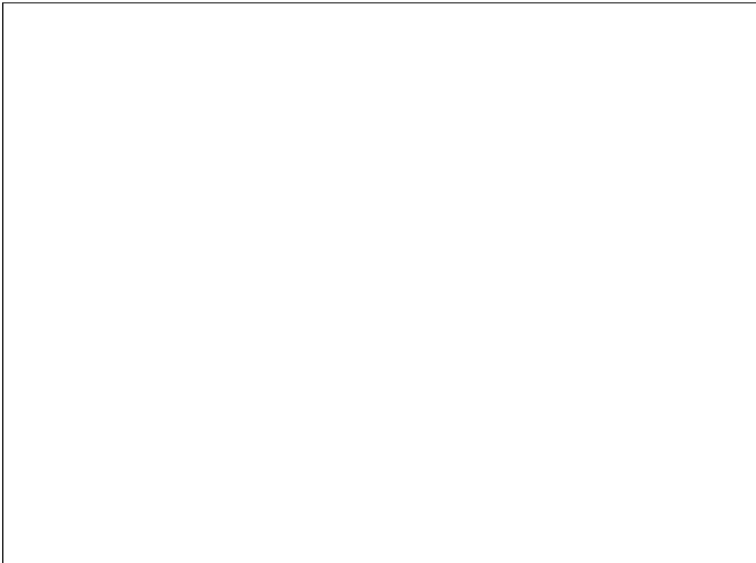






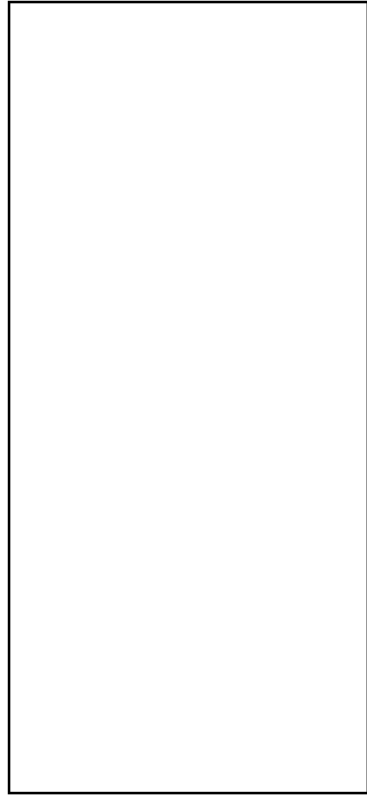
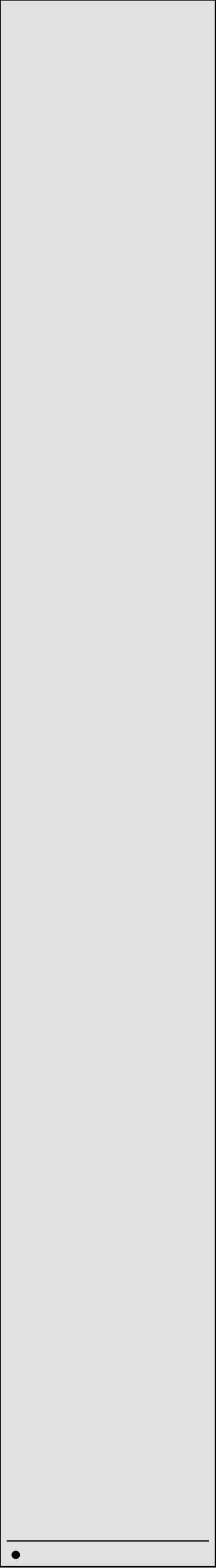
МОВА І ВЛАДА

ЧЕРГОВЕ ВИПРОБУВАННЯ ПРЕЗИДЕНТА



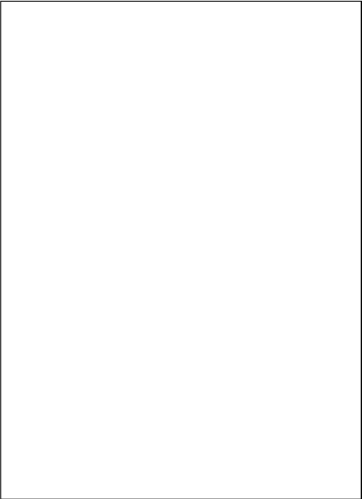
Улюблена тема російських ЗМІ

СВІТ



СИМОН ПЕТЛЮРА ПОВЕРТАЄТЬСЯ

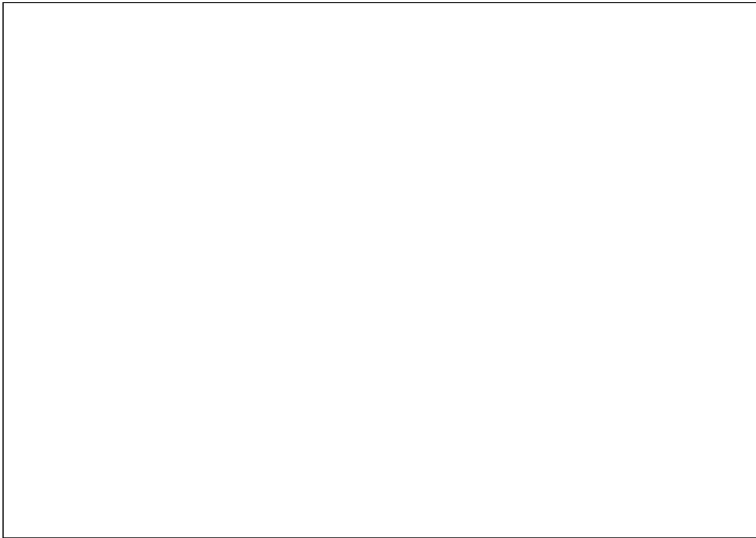
ВШАНУВАННЯ





ВЛАДА І КАПІТАЛ

ЧОРНИЙ ПІАР



Ворошиловському як адміністративному суду м. Донецька

Позивач: Донецька обласна організація Всеукраїнського комітету оборони прав людини (ДОО ВКОПЛ)
адреса: 83055, м. Донецьк, вул. Щорса, буд. 10, кв. 16, тел: 304-86-55, 8 (050)155-42-99

в інтересах членів організації:

Олійник Марії Василівни,
адреса: 83055, м. Донецьк, пр. Грінкевича, 6, кв. 42,
тел: 337-23-48, 8 (067)757-17-07

Куренної Тетяни Юріївни,
адреса: 83003, м. Донецьк, пр. Ілліча, б. 42, кв. 163,
тел. 380-01-38

Відповідачі: Близнюк Анатолій Михайлович,
голова Донецької обласної ради,
місцезнаходження: 83105, м. Донецьк, бул. Пушкіна, б. 34,
тел: 334-33-67, факс: 332-39-25

Донецька обласна рада,
місцезнаходження: 83105, м. Донецьк, бул. Пушкіна, б. 34,
тел: 334-33-67, факс: 332-39-25

Адміністративний позов на неправомірні дії посадової особи, органу місцевого самоврядування
До Донецької обласної організації Всеукраїнського комітету оборони прав людини (ДОО ВКОПЛ) звернулись члени організації Олійник М. В. та Куренна Т. Ю. з питання неправомірних, на їхній погляд, дій посадової особи — Близнюка А. М., голови Донецької обласної ради, самої Донецької обласної ради і її рішення. Дослідивши обставини, на які посилаються зазначені члени організації Правління ДОО ВКОПЛ, дійшли висновку про наявність протиправних дій з боку зазначених осіб, які порушили основні принципи місцевого самоврядування (ст. 4 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”). Такі, як: законність, колегіальність, поєднання місцевих і державних інтересів, гласність, правова самостійність у межах повноважень, визначених Законом України “Про місцеве самоврядування в Україні”.

Подія, в межах якої були допущені протиправні дії Близнюка А. М., — друге засідання першої сесії Донецької обласної ради V-го скликання. Вони проявились у скликанні ним, веденні і прийнятті рішень сесії. Неправомірність дій полягала в наступному.

1. Повідомлення про проведення засідання було надруковано в № 64 газети “Жизнь”, від 11 травня 2006 року. При цьому було допущено два порушення законодавства:

- ч. 9 ст. 46 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, оскільки повідомлення про проведення засідання сесії було доведено до відома населення не за 10 днів, як вимагає закон, а за 7 днів, що порушило права членів організації, членів територіальної громади м. Донецька на своєчасне отримання інформації, передбачене Законом;
- ст. 3 Закону України “Про мови в Україніській РСР”, яка передбачає для державних органів і органів самоврядування мову діловодства і ведення роботи, а також офіційних повідомлень — державну мову, якою є українська мова, що закріплено в ст. 10 Конституції України і в рішенні Конституційного Суду України № 10-рп від 14.12.1999 р. Офіційне повідомлення в газеті “Жизнь” було надруковано не державною, а російською мовою, чим порушено право членів організації на отримання інформації державною мовою, а також порушено принцип поєднання державних і місцевих інтересів.

2. У газеті “Жизнь” у зазначеній об’яві не було вказано прізвище особи, яка скликала засідання сесії, що є протиправною бездіяльністю цієї особи. З оголошення неможливо визначити відповідальну за це особу і перевірити законність розміщеного оголошення та ще й під рубрикою “Офіційно”. Для визначення цієї особи необхідно зробити відповідний запит до газети.

Вищезазначене є порушенням відповідної норми ст. 46 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” і принципу законності як засади діяльності органу самоврядування, як представницького органу територіальної

громади, членами якої є Олійник М. В. і Курінна Т. Ю.

3. У порядку денному засідання сесії вказувалось наступне:

- про регламент Донецької обласної ради;
- про утворення і обрання постійних комісій Донецької обласної ради;
- інші питання.

Перші два питання були організаційні, визначали порядок роботи і структуру Донецької обласної ради в межах першої сесії обласної ради V-го скликання.

Вів цю сесію новообраний на першому пленарному засіданні першої сесії Донецької облради V-го скликання голова Донецької обласної ради Близнюк А. М., чим допустив протиправні дії, порушивши ч. 3 ст. 46 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, оскільки першу сесію веде голова територіальної комісії, а не голова облради.

Цими діями Близнюк А. М. також порушив принцип законності, оскільки не мав права і на ведення першої сесії (хай і другого його засідання).

4. Близнюк А. М., як головуючий, запропонував розглянути в рамках “інші питання” питання про статус російської мови як регіональної, провів це питання, поставив на голосування і отримав його результат, оголосивши на засіданні, що рішення прийняте, чим припустився низки правопорушень:

а) питання не було оголошено в порядку денному засідання сесії в оголошенні про сесію, чим була прихована постановка питання на сесії від членів територіальної громади, порушивши принцип гласності. Обов’язки з повідомлення населення про питання, які передбачається внести на розгляд ради відповідно до п. 1 ч. 6 ст. 55 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, покладено на голову ради. Отже, не виконавши цього, Близнюк А. М. проявив протиправну бездіяльність, обмеживши право Олійник М. В. і Курінної Т. Ю. на інформацію з питань роботи облради.

б) голова облради забезпечує підготовку сесії ради і питань, що виносяться на її розгляд відповідно до п. 2 ч. 6 ст. 55 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”.

Про те, що Близнюк А. М. не мав права готувати і вести першу сесію ради вже сказано вище, це у компетенції ТВК. У той же час питання, які віднесені були порядком денним в “інші питання”, якщо вони не стосуються формування і структури ради, не є в компетенції ТВК. Виходячи з цього, у порядку денний першої сесії обласної ради не могло бути включено таке “інше питання”, як статус російської мови, бо ця сесія виключно організаційна.

Отже, треба визнати протиправним проведеною сесією в цій частині і за суб’єктом ведення сесії (голова ради замість ТВК), і за питаннями, що внесені в порядок денний у розділ “інші питання”, а саме — про статус російської мови на території Донецької області.

в) питання, які виносяться на розгляд ради, готуються відповідно до ч. 4 ст. 47 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” постійними комісіями ради. А забезпечує цю підготовку відповідно до п. 2 ч. 6 ст. 55 голова обласної ради.

Жодна постійна комісія обласної ради не готувала і не могла готувати питання про статус російської мови з тієї причини, що ці постійні комісії були обрані і створені на тому ж засіданні першої сесії 18 травня 2006 року і до своїх обов’язків ще не приступили.

Отже, голова облради п. Близнюк А. М. проявив протиправну бездіяльність, не забезпечивши належну підготовку питання постійними комісіями облради, і вчинив протиправні дії, поставивши питання у порядок денний сесії, провівши голосування і прийняття рішення.

г) серед повноважень обласної ради визначених ст. 43 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” немає питання визначення статусу мови діловодства, роботи тощо. Тому, виносячи це питання на обговорення сесії, проводячи голосування і прийняття рішення з цього питання, голова Донецької облради п. Близнюк А. М. вчинив притиправні дії, перевищивши свої повноваження, визначені законом.

Так само перевищила свої повноваження і Донецька обласна рада, яка голосувала за це питання і приймала рішення, унаслідок чого і дії ради, і прийняте нею рішення є протиправними.

Проаналізувавши всі вищевикладені обставини за зверненням членів організації п. Олійник М. В. та Куренної Т. Ю., Правління ДОО ВКОПЛ дійшло таких висновків.

Донецька обласна рада є органом самов-

рядування, яка відповідно до ст. 19 Конституції України забов’язана діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України.

Вищезазначені обставини свідчать, що 18 травня 2006 року Донецька обласна рада не діяла на підставі Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, порушивши норми цього закону, зафіксовані в ст.ст. 43, 46 ч. 3, 9, 14 закону, в частині повноважень ради і способу її скликання, а також ведення, підготовки і прийняття рішення.

Близнюк А. М. є посадовою особою органу місцевого самоврядування (ч. 13 ст. 1, 2 ч. 3 ст. 55 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”). Відповідно до ст. 19 Конституції України, він зобов’язаний діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Вищевикладені обставини свідчать, що він вийшов за межі своїх повноважень, коли вів сесію облради 18 травня 2006 року, поставив на обговорення, провів голосування і прийняття рішення з питання, що не входить у повноваження обласної ради — про статус російської мови як регіональної на території Донецької області. Своєю бездіяльністю він порушив спосіб підготовки питань для винесення їх на сесію, чим порушив ст.ст. 43, 46 ч. 3, 9, 47 ч. 4, 55 п. 1, 2 ч. 6 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права (ст. 8 Конституції України). Порушення цього принципу є порушенням прав громадян на демократичну, соціальну, правову державу, закладених в ст. 1 Конституції України, які потребують захисту. Оскарження дій і бездіяльності органів самоврядування та їхніх посадових осіб, які порушують закладені в законах спосіб і межі їхніх дій, гарантується ст. 55 Конституції України.

На сьогодні рішення про регіональний статус російської мови в Донецькій області прийнято сесією Донецької облради 18 травня 2006 року, але не оприлюднено в офіційних засобах масової інформації. Тому відповідно до ч. 5 ст. 59 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” воно не набрало чинності. Про нього повідомлено електронними засобами масової інформації України, які не є офіційними. Проект рішення, отриманий від депутатів обласної ради, додано до позову, що спонукає позивача звернутись із заявою про забезпечення доказів і з проханням запросити належно засвідчену копію рішення у відповідачів.

У деяких питаннях правопорушень відповідача позивач не може точно визначитись з особою відповідача до отримання доказових документів. Зокрема — хто скликав сесію? Цього не можливо визначити із офіційного повідомлення газети “Жизнь”, яке опубліковане 11 травня 2006 р. в № 64 про скликання засідання сесії 18 травня 2006 року без підпису. З’ясування цього питання дозволить визначитись з особою, яка причетна до неправомірних дій, що є предметом позову і, можливо, навіть уточнити позовні вимоги. Цими обставинами обумовлена заява про забезпечення доказів, що додається до позову.

Ст. 144 ч. 2 Конституції України вимагає зупинення рішення органів місцевого самоврядування з мотивів невідповідності їх Конституції і законам України. Саме це підставою даного позову, що викладено вище. Отже, є всі підстави у суду зупинити дію рішення, що оскаржується, про що до позову додається заява.

Виходячи з вищевикладеного ДОО ВКОПЛ, виступаючи в інтересах членів організації Олійник М. В та Куренної Т. Ю., керуючись ст. 1, 8, 10, 19, 55, 144 ч. 2 Конституції України, ч. 13 ст. 1, ст. 43, ч. 3,9,14 ст. 46, ч.4 ст. 47 ч. 3 п. 1,2 ч. 6 ст. 55 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, ст. 20 Закону України “Про об’єднання громадян”, ст. 2 ч. 3 п. 1,2, ст. 4, ст. 6, ст. 17 ч. 1 п. 1, ст. 18 ч. 1 п. 1, ст. 19 ч. 1, ст. 48 ч. 2, ст. 50 ч. 2, ст. 56 ч. 7, 8, ст. 60 ч. 1, ст. 75 ч. 1, 2, 4, 5, ст. 117 ч. 1, 3, ст. 118 ч.1, ст. 162 ч. 2, п. 1, 3, 8 КАС України, п. 10 ст. 4 Декрету Кабінету Міністрів України, про державне мито” (пільги громадським організаціям) п 1.1, 1.5, 3.1, 6.1 Статуту ВКОПЛ, прошу суд:

1. Визнати неправомірними діями особи, яка буде уточнена, призначення проведення другого засідання першої сесії V-го скликання 18 травня 2006 р.

2. Визнати неправомірними діями особи, яка буде уточнена, призначення проведення другого засідання першої сесії V-го скликання 18 травня 2006 р., не дотримавшись деся-

тиденного терміну після повідомлення про сесію.

3. Визнати неправомірними діями особи, яка буде уточнена, друкування об’яви про скликання другого засідання першої сесії V-го скликання в газеті “Жизнь” № 64 від 11 травня 2006 р. російською мовою.

4. Визнати неправомірними дії голови Донецької обласної ради Близнюка А. М. щодо внесення в порядок денний другого засідання першої сесії Донецької обласної ради питання про регіональний статус російської мови без підготовки питання в постійних комісіях ради.

5. Визнати неправомірними діями Донецької обласної ради щодо внесення 18 травня 2006 р. Донецькою обласною радою в порядок денний засідання сесії питання про регіональний статус російської мови, яке не входить у компетенцію обласної ради.

6. Визнати неправомірними дії з прийняття рішення від 18 травня 2006 р. Донецької обласної ради про надання регіонального статусу на території Донецької області російській мові.

7. Відповідно до заяви, що додається, своєю ухвалою зупинити рішення від 18 травня 2006 р. Донецької обласної ради про надання регіонального статусу на території Донецької області російській мові до постановлення рішення за позовом.

8. Постановити ухвалу про забезпечення доказів відповідно до заяви, що додаються.

Додатки:

1. Копія позову — 2 прим.
2. Заява про зупинення рішення.
3. Заява про забезпечення доказів.
4. Копія проекту рішення Донецької обл. ради, про регіональний статус російської мови.
5. Копія статуту ДОО ВКОПЛ.
6. Копія свідоцтва про реєстрацію ДОО ВКОПЛ.
7. Копія довідки з управління статистики.
8. Копія заяв про вступ до ДОО ВКОПЛ Олійник М. В і Куренної Т. Ю.
9. Копія протоколу засідання Правління ДОО ВКОПЛ.
10. Копія витягу з Протоколу про обрання Ратнікової Є. М. головою ДОО ВКОПЛ.
11. Копія газети “Жизнь” № 64 від 11 травня 2006 р.

Ратнікова Євгенія Миколаївна
голова ДОО ВКОПЛ

Олійник Марія Василівна
заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка,
заступник голови Конгресу Українських Націоналістів,
член ДОО ВКОПЛ

Курінна Тетяна Юріївна,
депутат Ворошиловської районної в м. Донецьку ради,
голова Ворошиловської районної в м. Донецьку партії
ВО “Батьківщина”, член ДОО ВКОПЛ

Здано в суд 23 травня 2006 р.





МИКОЛА АМОСОВ. ЯК ЖИТИ, ЩОБ ВИЖИТИ

Закінчення. Початок на с. 5

Людина має в середньому п'ятиразовий резерв потужності. Навіть коли клітина “захворіє” (недуга первинно проявляється саме в клітинах), якщо створити їй нормальні умови, за певний час вона оновить свої структури й одужає. Детренованість — найважливіша причина патології клітини.

Тепер більшість людей прямує до здоров'я від хвороби. Причиною хворобливого стану багато людей вважає погоду. Але вона впливає тільки на незагартованих людей. Я погодних перепадів до 80 років не відчував. Найшкідливішим для людини є переїдання, брак сиров'язі. А ще детренованість серця, легенів, суглобів. Причиною діабету й ожиріння (порушення обміну речовин) є передусім неправильне схуднення і детренованість. “Увінчують” перелік різних захворювань — інфаркт, інсульт і найстрашніше — серцево-легенева недостатність (від неї і вмирають). Для лікування цих хвороб треба жити надгодов і споживати сирі овочі й фрукти, не закутуватися, багато й швидко рухатися, спати, скільки хочеться (але не менш як сім годин). Природні захисні сили організму великі.

Голодування. Як лікувальний метод, воно має сенс тільки тоді, коли подальше харчування людини буде стриманим. А найпростіший спосіб схуднути — несмачно готувати. На жаль, сіль — один із способів зробити погану їжу смачною. Навіть сирі овочі, якщо посолити, можна їсти й без олії. Та краще споживати їх без солі. Сіль спричинює розвиток гіпертонії та склероз. Добра потреба солі 2—4 грами, а люди вживають по 10—20.

Вітаміни. Одержують їх, споживаючи свіжі фрукти й овочі. Наймінімальніша доза фруктів та овочів — 300 грамів щодня. Гадаю, потрібно — 500. Ще краще — кілограм. Прашури з'їдали два-три кілограми. Заміна сирих овочів і фруктів вареними — нерівнозначна. Краще вживати квашену і свіжу капусту, моркву, цибулю, салат.

Жири. Вони не так шкідливі, як підступні. Мають надто багато калорій — дев'ять на один грам. Твердження, що жири вкрай потрібні, — міф. Можна не вживати ані масла, ані сала, і навіть тоді в організм потрапить мінімальна кількість жирів. Вони є в молоці, м'ясі, навіть у хлібі, і цього досить. Рослинні жири нібито не сприяють розвитку атеросклерозу, але й ними не варто захоплюватися.

Щодо білків. Їх теж не треба надуживати. Людям малорухливим і похилого віку молока й трохи м'яса (грамів 50—70) — цілком достатньо.

Вуглеводи. Тут порада проста: їсти менше солодкого, інакше нормальному вагу зберегти важко. Доведеться стримуватись, адже один грам цукру дорівнює чотирьом калоріям.

Про воду. Пити треба багато.

КОРОТКО ПРО МОЄ ХАРЧУВАННЯ

Напружене життя починається зранку, тому й сніданок великий, грубий і некалорійний: 300—500 грамів свіжих овочів або капусти (свіжої чи квашеної), двійко яєць чи дві картоплини і кава з молоком.

Обід нерегулярний. Першу й другу страви — без хліба, без жирів, мінімум м'яса. Кефір, чай або сік — це на третє. Вечеря — чай з медом або з цукром уприкуску, сир, трохи ковбаси. Фрукти — за сезоном. За день за об'ємом набирається багато, а за калоріями — у межах витрат. Знайте, що маса тіла зростає в період великих нервових перенапружень.

Щодо сну. Якщо людина без снодійного добре спить, — з її нервами все гаразд. Перша порада. На сні не треба заощаджувати час — у середньому бажано спати по вісім годин. Друга порада. Не лякайтеся безсоння. Великої шкоди від однієї безсонної ночі

не буде. Надвечір накопичиться дводенна втома і вас здолає сон, але вечір треба звільнити для відпочинку. Якщо “погані” ночі йдуть одна за одною, вдайтеся до снодійного, однак контролюйте, щоб це не стало звичкою. А тим часом знайте: це серйозне застереження щодо розпорядку життя. Необхідно “випасти” з нього на кілька днів, щоб облишити снодійне. А розрахунок тут такий: не відрегулюєш свого життя — втрапиш усе. Один із контрольних пунктів здоров'я — це сон.

СЬОГОДЕННЯ І ГЛОБАЛІСТИКА

Чи можна передбачити майбутнє людства? І так, і ні. Головне питання: як виникла складність світу? Від Бога? Мій матеріалізм довгий час цього не міг прийняти. У диво не вірив. Та років п'ять тому познайомився з ідеями самоорганізації Нобелівського лауреата Іллі Пригожина й багато питань з'ясував.

Я кажу: Бога немає, але він існує. І виступаю за релігію, тому що без неї не буде моралі. А без моралі не може бути капіталізму. Без моралі міг бути тільки соціалізм. Тому що там була інша ідея — колективу, колективної відповідальності, колективного контролю. У вільному ж суспільстві цією керівною силою може бути тільки мораль. А мораль без заповідей неможлива, адже відчуття свободи обов'язково кидає людину в різні боки, часто — до шкідливих потреб. Тож потрібна віра в те, що Бог є, що Він усе бачить, що може покарати чи довести, що Він незалежний і вищий суддя.

А тепер розглянемо динаміку окремих показників останнього століття. Кількість населення на Землі зросла в 3,7 раза. Показники економіки — у 40 разів. “Зелена революція” підняла врожайність утричі. Усі колонії отримали незалежність. Демократія майже всюди. Є гіркий, але корисний досвід історії: дві світові війни, фашизм, соціалізм, ГУЛАГ і Освенцим.

Збільшується населення. Та є втішні ознаки. У зв'язку з визріванням цивілізації темпи зростання людності загальмувалися порівняно з 60-ми роками (минулого століття. — *Ред.*) майже вдвічі. З'явилася впевненість, що років через 50—70 кількість населення планети стабілізується на рівні 9—11 мільярдів. Це багато, але ще посилено для природи. На швидку зміну життя у планетарному масштабі сподіватися не доводиться — люди не ангели. Але визрівання триватиме: бідні країни перейдуть у середні, а середні підтягнуться до багатих.

Ядерної війни, здається, не буде. Загальні зв'язки між взаємним впливом людськими закладено великими релігіями. А це — компроміси.

Ви запитуєте, чи можу я намалювати сценарій майбутнього людства? Якщо коротко, він, на мій погляд, може бути таким. Буде продовжуватись зростання економіки високорозвинених країн, але без істотного збільшення матеріальних і енергетичних затрат. Ідеологія в цих країнах не зазнає великих змін. Тут уже пробували і “праве”, й “ліве” і збалансували міру соціальної допомоги слабким і безпорадним так, щоб і на совість суспільства не тиснути, і трудящих не детренувати. Ці розвинені країни доведуть своє природне середовище до хорошого рівня. Але чекати від них великої допомоги слабозрозвинутим країнам не слід — не дозволить вроджений егоїзм, біологія.

Усі інші країни будуть іти за лідерами. Однак швидкий прогрес неможливий. Культура й демократія дозрівають від покоління до покоління довго — десятиліттями. Усе залежить від економіки. Саме вона робить ставку на освіченість. А та впливає на інтелект, духовність.

Підготувала
Таїса МОСТОВА

ДОБРА ПОРАДА

Найсприятливіша пора “схопити” хронічну втому — осінь. А страждають на неї зазвичай люди віком від двадцяти восьми до сорока п'яти років. Ті, хто постійно “горить” на роботі. На Заході цю хворобу також називають “синдромом менеджерів”, які в гонитві за кар'єрним зростанням і грошима не беруть свого організму і працюють щодня по 16 годин і більше. Тоді й з'являється підвищена втома, яка потім стає хронічною. Завідувач кафедри клінічної імунології та алергології Національного медичного університету Георгій Дранник називає те, що передє синдрому хронічної втоми, “третім станом” — ні здоров'я, ні хвороба. Тоді й з'являється втрата сну, втома через недосягання, зниження працездатності, загальмованість у діях, немотивована тривога, швидка зміна настрою та часті депресії.

Професор каже, що в людей навіть підвищується температура. Це зона ризику, коли в людини ослаблений імунітет і на неї чатують інфекційні захворювання, передусім РВЗ та грип.

Найчастіше синдром спостерігається у компаніях із жорсткими вимогами до підлеглих, якщо керівник — диктатор. Передують хронічній втомі й інфекційні захворювання або нервові виснаження. Те, що немало українців страждають на неї, на думку медиків, не дивно. Адже не всі можуть пристосуватися до соціальної та економічної нестабільності. Дасться взнаки й погана екологія. 1989 року

група вчених із Центру клінічної імунології обстежила близько тисячі киян, які протягом трьох років не виїжджали з міста після аварії на Чорнобильській атомній електростанції, і півроку не були на лікарняному. Коли почали аналізувати дані, виявилось, що 70 % цих практично здорових людей мали дуже схожі скарги. Після додаткового обстеження виявилось, що в більшості пацієнтів була порушена імун-

СЛУХАЙТЕ ЧАЙКОВСЬКОГО І ЗАБУДЬТЕ ПРО ВТОМУ

**Перенавантаження і суворий поря-
док на роботі безслідно не минають.
Нині, за даними Американського націо-
нального інституту проблем здоров'я і
професійної безпеки, понад сорок
мільйонів людей в усьому світі хворі-
ють на клінічну форму синдрому хро-
нічної втоми. Цей синдром іще нази-
вають “чумою ХХІ століття”.**

на функція. Тоді вчені назвали це підвищеною втомою, яка згодом стає хронічною.

В Україні службу клінічної імунології, яка опікується також і синдромом хронічної втоми, створено лише сім років тому, а відповідного інституту й досі немає. Тоді як у Сполучених Штатах він існує вже понад півстоліття. У нас, правда, вже є обласні центри з амбулаторіями, а інколи й зі стаціонаром. Проте пересічні люди поки що не знають про цю хворобу і йдуть до тих спеціалістів, які, як їм здається, можуть їх вилікувати: терапевта, інфекціоніста, дерматолога чи невропатолога. Насправді в усьому світі цей

синдром лікують клінічні імунологи.

Краще не хворіти, щоб потім не лікуватися. Тож найпростіший спосіб не загубитися в гонитві за виживання — не напружуватися. Фахівці радять частіше прислуховуватися до свого організму. Треба вміти вчасно сказати собі “стоп”, вважає Георгій Дранник, узяти тайм-аут на кілька днів і вести нормальний здоровий спосіб життя. Професор також каже, що в кожній людини обов'язково повинна бути культурна програма. Адже це позитивні емоції, які знімають стрес. А найкращим антидепресантом він вважає кохання.

Кохання — це чудово, проте не завадити правильно спланувати свій час. Спати не менше восьми годин з відкритою кватиркою, перед сном випити склянку молока з медом чи м'ятого чаю. А годинна прогулянка на свіжому повітрі — природне

шеплення від стресу. Лікарі також радять приймати ввечері теплі ванни з морською сіллю чи ромашкою, а зранку — контрастний душ. Не дасть впасти в депресію спілкування з домашньою тваринкою. Не завадить і арт-терапія. Причому бай-дуже, про хороше чи про погане життя складати вірші. Якщо і це не допомагає зняти напруження, уявіть себе оперним співаком або послушайте Чайковського. До речі, сюїта “Пер Гюнт” Гріга нормалізує сон, а “Весільний марш” Мендельсона покращує серцеву діяльність.

• **Вікторія ПАДАЛКО**

МЕЦЕНАТИ

Ніби й далеко ми відійшли в часі від старовинної Спарти з жорстоким її законом — убивати немовлят, які народилися не зовсім здоровими. Але й до справжнього гуманізму нам іще далеко. Статистичне управління не дуже охоче видає дані — скільки дітей відстають у ментальному розвитку, а тому змушені жити в закритих інтернатах, де умови далеко не завжди відповідають європейським нормам.

Але не так давно вітер благодатних змін торкнувся і дитбудинку селища міського типу Чинадієве на Закарпатті: молоді здорові українці приїхали з подарунками — іграшками і, головне, — спортивним причандаллям, щоб фізкультура і спорт внесли радість у життя маленьких вихованців. А днями в столичному дитсадку № 801 ті самі молоді люди, об'єднані у Всеукраїнський благодійний фонд прогресивного спорту на підтримку здорового способу життя, влаштували спортивне свято з призами й подарунками. Близько ста київських дітей, яких лікарі називають ментально відсталими, жваво й радісно брали участь у курсах, виявляючи спортивну кмітливість.

ВЕСЕЛІ СТАРТИ

Отже, молодий фонд, який очолив чемпіон України з бодібілдингу Сергій Бобчук, почасті перебирає на себе ті проблеми, яким не може дати ладу держава. У той час, як столиця стогне від непосильного тягаря реклами тютюнових виробів і алкогольних напоїв, а з телеекранів суцільним потоком летить кривава каламуть детективів і бойовиків, спортсмени конкретними справами пропагують здоровий спосіб життя.

Той, хто пізнав радість від занять на стадіоні чи у спортзалі, хто знає, яке це щастя — дихати на повні груди свіжим повітрям і бути володарем кожного свого поруху, прагне відновлювати і реконструювати, а де можна — будувати нові спортивно-оздоровчі комплекси. І дедалі більше молодих людей долучаються до заходів благодійного фонду, щоб сприяти престижу здорового меценатства і зрештою повернути славу українському спорту. На нашій пам'яті, як у дитячих спортивних школах тренери відшукували таланти для олімпійського резерву, радіючи, що виростає молоде здорове покоління.

Нині ж студенти Національного університету культу-

ри і мистецтв складають спортивний крос по кучугурах над високовольтним кабелем, прокладеним у бік бульвару Лесі Українки. А зовсім поряд, просто на колишньому стадіоні, з'явилося багатоповерхове кам'яне гето...

Тому так серйозно сприяють починання спортсменів-меценатів, які прагнуть відкрити змагання “Веселі старты”, “Мама, тато і я — спортивна сім'я”. Молоді люди думають про пільгові абонементи для малозабезпечених верств населення в ті спортивні зали, котрі зуміли захистити свої підвальчики від зазіхань торговців алкогольними напоями.

“Здоров'я — скарб кожного громадянина, стратегічний ресурс держави, запорука розвитку міжнародної спільноти в цілому”, — записано в статуті молодого благодійного фонду.

Віриться, що ці добрі починання пустять глибоке розгалужене коріння, а кроною того дерева стане вже нинішня малеча.

• **Ганна КОЗАЧЕНКО**,
член правління
Українського фонду
культури



БІОКІБЕРНЕТИКА ПІДКАЗУЄ

“Майбутнє століття очевидно, стане періодом широкого використання психології і як науки, і як практичної служби — на зразок медичної. Чому? Тому що повністю “пустити” психіку людини напризволяще, мабуть, не можна. Я це говорю не тільки як медик, а й як кібернетик. Психологи будуть керувати вихованням дітей і дорослих, добирати робочі колективи, визначати міру праці, впливати на рівень душевного комфорту громадян. І ще: навряд чи можна розраховувати на те, щоб зробити всіх людей хорошими. Та соціальні психологи мають запропонувати й змінити систему освіти й виховання дітей і дорослих.

Або ось таке твердження. Учені свідчать, а практика доводить: існує біологічна потреба у приватній власності. Особистій, звичайно. А як же бути з колективною? Вона не біологічна. На ній базуються надії тільки соціалістів. До того ж, ні багатство нації, ні духовність ніколи не виростили на ґрунті колективного жебрацтва — така істина. Бідні люди ніколи не бувають щасливими.

А далі роздуми ще сумніші. Тоді й гадаєш: може, треба спершу злякатися, щоб почати діяти?

Запитуєте, яким буде середовище в найближчі десятиліття? Кінцевої моделі не бачу, але навіть приблизне передбачення оптимізму не додає. Людство живе сьогоднішнім днем, не має розуму в поведінці. Загине воно, не встигне переселитися на чисті ще планети. І загине внаслідок своєї біологічної згубності. Потреби людські перевищують можливості планети оновлювати ресурси.

Звичайно, наука, враховуючи біологічні якості етносів, може, скажімо, урівноважити жадібність до речей страхом екологічної катастрофи. Та ж наука може змінювати й координати щастя. Громадяни стають освіченішими, далекогляднішими, їхні потреби рухаються від матеріальної сфери до інтелектуальної, якщо не до духовної. Змінюватися починає первісна природа людини. Але наскільки? І як дозувати ідеологію, щоб не зірватися, — як недавно ми зірвалися на соціалізмі й комунізмі.

Питання про людську природу на часі, як ніколи. Біологія в людині постійно чинить спротив. Біологічного більше, ніж соціального. Надію на тренування характеру можна плекати. Але, думаю, можливості перебільшені. Скажімо, такі якості особистості, як заздрощі, престиж, жадібність, за моїми даними як біокібернетика, обігнали навіть свободу і страх. Десь там ідуть переконання, інтереси. Заздрощі обганяють багато чого, залишивши далеко позаду колективізм. На альтеруїзм також не слід покладати великих надій.

І якою ж тоді має бути критична маса вихованих серед популяції, якщо не можна (а це так!) радикально, саме радикально, перерихувати?

НОВЕ СУСПІЛЬСТВО НЕ ПІДРЕМОНТУЮТЬ. ЙОГО СТВОРЮЮТЬ ЗАНОВО

Про що думається на дев’ятому десятиріччі життя? Про все. Про життя і смерть, головне й другорядне, значуще для тебе й для суспільства, у якому живеш. Так і виникла моя “Ідеологія для України”, тому що зовсім небайдуже мені, як розвиватиметься, куди йтиме моя країна, яке майбутнє чекає на неї, а отже, на дітей і внуків наших.

Чому я, росіянин, який ще й досі розмовляє по-вологдському, сприйняв незалежність України? Тому що зрозумів: це — збереження українського народу. Народу, який має свою мову, свою самобутність. Саме тому він має право на незалежність. І саме тоді я зрозумів, що українці, живучи в складі Радянського Союзу, де домінували російська нація і російська мова, підсвідомо відчували свою другорядність. Нині ж триває становлення нової держави. Становлен-

ня нового народу України як єдиного народу. Вважаю, що Україні вигідна інтеграція із Західною Європою. Проте лишається й побоювання: не стати б ще меншим братом.

В Україні починалася моя серцева хірургія — справа мого життя. Тут я здобув авторитет і пошану. Тут мої корені. Мої пацієнти. І... мої могили. Адже не всіх хворих вдалося врятувати...

Що потрібно нам сьогодні? Будувати нове суспільство. Глибоко переконаний, що “підремонтувати” його не можна, його можна тільки заново створити. Нам тепер особливо потрібне сильне керівництво з пріоритетом виконавчої влади. А повернення до соціалізму вже неможливе. Чому? Займаючись комп’ютерним моделюванням

хоплення. Надзвичайно зацікавив штучний інтелект, тоді з’явилися книжки “Алгоритм розуму”, “Моделювання мислення”, “Природа людини”. Для мене людський організм — це диво-апарат, який має чудові резерви й системи дублювання. І прикро, що ставимося ми до цього апарата так, ніби змагаємося, хто швидше помре.

У ЛЮДИНІ БАГАТО БІОЛОГІЧНОГО

Світ — то вічна боротьба егоїстів із альтруїстами. Мої дослідження засвідчили: 56 % із 4 тисяч опитаних визнали, що основою етики (тобто нашої поведінки) є біологія,

МИКОЛА АМОСОВ. ЯК ЖИТИ, ЩОБ ВИЖИТИ

Слова, винесені в епіграф, узяті зі щоденника, у якому робив записи в останні роки життя відомий хірург Микола Амосов. Катерина Амосова, дочка видатного академіка, в інтерв’ю одній із київських газет сказала: “Батько, звичайно, усвідомлював, що життя закінчується. Закінчується реально, адже йому було вже далеко за 80”.

Це спонукало мене звернутися до своїх записів, диктофонних касет, на яких кілька років тому записала в педагогічному університеті імені М. Драгоманова та в Національній спілці письменників цикл лекцій акад. Миколи Амосова для аспірантів. Коли розшифрувала все, була вражена: це ж про нинішній день, і сказано — ніби сьогодні. Великий лікар-гуманіст, філософ, психолог, соціолог усе ж устиг сказати найважливіше нащадкам, а від чогось і застерегти.

Заслуг Миколи Амосова не перелічити. Він створив Інститут серцево-судинної хірургії. Довгі роки був його незмінним директором. Врятував життя тисячам хворих. На собі поставив унікальний експеримент: як боротися зі старістю (інакше, певно, не прожив би 89 творчих років). Написав величезну кількість наукових робіт, десятки книжок.



суспільства, я зрозумів, що соціалізм — мало біологічний, а людство живе за біологічними законами. У природі нашої закладена передусім ініціатива. Щодо ідей соціалізму, то їх вдавалося втримати лише через диктатуру. Шкода, але я також якийсь час вірив у соціалізм “із людським обличчям”. Вірив, поки не переконався, що і комунізм, і соціалізм можуть триматися тільки в країнах із тоталітарними режимами. А там, де є терор, — дуже багато бідних.

У чому ще переконаний? Праця назавжди залишиться в житті людини, і її обсяги зовсім не мають бути мінімальними. І ще: суспільство не забезпечить людині щастя, якщо ця людина слабка й не здатна на зусилля.

ПРО СЕБЕ

Мене завжди цікавили різні сфери знання. Тим-то я не став таким собі ортодоксальним лікарем, який більше нічого не знає, крім медицини. Тому на певному етапі я повернувся до устремління молодості — до

Я, здається, зрозумів, як влаштований світ, якими законами живе суспільство. Шкода лише, що немає ні часу, ні можливості, ні штату співробітників донести все це до людей.
М. Амосов

техніки, захопився кібернетикою, потім — психологією, соціологією. І писати почав тому, що то була природна потреба самовираження. А настирно радив мені зайнятися цим видом творчості письменник Юрій Дольд-Михайлик. Я його лікував. Старше покоління пам’ятає його прекрасну книжку “І один у полі воїн”.

Отже, потрібно було виговоритися, а також залишити на папері те, що пережив, що я можу допомагати людям, — дивовижне відчуття. Але якщо хірургію можна назвати моєю любов’ю (53 роки оперував, із них 35 — на серці), то кібернетика — моє велике за-

що кількість егоїстів у 10 разів переважає альтруїстів (безкорисливих людей, здатних заради блага інших зректися власних інтересів), що 80 % егоїстів властолюбці... Нашому суспільству потрібна ідеологія, здатна захопити людей, пом’якшити їхній егоїзм і зменшити потреби, неадекватні можливостям Землі. Кожного, хто приходить у цей світ, слід виховувати. Коли суспільство високорозвинене (економічно, технологічно, культурно), тоді процес виховання відбувається автоматично. Склалися така організація суспільства, що кожен новий громадянин потрапляє у виховне середовище. А коли суспільство перебуває в занепаді (от, наприклад, як ми тепер), тоді він опиняється в дуже складному становищі. Ми ще тільки на початку капіталістичного шляху, але розшарування в суспільстві досягло страхітливих масштабів. Контраст між прибутками багатих і бідних досягнув різниці у 25—30 разів. У високорозвинених країнах цей показник — 5—6. Отже, бідне суспільство стимулює активізацію негативних природних рис людського характеру: заздрощів, зла, агресивності, пощадливості.

У людині так багато біологічного, вродженого, тому далеко не до кожного треба було застосовувати радянське правило: не вмієш — навчимо, не хочеш — змусимо. Кожен вид тварин, продовжуючи свій рід, дає популяцію, де 25 % новонароджених ніколи в майбутньому не будуть здатні самостійно вижити.

Так відбувається у звірів, птахів. А як у людей? Біологічні закони ті самі. Тільки людей таких народжується не 25 %. А приблизно 20 % — людей слабких, нікчемних, у яких ніколи не виникає бажання працювати, щось творити. Кожна країна опікується такими на свій розсуд, пам’ятаючи про гуманність. І ніякі індивідуальні бесіди, трудові колективи, товариські суди не примусять їх працювати. Саме такі й поповнюють лави бомжів.

ЛІДЕР І ЗАГАЛ

Мої досліді у відділі біологічної кібернетики переконали: у наших вчинках голов-

ну роль відіграють почуття. Вони вирішальні, а інтелект лише скеровує дії. Так, людина піддається вихованню, але обмежено, лише наполовину. “Викреслити” інстинкти, агресивність, заздрощі, лінощі, пощадливість неможливо. А притлумити можна. Найкраща пора для виховання — раннє дитинство. Найінтенсивніше розвивається мозок у дітей дошкільного віку. Якби ж дорослі пам’ятали про це!

Кілька слів про характер. Він — провідний у людині. Найважливіша складова особистості — саме характер, за яким поділяю людей на **сильних, середніх і слабких**. Таким чином, співвідношення — 1:7:2. Відповідно працездатність сильних порівняно зі слабкими наші експерти оцінили як 3:1. Ось така арифметика. Для суспільства важливі сильні лідери. Вони, а не маси (колектив), визначають прогрес. Владні лідери — найчастіше амбітні, жадібні здирники. Бувають і сильні творці. Більшість лідерів егоїстичні. І все ж зрідка трапляються герої і подвижники. Влада для людини — це втілення лідерства. А слухняність перед владою — від страху й залежності. То яка ж вона — людина? Вирішуйте самі.

У світі скрізь так: усталена група (колектив) складається з лідера і підлеглих. Усередині групи лідери керують підлеглими деспотично. Або демократично. Прогрес формування людських угруповань (самоорганізація!) був не однаковим. Із тисяч племен перетворилися на цивілізації всього близько двадцяти — решта щезли.

А висновок такий: треба, щоб у суспільстві визрівала достатня кількість індивідуальностей, готових до самостійного мислення, до самостійних не тільки рішень, а й дій.

ФІЛОСОФІЯ ЗДОРОВ’Я

Можливо, я надто вимогливий, однак, мені здається, потрібен ширший погляд на проблему здоров’я.

Старіти почав, коли виповнилося 79. Саме тоді я перестав оперувати хворих, тільки консультував. Як відчув старість? Хитає, коли йду, слабкість, погіршується пам’ять. Але книжки пишу й видаю.

1. У більшості хвороб “винна” не природа, не суспільство, а тільки сама людина. Найчастіше вона хворіє через лінощі й пощадливість. А часом і через нерозумність.

2. Не покладайте надій на медицину. Вона лікує багато хвороб, але не здатна зробити людину здоровою. Навіть більше: бійтеся потрапити в полон до лікарів. Вони схильні перебільшувати людські слабкості й могутність своєї науки, “створюючи” в людей уявні хвороби.

3. Людина, на щастя, така довершена, що майже завжди їй можна повернути здоров’я. От тільки для цього потрібні зусилля.

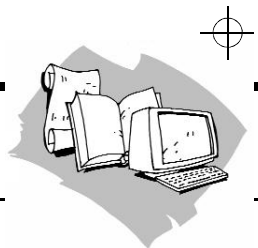
4. Для здоров’я потрібні чотири умови: фізичні навантаження, обмеження в харчуванні (їсти в режимі поганого апетиту), загартування, уміння відпочивати.

5. Природа милосердна: вистачить 20—30 хвилин фізкультури щодня, але такої, щоб спітніти і щоб пульс удвічі почастишав. Якщо цей час подвоїти, то взагалі буде чудово.

6. Здоров’я — це обмеження себе в харчуванні. Корисне те, що несмачне.

Від далеких предків ми успадкували не лише тіло, яке потребує тренування, а й психіку, точніше, біологічні відчуття, здатні перетворюватися на вади, чи делікатніше — на недоліки. Перший — лінощі, їх не треба й тренувати. Другий недолік — жадібність до їжі. Задоволення від неї — одне з найголовніших. Воно виробляється, якщо вживати смачну їжу — смажену, добре підсолену, із соусами. За задоволення розкішно й смачно попоїсти й почати відпочивати раніше, ніж втомилася, людина платить хворобами. Не можна сподіватися, що для збереження здоров’я всі дотримуватимуться суворого розпорядку, та можна спробувати бути поміркованими.

Закінчення на с. 6



ДО 100-РІЧЧЯ КИЇВСЬКОЇ “ПРОСВІТИ”

ПЕРЕДУМОВИ

Зародження й легальне оформлення товариства “Просвіта” на Наддніпрянській Україні відбулося 1906 року. Каталізатором просвітницького руху стали революційні події 1905—1907 років. Тоді українці нарівні з іншими недержавними націями в Росії отримують право на свободу слова, культурницьку діяльність, зокрема право на свою пресу, вільне друкування книг, право створювати національні товариства.

Ще в лютому 1906 року Михайло Грушевський у своїй статті “Самоотверженіє малоросіянь” критично оцінював рівень культурно-просвітницької діяльності в Російській Україні, вказуючи на її слабкість.

Грушевський мав більш як десятирічний досвід культурно-просвітницької діяльності на теренах Галичини, де на той час “Просвіти” відігравали надзвичайно важливу роль у житті західноукраїнців. Це контрастувало з тим, що він бачив на Великій Україні. Та вже в травні того ж року була створена київська “Просвіта”, потім у Кам’янець-Подільському, Катеринославі, інших містах, а далі в сотнях містечок і сіл України. Виникає широка мережа бібліотек-читалень, книгодрукарень, періодичних видань.

Просвітнянський рух швидко поширювався в 1905—1907 рр. Проте переважна більшість людей, які записалися до “Просвіт”, майже не брала участі в діяльності цих товариств, а деякі навіть не платили членських внесків. І в 1908—1910 рр. “Просвіти”, які формально включали сотні членів, не мали можливості виконувати поставлені перед собою завдання.

Однак існували об’єктивні умови, які в перспективі зумовлювали постійний притік нових сил до українських “Просвіт”. Такими умовами були ті соціально-економічні зміни на Наддніпрянщині, які викликали прагнення найширших верств українського суспільства посісти гідне місце в нових ринкових умовах, стати господарями, а не рабами на власній землі. А для цього потрібно оволодіти передовими знаннями, які могла дати лише українська школа й вища освіта.

Не останнє значення мав приклад галицьких “Просвіт”. Такі наддніпрянські діячі, як Олександр Кониський, Борис Грінченко, Євген Чикаленко, Леся Українка та інші, підтримували тісні творчі зв’язки з Галичиною — цікавилися тамтешнім життям, друкували там свої твори, започатковували спільні видання, листувалися, зустрічалися з однодумцями. Досить цінні матеріали надходили до бібліотеки “Просвіти” від Пантелеймона Куліша, Миколи Костомарова. Саме вони стали ініціаторами й провідниками наддніпрянських “Просвіт”.

Водночас чимало західноукраїнських діячів приїжджали на Велику Україну, тож просвітняни зі Східної України запозичили досвід своїх галицьких побратимів.

СХОДЖЕННЯ

Найбільшою серед новостворених на Наддніпрянщині просвітнянських осередків була київська “Просвіта”, що налічувала більш ніж півтисячі членів. Недільного ранку 25-го червня 1906 року в залі Народної аудиторії відбулися установчі збори київської “Просвіти”. На цих зборах першим головою Товариства було обрано Бориса Грінченка. Його заступником стала поетеса і громадська діячка Леся Українка.

Київські просвітняни розгорнули активну діяльність, виборюючи право на поширення національної мови й культури. Борис Грінченко був лідером і душею осередку, сповідував гасло — “У нас справа “Просвіти” є разом і справою національного відродження”.

Це з його ініціативи й безпосередньої участі було розпочато ак-



Борис Грінченко

тивну книговидавничу діяльність, почав виходити один із перших українськомовних часописів “Громадський друг”, пізніше — газета під назвою “Рада”, започатковані різні культурно-мистецькі заходи. Серед активних діячів київської “Просвіти” — відомі українські літератори і громадські діячі Сергій Єфремов, Євген Чикаленко, Леся Українка, Василь Доманицький, Людмила Старицька-Черняхівська та ін.

Варто окремо сказати про просвітницьку діяльність українського композитора Миколи Лисенка. Навколо нього концентрувалося музичне й мистецьке життя тодішнього українського Києва. Ще в 1904 році він відкриває тут власну Музично-драматичну школу, виступає з концертами як піаніст, створює хор. Тоді на київській та провінційних сценах звучала українська народна музика, кращі зразки якої збирав і аранжував Микола Лисенко.

У руслі новоствореного товариства “Просвіта” Микола Лисенко зі своїми однодумцями — Лесею Українкою, Борисом Грінченком, Сергієм Єфремовим та ін. — ініціює й організовує активну художньо-мистецьку діяльність. Широкий громадський резонанс мав вечір української народної музики, влаштований київською “Просвітою” у листопаді 1906 року. Симон Петлюра в одній із тодішніх своїх статей, надрукованій у журналі “Україна”, так писав про цю подію: “З музикантів публіка найбільше вітала М. Лисенка, який спочатку програв чудові варіації на теми українських пісень, а потім заграє гімн “Ще не вмерла України”, що річ глядачі вислухали стоячи...”

Можна пригадати діяльність музичного товариства “Боян” у Києві (грудень 1906 р.), фундаторами якого були Микола Лисенко, професор Перетц, а також князь Репнін та ін. У своїй діяльності вони прагнули ширити музичну та драматичну освіту в народі, підтримували творчий пошук митців, спільно з київською “Просвітою” проводили конкурси і творчі звіти серед професійних акторів і серед аматорів.

Після заборони київської “Просвіти” подібні акції проводилися за участю Миколи Віталійовича в Українському Клубі. Там читали свої лекції і реферати Михайло Грушевський, Олена Пчілка, Іван Стешенко, Володимир Перетц та ін., проводилися мистецькі вечори.

Нелегко було в умовах жорстокої імперської цензури і тиску проводити такі заходи. Царська влада переслідувала композитора (у 1907 році він був навіть заарештований). Як голова Українського Клубу, підтримував зв’язки з діячами західноукраїнських земель, особливо з Іваном Франком, їздив туди кілька разів. Його обрали Почесним членом львівської “Просвіти”. Просвітницька діяльність митця мала великий вплив на свідомість тодішнього суспільства, сприяла вихованню національно свідомої генерації українців.

Від часу свого заснування у 1906 і до закриття царськими властями у 1910 київські просвітняни видали 36 назв українських книжок загальним

накладом 164 тис. примірників. Окрім того, влаштували 100 лекцій, 30 читань, 25 літературно-музичних вечорів. Через утиски адміністрації київським просвітнянам не вдалося поширити свою діяльність на сільську місцевість.

Київська “Просвіта” проводила акції у справі здобування українських кафедр у київських університетах, вислала до українських послів російської Державної Думи прохання щодо українізації шкіл, відкриття народного університету ім. Т. Шевченка в Києві.

У 1909—1911 рр. царизм закрити одеську, київську та чернігівську “Просвіти”, й українські діячі змушені були шукати нові форми для ведення національно-культурної діяльності. Зокрема в різних формах діяльності українських кооперативних товариств, що швидко розвивалися тоді на Наддніпрянщині. Так,

світа”, швидко відновлюють свою діяльність просвітнянські осередки в провінції.

“Просвіти” ставали своєрідним об’єднуючим всеукраїнським осередком. Оцінюючи діяльність товариства “Просвіта” у дореволюційну добу, відомий український історик, діяч просвітнянського руху Дмитро Дорошенко зазначав, що саме “Просвіти” посіяли в душах тисяч людей зерна національної свідомості, який пишним врожаєм зріс пам’ятної весни 1917 року.

Високий авторитет традиційно мала київська “Просвіта”, яка в липні 1917 року налічувала 500 членів. Більшість просвітнян Києва входили до складу Центральної Ради, Малої Ради, Генерального секретарства. Київське товариство до певної міри відіграло роль координатора просвітнянського руху і зрештою виступило ініціатором скликання Першого



Микола Лисенко

КОНСОЛІДУЮЧА МІСІЯ

26 травня 1906 року було затверджено статут київської “Просвіти”, заснованої на честь Тараса Григоровича Шевченка. І перший підпис під статутом поставив відомий український письменник і культурний діяч Борис Грінченко.



Леся Українка

київська “Просвіта” змогла відродити свою діяльність через участь у товариствах “Український агроном”, “Український учитель”, “Технік”, “Наша кооперація”.

Попри свою консолідуючу спрямованість, просвітницький рух в Україні в цей час не був однорідним, у ньому існували різні ідейно-політичні течії, різні погляди на завдання та форми й методи діяльності товариства. Однак ці розбіжності не відігравали якоїсь суттєвої ролі, зокрема в житті наддніпрянських “Просвіт”. Основні дискусії тут точилися навколо дилеми — чи вести помірковану діяльність, не наражаючись на небезпеку адміністративних утисків, чи зробити свою діяльність радикальнішою. У 1906 р. київські просвітняни відверто заявляли властям, що якщо ті будуть поборжувати до “Просвіти”, то й “Просвіта” буде лояльною до уряду. Однак якщо з боку властей будуть репресії, то і просвітняни почнуть проводити радикальну лінію у відстоюванні прав українців. Найважливіша заслуга “Просвіт” цього періоду в тому, що вони почали об’єднувати українську інтелігенцію та українських робітників і селян у єдину націю.

Процес було перервано війною. З початком Першої світової війни “Просвіти” помітно знизили свою активність і займалися переважно збором грошей, благодійними заходами.

У НАЦІОНАЛЬНО-ВІЗВОЛЬНОМУ РУСІ

Після повалення самодержавства й становлення Української Народної Республіки помітно поживалося національно-культурне життя, активізується рух за українізацію. У перші ж дні революції відродилося київське товариство “Про-

Всеукраїнського з’їзду “Просвіт”. Товариство одним із перших поставило питання перед Генеральним секретаріатом про необхідність легалізації товариств “Просвіта”, тобто розробку і реєстрацію їхніх статутів окремими судами.

Протягом 1917—1918 років відбувалося значне зростання осередків товариств. Лише у Васильківському районі на Київщині протягом березня-червня 1917 року було засновано 42 товариства і відбулося два повітові з’їзди “Просвіт”. А загалом тоді на Київщині було зареєстровано 392 товариства. Уже у вересні 1917 року в Наддніпрянській Україні нараховувався 781 зареєстрований осередок товариства.

Усі українські національні уряди в Києві підтримували і сприяли розвиткові осередків “Просвіт”. Державна підтримка просвітнянського руху значною мірою виявилася зі створенням департаменту позашкільної освіти Генерального секретарства, згодом — Міністерства освіти, яке протягом 1917—1919 років очолювала відома українська громадська діячка і педагог Софія Русова. Вона долучилася до створення Всеукраїнської спілки товариства “Просвіта” та його Центрального бюро.

Перший Всеукраїнський з’їзд товариства (20—23 вересня 1917 року) продемонстрував, яке велике значення просвітнянському рухові надають діячі української влади. Просвітняни вітали керівники держави Михайло Грушевський, Симон Петлюра, Іван Стешенко, лідери політичних партій і військових організацій.

Другий з’їзд “Просвіт” відбувся 3—5 листопада 1918 р. у Києві за часів Гетьманської держави. Велике значення мала просвітнянська підтримка зусиль молоді держави у справі організації національної науки, її інституцій, зокрема Академії наук, створеній у листопаді 1918 року. Вчені-просвітняни — Михайло Грушевський, Микола Василенко, Сергій Єфремов — заклали фундамент Академії, брали активну участь в організації Ботанічного саду, Державного архіву, інших закладів. Вони сприяли розвитку фахової освітнянської, наукової та науково-популярної періодичної преси. Це — часописи “Вісти природничої секції Українського наукового товариства”, “Літературно-науковий вісник”, “Українські медичні вісті”, “Вільна українська школа”, “Освіта” та інші.

Часом “Просвіти” зустрічали якщо не протидію, то повну байдужість місцевих адміністрацій. Особливо це виявилось за доби радянської та денікінської окупації України. Серед чиновників, російської та зросійщеної інтелігенції, а згодом і представників комуністичної

влади переважало негативне ставлення до української культури, трактування її як другорядної. Чимало труднощів виникало щодо надання помешкання, коштів, кваліфікованих кадрів тощо.

У часи української національно-визвольної революції 1917—1919 років, загострення боротьби різних рухів і партій за владу, військового протистояння і драматичних подій громадянської війни “Просвіта” була найстабільнішою, наймасовішою, найавторитетнішою громадською організацією в тодішньому суспільстві. Сповідуючи Соборність, дбаючи про рідну мову, розвиваючи національну пресу, освіту й культуру, громадсько-демократичні способи економічного життя у формі кооперативів, “Просвіти” стали справжніми осередками єднання українців.

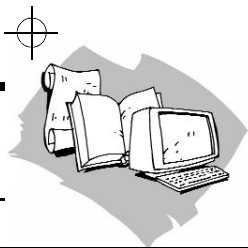
РЕПРЕСІЇ

Зі встановленням радянської влади в Україні, жорсткої політики воєнного комунізму і “червоного терору” для просвітнян настали не легкі часи. Більшовики не сприймали національно-демократичного спрямування товариства, прагнули якщо не закрити, то ідеологізувати “Просвіти”, надати їхній діяльності марксистсько-ленінської орієнтації, зробити знаряддям соціалістичного будівництва.

Це відбувалося не відразу. Неможливо було так швидко ліквідувати осередки товариства “Просвіта”, які набули надзвичайного поширення у всій Україні протягом доби визвольних змагань. Намагаючись використати національно-культурне відродження у своїй ідеологічній діяльності, РКП(б) у грудні 1919 р. приймає спеціальну резолюцію “Про радянську владу в Україні”, де, зокрема, “ставить в обов’язок всім членам партії всіма засобами сприяти усуненню всіх перешкод до вільного розвитку української мови й культури”.

На початку своєї діяльності радянська влада враховувала національне спрямування, настроїв просвітнян, їхній високий авторитет серед народу, намагалася налагодити співпрацю з ними. Архівні документи свідчать, що в 1920 році воєнні відділи освіти навіть погоджували з місцевими “Просвітами” кандидатів на посаду учителів української мови й літератури та керівників художньої самодіяльності. Представники товариства брали участь у виборах завідувачів відділів народної освіти.

Це певною мірою сприяло поживанню просвітницької діяльності. “Просвіти”, які ще залишилися у великих містах, повітових містечках і селах, продовжували свою культурно-просвітницьку діяльність: відбу-



довували школи і хати-читальні, на власні кошти наймали вчителів, влаштовували стипендії для бідних учнів, уряджали лекції та вистави.

Однак більшовицька влада стала дедалі радикальніше втручатися у просвітницьку діяльність. «Советизація» товариств «Просвіта» передбачала насамперед перереєстрацію їхніх статутів, влада вимагала, щоб вони будували свою роботу не за національним, а за класовим принципом. Із часом тон радянських чиновників щодо просвітян став дедалі імперативнішим. Виконкоми на місцях ретельно стежили за їхньою діяльністю. Навіть святкування Шевченківських роковин дозволялося тільки за узгодженнями з радянськими органами сценаріями.

Окрім того, у товариства розіслали списки літератури, яку необхідно було вилучити з книгарень «Просвіти». Зокрема — праці М. Грушевського «Звідки пішло українство та куди воно йде», Г. Хоткевича «Хто ми і чого нам треба» та ін.

Водночас було чимало прикладів, коли радянські чиновники відмовлялися в перереєстрації осередків «Просвіти», якщо їхній статут не містив застережень у вірності пролетарським ідеалам. Цензурні обмеження, заборони, репресії проти просвітян-активістів призвели до «консервації», а фактично до знищення осередків «Просвіти», зокрема й на Київщині. У другій половині 20-х років минулого століття вони майже припинили свою діяльність.

ВІДРОДЖЕННЯ

Сучасний просвітянський рух в Україні починався, а власне, продовжився у вигляді гуртків шанувальників рідного слова. Тоталітарна імперія СРСР проводила жорстоку політику зрощення й асиміляції українців.

Українці тягнулися до рідного слова, рідної пісні, — це стало основою для створення наприкінці 80-х років минулого сторіччя перших осередків Товариства української мови (ТУМ). Ініціатором подій була Спілка письменників України, при якій був започаткований Клуб шанувальників української мови (1987), а також Комісія зв'язків із навчальними закладами (1986). Серед активістів — відомі українські літератори Дмитро Павличко, Іван Юшук, Сергій Плачинда, Ярема Гоян, Павло Мовчан, Володимир Яворівський та ін. Осередки ТУМу утворювалися у виробничих колективах і за місцем проживання. 11—12 лютого 1989 року відбулася Установча конференція ТУМ ім. Т. Шевченка «Просвіта». Вітальне слово Олесь Гончар закінчив під грім схвальних оплесків: «Мово, будь!».

Головою новоствореного Товариства було обрано відомого українського поета і громадського діяча Дмитра Павличка. На конференції ухвалено, а згодом і зареєстровано владою (тоді Рада Міністрів УРСР) перший офіційний Статут Всеукраїнської громадської організації. Київську організацію «Просвіти» очолив відомий український поет і громадський діяч Павло Мовчан.

Масово почали утворюватися районні, міські й обласні організації. Під тиском громадськості комуністичною Верховною Радою України прийнято закон «Про мови в Україні» (1989), затверджено Державну програму розвитку української мови на період до 2000 року.

Коли почалося висунення кандидатів у депутати до місцевих рад і Верховної Ради України, від Товариства були обрані депутатами націонал-патріоти. У ВР вони утворили «Народну Раду», провели величезну роботу серед народних депутатів і проголосили Незалежність України. Після цього необхідно було розширювати сферу впливу на суспільство для формування національної свідомості, національної гідності українців.

У жовтні 1991 р. III Всеукраїнська конференція реорганізувала ТУМ у Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка. Його очолив депутат Верховної Ради України Павло Мовчан.

Головами київської організації Всеукраїнського товариства «Просвіта» у різні роки були професор Національного технічного університету Юрій Гнаткевич, письменник, історик, професор Міжнародного національного університету Раїса Іванченко, начальник департаменту з роботи з молоддю Управління освіти при Київській держадміністрації Олександр Кулик.

Нині у кожній області України, в Криму та Севастополі функціонують об'єднання «Просвіти». Вони згуртували навколо себе більше 200 тис. членів, які працюють у 470 районних і міських осередках. Пріоритетні напрямки діяльності — захист рідної мови, відродження української культури, утвердження українських національних цінностей.

У 2004 році відбулася реорганізація київського крайового об'єднання «Просвіти»: створено міську та обласну організації Всеукраїнського товариства як самостійні. Головою міської організації обрано викладачку Національного технічного університету Ольгу Пугач. Київську обласну організацію очолив книговидавець, заслужений журналіст України, директор Видавничого центру «Просвіта» Василь Клічак.

Осередки товариства «Просвіта» діють у всіх районах Києва. Особливо енергійно ведеться культурно-просвітницька робота в Залізничному, Оболонському, Шевченківському районах. Добре поставлена праця на просвітянській ниві в Національному технічному університеті, Національному педагогічному університеті імені М. Драгоманова. Тут важливим є залучення до просвітницької праці студентської молоді, яка реалізує свій потенціал у програмних заходах «Молоді Просвіти».

Останнім часом просвітяни почали звертати увагу на використання української мови у школах і дитячих садках. Приклад успішної співпраці педагогів і просвітян — запровадження спільної програми з українознавства у школі-дитячому садку «Кобзарик» Шевченківського району.

Київські просвітяни беруть активну участь у проведенні таких важливих акцій, як збір пожертв на Кобзареву церкву, організація семінарів і конференцій з питань мови і культури, видання листівок і брошур, присвячених ювілейним датам і вшануванню славетних постатей української науки і культури, організація екскурсій у пам'ятні історичні місця. Це також і допомога у розповсюдженні у школах Києва та області українськомовної літератури, українськомовних навчальних відеофільмів, відео- та аудіодисків, участь у культурологічних радіо- і телепередачах тощо.

«Першочерговим нашим завданням, — говорить голова Всеукраїнського товариства, лауреат Державної премії імені Тараса Шевченка Павло Мовчан, — є вимога до Кабміну про створення мовного департаменту, який би на державному рівні займався системним регулюванням мовних відносин в Україні, поклавши на нього та на «Просвіту» функції контролю за дотриманням ст. 10 Конституції. Ми налаштовані рішуче, аби домогтися того, щоб уживання української мови стало суспільною потребою, були встановлені пільгові квоти для української мови й українськомовної продукції у різних сферах масового споживання культури. Один із пріоритетних напрямів нашої роботи — створення системи постійних культурно-просвітницьких теле- та радіопередач не лише на центральному рівні, а й по всіх обласних центрах».

Найцінніший урок 100-літньої історії київської «Просвіти» — це плекання і збереження єдності українців на основі загальнонаціональної ідеї, національних ідеалів, задля розбудови своєї, справжньої Української держави.

- **Олександр КОЛОВЕЦЬ**, доктор історичних наук, професор Київського національного університету імені Т. Шевченка

ВДАРТЕ В СТРУНИ, ПРОСВІТЯНИ!

СВЯТВЕЧІР



Із нагоди славного ювілею — 100-річчя з часу заснування Київського міського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» — 26 травня в міському Театрі оперети відбувся урочистий концерт. Особливий заряд святкового настрою ніс уже перший номер — вокально-хореографічна композиція «Привітальна» у виконанні «Берегині». Чи не найбільше захоплення викликав виступ дитячого гурту «Зернятко». Убрані в народні костюми дівчатка й хлопчики бадьоро витинали на сцені. Духовна музика у виконанні ансамблю «Благовість» глибоко схвилювала присутніх, немов чудесний баль-



Представник міністра культури Ігор Приставський зачитує вітання Президента України

зам лягла на стомлені щоденними турботами душі, змусила забути про буденні справи. Акапельне виконання вдало підкреслило силу й мелодійність голосів артистів. Утішило поважних просвітян виразне читання вірша Б. Грінченка «Землякам» студентом Механіко-металургійного технікуму Ігорем Степановим: за такими свідомими, небайдужими громадянами сучасного суспільства — майбутнє української мови й культури, її збереження і розвиток. Вірш закликав присутніх до реальних дій на благо Вітчизни. А балет «Лісова пісня» показав іділію майбутнього щастя, бо «ділами, не словами в нас живе країна».

На концерті лунали пісні на слова відомих поетів: Т. Шевченка, І. Франка, П. Тичини та ін. Більше уваги було приділено народним і класичним творам, менше — масовій популярній музиці.



Хореографічну композицію «Кумасі» виконує жіноча балетна група ансамблю «Калина»



Тріо «Золоті ключі»: Марія Миколайчук, Ніна Матвієнко, Валентина Ковальська

Плавні рухи балету гурту «Калина» і тихий спів перенесли присутніх у світ нездійснених мрій, казок і чарів. Дівчата кружляли в танці, мерехтячи барвистими стрічками. Кликали у незнані краї звуки скрипок і віолончелей «Київської камерати» — «Мелодія» М. Скорика зачарувала глядацьку залу. Як завжди, натхненню й заочно виступала заслужена артистка України, правдива патріотка Леся Горова.

Потішили глядачів члени гурту «Берегинька». Хлоп'ята — справжні тобі козарлюги — браво марширували під «Гей, там на горі Січ іде». Теплим і зворушливим був виступ доктора філологічних наук Ядвіги Януш, яка чисто тримала високу ноту. Поважна просвітянка зруйнувала межу між сценою і глядацькою залю, кожен міг відчувати себе в колі щирої просвітянської сім'ї, тож коли пані Ядвіга «на біс» виконувала «Стоїть гора високая», глядачі не втрималися, щоб не підспівувати.

Гучна й ритмічна інтерпретація «Червоної руті» у виконанні голосистої та ефектної Жанни Боднарук дисонувала з загальним настроєм концерту, мабуть, тому без овацій сприйняли глядачі добре зроблений за сучасними мірками естрадний продукт. Чомусь «неформатним» для конкретного заходу сприймався і виступ Анатолія Матвійчука. Символічно — як наступництво поколінь у просвітянському русі — міг би звучати виступ матері й доньки Алли та Еліни Попових. Та якщо для ліричної тужливо-жіночої пісні, яку виконала Алла Попова, був вдячний глядач, то поціновувачів нового вокально-виконавського стилю, який продемонструвала Еліна, на жаль, не було. Данину шані від «Молодої Просвіти» висловив голова цієї організації Віталій Мороз, у дуєті з братом Романом виконавши звияжну пісню «Гей, вдарте в струни, кобзарі!» під супровід бандури.

Поза оцінкою — виступ вокального тріо «Золоті ключі» і Ніли Крюкової. Анатолій Паламаренко розвеселив глядачів, майстерно відтворивши образи новели Василя Стефаника «Побожна».

Концерт був вдалий, за що дякуємо його головному режисеру, народному артисту України Валентину Козаченку.

- **Олеся ДЗИРА**



ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52
за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18,
20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39,
41, 43, 45, 51 за 2004 р.,
ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28,
29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р.,
ч. 8, 10, 14, 19 за 2006 р.

Блашак Л. О., м. Тернопіль	50,00
Болсуновський Ю. В., м. Тернопіль	10,00
Гусаченко Л. Т., м. Київ	50,00
Данилюк В. О., с. Тростянець	
Івано-Франківської обл.	10,00
Жванська середня школа	
Мурованокуриловецького р-ну	
Вінницької обл.	50,00

Співробітники Київського міського пологового будинку № 2 (ч/з Кирпенка О. М.)

Керівний склад	
Пехньо Т. В., головний лікар	50,00
Крижанівська А. М., головний бухгалтер	20,00
Брусенцева Т. Б., заст. головного лікаря	20,00
Тригуб В. Я., економіст	20,00
Сальников С. М., лікар	20,00
Гогисванідзе Д. З., лікар	20,00
Незговоров, лікар	20,00
Ткаченко В. А., старший фельдшер	20,00
Шостак О. В., програміст	5,00
Ярмола О. М., лікар	25,00
Власенко Н. В., лікар	25,00
Кулаєва А. В., лікар	20,00
Кисель А. Т., лікар	20,00
Петрова Л. Я., заввідділу	20,00
Савіцька І. В., заввідділу	50,00
Писаренко І. Ш., начальник мед. сл.	30,00
Нерода Г. Ф., заввідділу	50,00
Кошова Г. О., заввідділу	20,00
Кривенко С. В., старша акушерка	10,00
Закордонцев О. П., лікар	25,00
Кондратенко В. Я., заввід. обсерв.	50,00
Службовий персонал (від. обсервації)	100,00
Ігнатенко Є. В., лікар	25,00
Козиренко Л. М., заввідділу	25,00
ВСЬОГО:	690,00

Лабораторія, харчоблок, медгази

Грохотова О. Є., зав. лабораторії	20,00
Левченко С. В., лікар-лаборант	20,00
Максименко Г. Л., медсестра	5,00
Митанова Г. Г., лаборант	10,00
Савенок Н. П., лікар-лаборант	10,00
Бездільна І. В., лаборант	10,00
Заїка Н. В., ст. лаборант	20,00
Наумова Л. В., медсестра	10,00
Гречко К. О., лаборант	10,00
Андрухович О. А., медсестра	5,00
Бондарь К. П., лаборант	5,00
Манькова Н. В., лаборант	10,00
Кириченко Н. В., лаборант	5,00
Михалевська В. Н., діт.-сестра	10,00
Соловійова В. І., комірник	5,00
Дехтяр А. Н., повар	5,00
Почтова О. В., повар	5,00
Скурська В. І., повар	5,00
Шелудько О. Н., працівник кухні	5,00
Шумейко Л. М., працівник кухні	5,00
Ліхнер Є. П., слюсар медгазів	10,00
Гура О. А., слюсар медгазів	10,00
Гуменюк І. М., слюсар медгазів	10,00
Ткаченко М. І., двірник	10,00
ВСЬОГО:	220,00

Гінекологія № 1, ГОП. ЦСВ та ін.

Уніченко О. Д., заст. голов. лікаря	20,00
Кирпенко Р. П., оператор котельні	10,00
Кикоть М. П., сантехнік	10,00
Дядечко І. М., заввідділу	10,00
Соколовська К. К., ст. медсестра	5,00
Медведчук А. Н., медсестра	5,00

Жос О. І., м. Лисичанськ Луганської обл.	30,00
Клименко Я., м. Дніпропетровськ	10,00
Коваленко Н. Д., м. Кам'янка Черкаської обл.	90,00
Литвинова Л. Л., м. Суми	150,00
Лісіцький О., с. Бурдяківці Борщівського р-ну	
Тернопільської обл.	50,00
Мельник Л. І., м. Київ	50,00
Остюк І. П., м. Львів	300,00
Співробітники Київського міського пологового будинку № 2	
(ч/з Кирпенка О. М.)	1190,00
Степанова Л. С., м. Київ	100,00
Усенко Р. Ф., м. Київ	100,00
Фурса А. Н., м. Дніпропетровськ	300,00
Шнуренко Ж. В., м. Київ	400,00
Якимець В. П., м. Луганськ	10,00
Якимець О. В., м. Луганськ	10,00

Бескровна Н., медсестра	5,00
Книш-Книщенко С. В., мол. медсестра	5,00
Дорошенко Т. В., мол. медсестра	5,00
Шульга В. М., мол. медсестра	2,00
Москаленко Л. А., мол. медсестра	5,00
Курко Є. І., буфетниця	5,00
Захурдаєва Л. Д., лікар	10,00
Боднарчук С. В., ст. м/с ЦСВ	5,00
Боднарчук Л. А., мол. м/с ЦСВ	5,00
Астаф'єва О. В., рентген лабор.	10,00
Корнієнко В. В., охорона м. Лубни	5,00
ВСЬОГО:	122,00

Відділ патології вагітних

Калинчук Ю. О., старша акушерка	4,00
Мельник С. П., сестра-господарка	4,00
Бардашова С. В., акушерка	2,00
Тригуб Т. В., акушерка	2,00
Охрименко О. В., акушерка	2,00
Федюк В. Р., акушерка	2,00
Романченко О. Л., акушерка	2,00
Дудченко О. А., акушерка	2,00
Жолуденко І. М., акушерка	2,00
Лілецька О. А., акушерка	2,00
Іванченко О. М., мол. медсестра	2,00
Шкурченко В. І., мол. медсестра	2,00
Антоненко Г. В., мол. медсестра	2,00
Підлісна Л. М., мол. медсестра	2,00
Ніколаєнко С. М., мол. медсестра	2,00
Машкевич Т. І., мол. медсестра	2,00
Овсієнко О. Г., мол. медсестра	2,00
Клебан Л. М., мол. медсестра	2,00
ВСЬОГО:	40,00

Акушерсько-фізіологічне відділення

Кононенко А. Г., мол. медсестра	5,00
Кацімон Л. А., акушерка	5,00
Гуровець І. В., акушерка	5,00
Безпала О. А., акушерка	5,00
Маціон В. В., акушерка	5,00
Кухарчук В. О., акушерка	5,00
Купрієць В. К., акушерка	5,00
Гончаренко Т. М., акушерка	5,00
Моїсєєва В. С., акушерка	5,00
Скрипніченко М. В., акушерка	5,00
Янута Г. С., акушерка	5,00
Кубицька М. П., акушерка	5,00
Спічак С. І., акушерка	5,00
Троцька Т. П., акушерка	5,00
Тельнова Л. А., мол. медсестра	5,00
Соловей Л. М., мол. медсестра	5,00
Стовбун В. С., мол. медсестра	5,00
Коваль Н. Я., мол. медсестра	5,00
Прокоф'єва Л. О., старша акушерка	10,00
Наконечна Г. А., сестра-господарка	5,00
Гераськевич Л. І., мол. медсестра	5,00
Клименко А. Г., акушерка	5,00
Стражник Т. Г., мол. медсестра	5,00
Химич Є. І., лікар	5,00
Закордонцев Г. Є., гол. медсестра	5,00
ВСЬОГО:	130,00



ПЕРЕМАГАЮТЬ ДІТИ-ТВОРЦІ

ФЕСТИВАЛЬ

Відбувся III Всеукраїнський фестиваль дітей і молоді "Шевченко в моєму серці", присвячений 200-й річниці від дня народження поета. Започаткували його в 2004 році "Шевченківський фонд — XXI століття" та Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка. Серед організацій, які співпрацюють з фестивалем і активно надають допомогу, чи не всі творчі спілки України: Національна спілка письменників, художників, народних майстрів, композиторів, міжнародна благодійна організація "Міжнародний інститут театру".

Цього року фестиваль складався з семи творчих конкурсів: літературного, художнього, народного і прикладного мистецтва, музичного, театрального, читців та істориків-краєзнавців.

Розповідає голова журі Фестивалю, голова правління "Шевченківського фонду — XXI століття", народна артистка України Лариса Кадирова: "Розпочиналося все так: Леонід Іванович Андрієвський, народний художник України, поділився ідеєю створення фестивалю. Я погодилася взяти це на себе. Уже потім стала головою правління "Шевченківського фонду — XXI століття", членом Національного комітету з надання Шевченківської премії. Перший фестиваль підтримав Віктор Андрійович Ющенко, дав кошти. А ось другий і третій фестивалі довелося проводити без його підтримки. Мене дивує, як можна було залишити без уваги цей фестиваль на самому злеті, коли так гостро стоїть мовне питання. Чому ми втрачаємо таку можливість? Чому урядовці тільки говорять і абсолютно нічого не роблять? Невже не можна подбати про майбутнє нації хоча б на кілька кроків уперед? Міністерство молоді й спорту, яке має нас підтримувати, насправді вже нічого не робить, Міністерство освіти, яке раніше давало нам кошти, цього року стало недосяжним для нас. Допомагає ще Ліга меценатів і Микола Сергійович Георгієвський. Особливу подяку хочу висловити В'ячеславу Степановичу Брюховському, ректору Києво-Могилянської академії, за те, що він у Шевченківські дні надав нам приміщення, харчування для дітей і тих,

хто їх супроводжував. На місцях проведенням фестивалю займалися переважно активісти "Просвіти", усе робилося виключно на громадських засадах.

Фестиваль ми все-таки провели силами фактично двох осіб, і знову діти радісно здивували нас, повному відкриваючи нам Тараса Григоровича. Зовсім маленька дівчинка, Вероніка Петрович, так читала "Відьму", що я не могла досягнути, звідки в дитині таке знання жіночої долі, цих усіх драм і перипетій. А як співав Псалми Шевченка Дитячий хор Спасо-Преображенського кафедрального собору з Вінниці (переможець музичного конкурсу)! Вони продемонстрували таку чистоту мелодійного тону! Нещодавно я їздила до Одеси й дивилася виставу Одеського національного університету імені Мечникова, вони показували одеське весілля за зібраним у поїздках матеріалом. Розмовляла з художнім керівником українського театру імені Василя, який пообіцяв попрацювати з ними і зробити виставу — правдивий обряд народного весілля. У нашому музичному конкурсі змагаються діти, які пишуть музику, але оскільки не всі володіють композицією, то ми дозволяємо виступати з готовими творами, переважно на вірші Шевченка, зокрема з народними. Мене вразив ансамбль "Цвітень", якому виповнюється вже 20 років (керівник ансамблю Марія Пилипчук). Вони самі збирають етнографічний музичний матеріал, самі його втілюють.

Цього року ми почали виходити в проведенні фестивалю за кордони України. З Угорщини приїхало двоє дітей, які взяли участь у нашому фестивалі. Вони вивчили українську мову і твори Тараса Григоровича, виступили на фестивалі, і їм настільки сподобалося, що обіцяли залучити до цього й інших співвітчизників. Я збираюся також запрошувати дітей з інших діаспор.

Фестиваль надає дітям додаткові можливості спілкування, що так важливо для юних творців".

На літературному конкурсі діти представили художні твори, поетичні й прозові, на шевченківську тематику, пов'язану з біографією поета, його творчістю, місцями проживання і перебування, впливом творчості Шевченка на його сучасників і сьогодення, на осо-

бий світ самих юних читачів. Головою журі літературного конкурсу була Софія Майданська — прозаїк, поет, музикант, режисер, лауреат багатьох літературних премій. "Зараз, коли простежуються сепаратистські тенденції у східних регіонах, — зазначає письменниця, — коли протизаконно добиваються визнання російської мови регіональною мовою, особливо радісно, що звідти приїдять дуже свідомі діти, які люблять українську мову й пишуть нею".

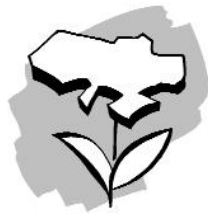
На художньому конкурсі (голова журі — народний художник України Василь Перевальський) і конкурсі творів народного і прикладного мистецтва (голова журі — голова Національної спілки народних майстрів Євген Шевченко, народний художник України) — визначили кращі малюнок, картину, твір декоративно-прикладного мистецтва за творами Тараса Шевченка.

У музичному конкурсі визначав переможців народний артист України, композитор Левко Колодуб, у конкурсі читців — професор, завідувачка кафедри української мови Національного університету "Києво-Могилянська академія" Лариса Масенко, у театральному конкурсі — народна артистка України Лариса Кадирова.

Журі конкурсу істориків-краєзнавців очолив заступник голови ВУТ "Просвіта" Микола Нестерчук. "Ми залучали до цієї справи спеціалістів, які займаються туристичною і краєзнавчою роботою, — розповідає Микола Трохимович. — Перше місце в цій номінації здобув туристично-краєзнавчий гурток "Рідний край" Дніпропетровського р-ну м. Києва. Діти зі своїм керівником, Олександром Шепнівським, об'їздили всю Україну, всі місця, пов'язані з іменем Шевченка в Україні, провели також наукову роботу й додали публікацію листів Григорія Честаховського, людини, що власноруч перепоховала Шевченка, знайдену в "Київській старовині". Діти складають карти, роблять описи, відвідують історичні місця.

"Просвіта" долучилася до конкурсу також наданням книжок для нагородження переможців і виготовленням дипломів.

● Людмила ІЛЬСНКО



*Якщо людина прагне
споживати більше, ніж віддає,
вона вже невеличково хвора.
Знаєте, навіщо світить Сонце?
Для того, щоб вижити.*

Сергій Лазарев

Сучасне людство перебуває на тому етапі свого еволюційного розвитку, коли відбувається кардинальний перегляд традиційних поглядів на природу людини й світу.

Упродовж кількох століть у європейській культурі домінувала механістично-матеріалістична парадигма, що, за висловом усесвітньо відомого вченого Ф. Капри, “сформувала сучасне західне суспільство і значною мірою вплинула на решту населення планети”.

Концептуальною основою цієї парадигми стали погляди таких західноєвропейських учених, як Р. Декарт, І. Ньютон, Ж. Ламетрі, Д. Дідро. Вони були переконані: людина — високорозвинена біологічна машина, що складається з кісток і м'яса і запрограмована на виконання певних, наперед заданих природою вчинків. На їхню думку, філософія бачить у людині лише те, що бачить у ній медицина, фізіологія, хімія, і всілякі розмови про духовність та інші абстрактні, уможливлені поняття позбавлені смислу.

Епоха раціоналізму ознаменувалася цілковитою перемогою логіки, розуму над інтуїтивністю й утвердженням так званого картезіанського дуалізму — роз'єднання людського буття на два антагоністичних начала: духовне й матеріальне, тілесне й мисляче. Реально існуючим стали визнавати лише те, що можна виміряти, зважити, проаналізувати; внутрішнє життя людини, її почуття, відчуття, пориви виявилися, таким чином, суб'єктивними речами, які не становили жодної цінності для дослідника і були, на його думку, лише грою уяви чи проявом хворого розуму. Людина перетворилася на машину, що живе у всесвіті, переповненому безліччю таких самих складних машин. “Її духовну природу відкинули, а внутрішню реальність висміяли. Людина разом зі своїм світом стала роздробленою; вона стала відділеною від самої себе”.

Перемога матеріалістичного світогляду на багато століть уперед визначила основні тенденції розвитку не лише європейської, а й світової науки й культури. Під впливом жорсткого опромінення матеріалізмом уявлення людини про світ спримітизувалися, стали прямолінійно-прагматичними. Він, цей прагматизм, пронизує сьогодні всі сфери життя сучасної людини. У раціоналістичному суспільстві успіх асоціюється передовсім із досягненням матеріальних благ. Підживлюване енергією мільйонів людей прагнення до успіху за будь-яку ціну є сьогодні тією самовідтворювальною силою, що повсякчас визначає і стиль стосунків у родині й колективі, і ставлення до своєї землі й предківських святинь.

Втрата духовних орієнтирів стала характерною рисою сучасного світового цивілізаційного процесу. Розбещеність, егоїзм, естетизація насильства, поклоніння “золотому тільцю”, висміювання високих ідеалів — все це стало закономірним результатом ігнорування багатовікових традицій і норм моралі, які утверджувалися кращими представниками кожного народу й передавалися з роду в рід, із покоління в покоління.

Сучасна молодь дивиться на нас розумними холодними очима людей, націлених на отримання конкретно-матеріальних результатів своєї діяльності. Виплекані нашими пращурами високі істини, що утверджують важливість духовного служіння, потребу шанобливого

ставлення до надбань прашурів, до батька й матері, до вчителя, до старої людини, втратили свою переконливість і сьогодні мають бути заново вмонтовані в систему життєвих цінностей сучасних юнаків і дівчат. “Коди знищені і що буде далі?” — запитує себе і всіх нас Ліна Костенко.

Коди духовності знищено сьогодні не лише в українців. Глобальна духовно-світоглядна криза охопила все людство. Намагаючись знайти шляхи виходу з цієї кризи, свої зусилля об'єднали представники різних духовних традицій і релігійних конфесій та вчені, вільні від науково-раціоналістичних упереджень.

Із початку XX століття розпочався і нині продовжується перег-

духовний вимір основою всього сучасного і прийшли до висновку, що утвердження саме такого погляду на людську психіку й універсальну схему буття стане вирішальним фактором нашого виживання на планеті Земля.

У людства сьогодні немає вибору: XXI століття або буде духовним, або його не буде взагалі. Авангардом світового еволюційного розвитку знову стають високорозвинені в духовному розумінні люди й народи, які здатні усвідомити всі небезпеки нашого часу і взяти на себе відповідальність за власну і колективну долю.

В авангарді світового розвитку знову постає Україна.

Загальновідомо, що територія нашої Батьківщини з давніх-давен

ДУХОВНА МІСІЯ УКРАЇНИ



Фото О. Литвиненка

гляд традиційної концепції світобудови, який за радикальністю викликаних ним фундаментальних змін учені порівнюють із революцією Коперніка.

Поява й утвердження нової картини світу й людини стали можливими завдяки новітнім дослідженням і революційним відкриттям у галузі квантової фізики, кібернетики, теорії інформації, біології, психології, а також завдяки виникненню й вибухоподібному розвитку цілого комплексу так званих “наук про складність”: синергетики, теорії дисипативних систем, теорії фракталів, нелінійної динаміки та ін.

Випрацьовані сучасними вченими нові наукові підходи стали альтернативними до механістичного ньютонівського уявлення про матерію, свідомість, людину. Поступово з'ясувалося, що світ значно складніший, таємничіший і загадовіший, ніж це уявлялося нам раніше. Свідомість виявилася властивістю не лише людини, а й усього світу істот, а також рослин і навіть неорганічних систем. Людина, як і кожне живе створіння, не просто сума хімічних з'єднань: невлівима життєва сила керує своїм клітинним носієм — тілом. Учені назвали

виконує роль важливого расотворчого казана планети. Україна — ядро так званої Циркумпонтійської (Причорноморської) зони, у якій у VI—V тис. до н. е. сформувалася індоевропейська спільнота. Дослідження, здійснені в останні десятиліття XX ст. українськими й зарубіжними вченими, дозволяють нам сьогодні дати цілком ясні і чіткі відповіді на запитання, поставлені Шевченком: “Що ми? Чий сини? Яких батьків? Ким? За що закуті?”.

Виявилось, що саме на теренах України багато тисячоліть тому відбулася Велика неолітична революція, яка ознаменувала перехід від привласнювального до відтворювального господарства. Наділені могутньою здатністю до творчого самовираження, тогочасні мешканці України створили потужну систему курганів, що одночасно виконували роль і храмів, і обсерваторій, збудували перші у світі державні міста, вперше посіяли пшеницю і випекли хліб, винайшли колесо і приручили коня. Вони започаткували монументальну архітектуру, масштабне землеробство і скотарство, прядіння і ткацтво, писемність, хорівий спів, розробили основи ці-

лісної світоглядної системи, яка пізніше була розвинена і вдосконалена творцями ведичного й буддистського вчень. Новітні дослідження сучасних науковців підтвердили прозоріння наших далеких прашурів-брахманів: думка — матеріальна, душа — безсмертна, людина — не раб обставин, а творець власного й колективного майбутнього.

Ніщо не зникає безслідно, і, як відомо, “нічого немає схованого, що б не відкрилось”. Славне минуле українців відродилося у високих душах тих, хто, вийшовши восени 2004 року на Майдан, явив світові шляхетну мудрість давнього народу. Відомий японський борець за мир, мандрівний монах Дзюнсей Терасава під впливом подій в Україні, очевидцем яких він був, написав книгу “Глобальне пробудження. Відродження одвічної духовності людства”. Терасава до глибини душі вражений тим, що він побачив у нашій країні: “Чудесне пророцтво самої Лотосової Сутри раптом стало реальністю в Україні. Це відбулося так несподівано, так стрімко й так чудесно! Те, заради чого Будда проповідував Лотосову Сутру, стало реальністю, здійснилось. Це не має нічого спільного з медитацією, візуалізацією чи яким би то не було особистим прозорінням. Незчисленна кількість людей одночасно пробудилася до найвищої духовної мудрості. Насправді те, що сталося в Україні в ті дні, було не просто чеснотами окремих людей, а божественними силами й виконанням обіцянь самого Будди”.

Переосмислення закономірностей розвитку геосоціального організму з назвою **Україна** дозволяє вченим сьогодні стверджувати, що впродовж багатьох віків на теренах сучасної України кожні 532 роки народжується новий український етнос, який передає своїм нащадкам естафету історичної пам'яті й духовної боротьби.

Нинішня епоха особлива: для людства вона ознаменувалася світоглядною революцією, а для України й українців — поверненням до власних витоків і усвідомленням свого місця і ролі у вселюдській історії. Відомий український учений І. Каганець стверджує: “Нам пощастило жити в особливий час, коли космічний годинник повідомляє добру звістку: в Україні вже відбувається формування нового етносу, який до 2015 року народиться у вигляді української нації нової епохи. У черговий раз Україна підніметься з попелу оновленою, здоровою й сильною. А піднявшись, справить потужний вплив на перехід людства до цивілізації четвертого рівня, рівня мудрості та праведності”.

Пророцтва про велику духовну місію України починають збуватися. Час вимагає від нас виняткової відповідальності, мужності й мудрості. Вибудовуючи стратегію національного розвитку, ми мусимо враховувати реальність сьогодення й розвивати в собі такі якості, як позитивне мислення, спрямоване на досягнення успіху, конструктивний підхід до вирішення проблем, здоровий прагматизм.

Бути романтичним і прагматичним водночас — завдання важке, але цілком досяжне. Наш раціональний підхід має полягати в глибокому усвідомленні того, що без української ніжності, ширості, відкритості, доброти, здатності до самовіддачі, поетичного світосприймання не було б і модерних здобутків українців у всіх галузях людської діяльності.

Залишаючись самими собою, ми стаємо цікавими для всього світу й отримуємо нові можливості для утвердження тих універсальних духовних цінностей, які складають серцевину нашої національної ідеї.



Ірина НОВИЧЕНКО



МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ

Не згасає у наших читачів жага до пізнання історії свого краю. Саме завдяки таким-от небайдужим людям, як Василь Лаба, про якого йдеться у листі Ігоря Бідюка, та Володимир Проценку, що надіслав нам своє дослідження з історії корінного населення Криму, ми й починаємо усвідомлювати, хто ми і на якій землі живемо.

Найдавніші сліди людини в Криму з часів елеоліту знайдені в печері Кіик-Коба, де протягом тривалого часу було стійбище людини ашельської доби. Тут знайдено скелети неандертальців. Відкриття пізньопалеолітичних часів у Кизил-Кобі, Сюрені свідчать, що тодішнє населення — кроманьйонці — за фізичним типом наближені до сучасного. На матеріалах стоянок Фатьма-Коби, Мурзак-Коби, Заміль-Коби часів палеоліту й мезоліту основана версія, що гірську частину Криму заселяли люди, що займалися скотарством, а за часів неоліту вони розселилися у Присивашші.

У мідно-бронзовий вік у Криму жили землеробсько-скотарські племена ямної й катакомбної культури. До пізніх часів цього віку в гірській частині знайдені пам'ятники кизил-кобинської культури, пов'язаної з племенем таврів, які переважно займалися землеробством і також скотарством і рибальством. Від них походить колишня назва півострова — Таврика.

Глибини етнотаврійської культури, безперечно, засвідчують зародження її в Оріані (Україні). Один із глибинних фактів, що сягає палеолітичної доби, коли євразійська культура ще не відокремилася від африканської й *Ра* означало *Сонце, Ай-Ан — Небо, Урай — Дух Сонця*. До сьогодні збереглося цілісне поняття — *Вурій* (Світ і Творець), а ще *Урай* чи *Рай*. Назва античних шумерських міст Ур, Урук відзначена літописом Кам'яної Могили. Шумерія існувала на території сучасного Іраку з IV тисячоліття до Р. Х. і окрім вказаних міст, а ще там виникли давні міста Кіш Лагаш, Умма. Подібні назви міст мали й античні кіммерійці, що жили на території Таврії. До грецького вторгнення (VI ст. до Р. Х.) вони назвали свої міста — Кокур, Укрух і Ор (теперішній Перекоп) із кореневою спільністю, що походять від священного *Урая*.

На індоєвропейську основу античних племен вказують однозвучні й притаманні багатьом родовам вітам імена й прізвиська — Палак, Палазга — Параска.

Трагедія корінного народу Криму розпочинається з грецької колонізації. Вона для автохтонного населення була жорстокою. Корінний етнізм на території Криму не сприймає грецького поневолення, адже греки почали таврувати своїх рабів. Корінні мешканці Криму кіммерійці, що пішли від старовинного оріанського племені — айдаїнлян (у перекладі — діти неба і гір), поступо-

ТРАГЕДІЯ КОРИННОГО НАРОДУ КРИМУ



во стають рабами і змінюють свою етнічну назву — таври. Для протистояння рабовласницькій експансії племена оріанської галузі міцніше об'єднуються в Скіфську державу. В VII ст. до Р. Х. частина Криму увійшла до складу Скіфської держави, а політичним центром у III ст. до Р. Х. став Неаполь. В об'єднання вступили скити, поляни, гали, борисфени, саги, роксолани, айдаїнляни та ін., що іменували себе сколотами, тобто об'єднаними (сколотитися до купи).

Сколотська держава, яку Геродот назвав Скіфією, під час поневолення греками кіммерійців розділилася на невеликі царства. Роздроблення далось взнаки. Греки почали зазіхати на міста Скіфії і оволоділи скіфською твердинею Напіт. Завойовник насаджував аборигенам — айдаїнлянням свою мову, культуру, державність. Айдаїнляни (вони ж кіммерійці чи таври) жили до нашого часу в асимільованому вигляді в корінній українській, частково в кримськотатарській та грецькій народностях.

Пізніше, у V ст. до Р. Х. Пантікапей (Керч) об'єднує грецькі колонії-міста Керченського і Таманського півостровів у Боспорське царство, а в III ст. до Р. Х. у Понтійське царство з греко-перським правлінням із посиленням рабовласницької експлуатації. Наприкінці II ст. до Р. Х. у Пантікапей спалахує повстання рабів скіфських племен під проводом легендарного Савмака. Повстання охопило весь Керченський півострів, але було жорстоко придушене каральною експедицією полководця Діофанта.

Це перше повстання наших пращурів. Про це говорить дощечка “Велесової книги” “...бо були кіморії, також отці наші. А ті римлян потрясли і греків розметали, як поросят устрашених”.

Про заселення Криму праукраїнцями розповідає та ж “Велесова книга”:

“Коли наші пращури

Сурож творити почали

греки приходили купцями до торжищ

наших, прибутки шукали

і, землю нашу, розглядаючи, посилали

до нас багато своїх юнаків

і будинки будували,

і гради обміну та торгівлі.

І ось одного разу побачили воїнів їхніх

при мечях озброєних

і скоро нашу землю прибрали до рук своїх.

Отак наша земля, яка чотири віки

була наша, стала грецька”.

Клинописні асирійські джерела згадують державу Скіфію з початку VII ст. до Р. Х., а столицю айдаїнлянів — Телепілу (нині Севастополь) на століття раніше грецького Херсонесу (VIII ст. до Р. Х.). про це пише і Гомер в “Одіссей”. То ж найстарішим є Сурож, створений нашими пращурами на початку X ст. до Р. Х. Місто декілька разів перейменовувалося. Греки називали його Сігасіос, генуезці — Судак, інші етноси Сурдак, Судок, Сордая, Суренграт.

Грецький географ Страбон (63 рік до Р. Х. — 19 рік по Р.) у своїй VII книзі стверджує, що роксоланський князь із Ольвії Скилур заложив у Тавриді три укріплен-

ня: Палакіон (скитська назва *Палаклава*), Хабон (Кемерчак) і Неаполь (поблизу Сімферополя) і використовував їх у визвольній війні проти Митрида-Євпатора і Херсонесу.

Перша назва міста Балаклави — Палаклава пішла від двох слів: *Палак* і *лава*. Цар Скилур побудував фортецю для царювання свого сина Палака, назвавши її його іменем. Давнє українське слово *лава* відоме. Це — місце для сидіння. Отже, Балаклава — тронне місце Палака. До наших часів назва міста дійшла не зміненою за винятком перших співзвучних літер П і Б (Балаклава).

Створення Балаклави сягає в давнину і нараховує не менше 2150 років із дня його заснування. Під час розкопок у Неоліті знайдені мармурові рельєфи із зображеннями Скилур і Палака.

У IV тис. до Р. Х. містом заволоділи античні греки й називають його Палакіон, зберігаючи в назві ім'я молодого скіфського царя Палака. Згодом колонізатори називають місцевих автохтонів дикунами, піратами, аби виправдати розбійницьке й грабівницьке свої одноплеменників.

Із 1357 року місто Палака завоювали генуезці й збудували там фортецю Чембало. В 1457 році фортеця була знищена турецькою навалою. Турки повернули місту дещо змінену назву — Балаклава (рибний став).

Грецькі джерела II—I ст. до Р. Х. згадують кримські народності роксолан і алян (аліани, можливо — айдаїнлян). Назву роксолан виводять, як “рокс-аліани”, себто “білі-аліани, при чому назву “рокс” виводять, як похідну від Рос чи Русь.

У Скіфському Неоліті царя Скилур проведеними розкопками 1946 року виявлено могильник із розписом, що незвичайно нагадує сучасні українські розписи хат, а на стінах типи автохтонних людей — роксолан (айдаїнлян) сцени їхнього життя верхи на коні, полювання з собаками, гра на лірі. Це названі греками таври, одне з колін давнього українського роду.

Роксолани і айдаїнляни (таври) жили у своїх античних містах на півострові до їх падіння під ударами готів, гунів, сарматів.

Із письмових джерел таври відомі в Тмутараканському князівстві до XI століття й князівстві Феодоро до XV століття.

Тмутараканське князівство було засновано Київським князем Святославом після розгрому Хазарського каганату. Причина визволення Таврії — письмове звернення Таврійського топарах (управителя) у січні 963 року, який подав Святославу в Київ, де говорив: “Учасники віча, як увесь народ півострова прагнуть незалежності від кочівників-хазарів, тому що не відрізняємось за звичками й побутом від жителів “північної країни”, де править північний князь Святослав”.

Щоб там хто не говорив, а етнічні корені народу Криму ведуть до Києва. Отже правдавне українське населення Криму — ніхто інший, як роксолани й айдаїнляни півтисячоліття назад.

● **Володимир ПРОЦЕНКО**, голова Севастопольського міського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

ІМЕНА

Із діда-прадіда ми, українці, не були байдужими до своєї минувшини. Це засвідчують літописи, усна поетична творчість — легенди, перекази, бувальщини, які компенсують брак писемних відомостей, знищених лихоліттям воєн і пожеж. На особливий пошанівок заслуговують історики і краєзнавці, які десятиліттями добровільно позбавивши себе права на відпочинок, дошукуються в архівах і бібліотеках, розпитують у старожилів, звідки походять назви міст, містечок, присілків, хуторів. І роблять це не задля того, аби вдовольнити особисту допитливість, а щоб донести до свідомості громади розмаїтий спектр інформації: як жили наші пращури в давнину, як традиції і обряди вшановували, як боронили рідний край.

Ще тоді, коли до здобуття нашої Незалежності залишалося довгих сім років, розпочав свою подвижницьку працю історик і краєзнавець, викладач Львівського автошляхового технікуму Василь Лаба, уродженець села Серники на Перемишлянщині. З року в рік наповнюється його



Історик і краєзнавець
Василь Лаба

творча скарбничка, з року в рік розширюються далекоглядні горизонти його зацікавлень. На порозі п'ятидесятиріччя (народився 22 червня 1956 р.) у його активі близько 150 історичних досліджень про населені пункти Галичини; співучасть у проведенні першої обласної олімпіади з

ЛІТОПИСЕЦЬ ГАЛИЦЬКОГО КРАЮ

історії України для студентів технікумів Львівщини; підготовка навчального курсу “Краєзнавство”; кілька видань календаря українця-патріота; створення Центру краєзнавчих досліджень за місцем роботи. Яка воістину велетенська працездатність, яка щира залюбленість у минувшину рідного краю!

Герої нарисів Василя Лаби — доблесні звитяжці Українських Січових Стрільців, вояки і партизани УПА, підпільники ОУН. На зорі нашої Незалежності побачило світ його дослідження “Хорунжа з Вишнівчика”. Невелика за обсягом, інформаційна за жанром ця публікація про хорунжу легіону УСС Олену Степанів була першою ластівкою, яка започаткувала повернення із забуття імені славної українки.

“У піснях — історія народу”, — стверджує Василь Лаба, збираючи і

записуючи мелодії, які линули з уст вояків УПА, що діяли на теренах Перемишлянщини, Миколаївщини. І це щира правда, бо бойовим побратимом українського патріота завжди була пісня. Вона возвеличувала героїв-оборонців, давала людині розраду, коли нею опановував смутком чи печаль, дарувала піднесений настрій, коли хотілося радіти і було чим тішитися.

Простір зацікавлень краєзнавця не має кордонів чи обмежень: це також і розповіді про такі осередки, як “Січ”, “Сокіл”, “Просвіта”, які згуртовували у своїх рядах широкі верстви свідомості громади, передували національно-духовному відродженню українців.

Прикметно, що проголошення нашої Незалежності послужило для нього новим імпульсом, дозволило розширити тематичне й жанрове

розмаїття. Саме тоді, приміром, виходять із-під пера дослідника нариси про Хрести Свободи. Ідеться про те, як вшановували наші земляки ліквідацію кріпацтва в Галичині 1848 року.

Завдяки дослідженням Василя Лаби маємо нагоду дізнатися багато повчального, наприклад: як наші предки намагалися вберегти від хмільного тринку, а отже, — шанували своє здоров'я, здоров'я своєї родини? Цікаво прочитати його матеріали про “створення осередків “Братства тверезості”, заснування у Львові 1909 року українського антиалкогольного товариства “Відродження”.

Останнім часом побачили світ його історико-краєзнавчі нариси про села Жидів, Солонку, місто Моршин; ось-ось увінчається успіхом праця над “Словником топонімів Перемишлянського району”. Літопис рідного краю ще не завершено... Тож хай повняться стиглим колосом обжинки його історичних досліджень!

● **Ігор БІДЮК**, журналіст



ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКЕ

Як сумно, коли отримуєш листи від зовсім юних читачів, які вже мають певний негативний життєвий досвід. Адже брудний осад від чужої нетерпимості, злостивих кпинів, життєвих випробувань може залишитися в серці назавжди. Тож не можемо не надрукувати жалібно-саркастичного листа студентки Київського національного університету культури та мистецтв, що оповіла про свої гуртожиткові митарства.

“Я часто згадую свій перший день у гуртожитку. Комендант видав мені велику тумбочку (доставивши до кімнати), відчинив двері мого нового дому й кудись швидко зник. Сиджу я посеред кімнати зі своїм майном і розгублено дивлюся на розлучених моєю появою старших від мене сусідок. Облуплена стеля, засмалцьовані шпалери, неймовірна кількість меблів, тут же ступити ніде. Де ж я житиму?

Перші тижні були справжнім пеклом. Я хочу дому! Весь час — удень і вночі. Від сильної ностальгії врятувати не могло ніщо! Після тихого спокійного життя в рідній Софіївці мене бентежило гамірне місто. Та згодом я звикла. Наш гуртожиток — окрема частинка шумливого Печерська. Тут свої правила, свій стиль життя, незалежний від Києва. Доля подарувала нам п'ять чудових країв у столиці, кожен проводить їх по-своєму, кожен сам вирішуватиме, залишатися тут чи ні. Дехто закохується в Київ із першого погляду, прагне будь-що тут залишитися, а хтось мріє швидше повернутися додому. Пам'ятаю, як моя сусідка по кімнаті, втішаючи мене, сказала, що сумує за гуртожитком навіть улітку. Божевільна! А ось мені, певно, тут ніколи не сподобається.

Сподобалося, та ще як! Оті дівчата, які вперше мене вельми неприємно зустріли, з часом стали моїми найкращими подругами.

ЩЕ РАЗ ПРО ПЕНСІЇ

Лист Олени Русин із міста Мукачєво, вчительки з 39-річним стажем, порушує одну з найбільш актуальних проблем сьогодення — проблему хліба насущного.

“Усі ми знаємо, що таке пенсійне забезпечення людей, які свої молоді роки віддали щоденній праці, щоб на старість про них подбала держава. А прийшла старість, і залишається лише жакнутися, як влада оцінює твою роботу, якої припускається несправедливості при розподілі коштів на пенсійне забезпечення своїх громадян.

Хочу навести лише кілька прикладів отої “турботи” про громадян похилого віку, які щомісяця з нетерпінням очікують на пенсію. Правда, є й такі, яким вона не дуже й потрібна, бо забезпечені вони непогано. Але переважна більшість з нас чекають на неї, кращої, і не можуть дочекатися.

Мій сусід В. відпрацював майже 40 років на господарській і профспілкової роботі, пішов на заслужений відпочинок, як його тепер можна вважати, двадцять років тому із зарплати 230 карбованців. За безперервну роботу одержував персональну пенсію місцевого значення 132 крб. Що це були тоді за гроші? Буханець хліба коштував 14—16 коп., молоко 25 коп., кілограм цукру — 80 коп., кілограм ковбаси 2 карбованці. Навіть газета коштувала 4 копійки.

ТРИМАЙ СВОЮ ТЕРИТОРІЮ!

Кімната стала першою по-справжньому власною оселею. Принаймні я так відчувала, доки комендант не сказав, що моє тут лише ліжкомісце. Ну і нехай, зате моє!

Мабуть, на все життя запам'ятаю, як ми з дівчатами чаювали. Як весело нам було. Ми говорили годинами, а деколи цілими ночами. Слухали музику, самі співали... раділи, як тільки дозволяла фантазія. Ми відчували себе вільними, молодими і надзвичайно щасливими. Та за надмірні веселощі була тяжка розплата. Мій перший залік. Аж досі страшно згадувати. Дочекавшись до останнього, я ввечері сіла вчити свою економічну теорію, мої ж однокімнатниці, немов здурівши, почали співати, танцювати, слухати музику, а на мої зауваження — весело реготали, а згодом ще й книгу з конспектом забрали. Після кількох годинних сварок, які ні до чого путнього не привели, я ображено лягла спати. Уранці мені урочисто повідомили, що, виявляється, в гуртожитку традиція така — не давати першокурсникам учати перший залік. На щастя — минулося, залік отримала автоматом.

Загалом, перший рік минув весело і без проблем. Мої сусідки, закінчивши університет, виїхали з кімнати. Я лишилася сама. Разом із ними минув період мого веселого і безтурботного життя в гуртожитку. Я була найменша і, мабуть, тому дівчата мені багато в чому допомагали й радили, зрештою, було просто сумно, адже ми були дружною і веселою кімнатою. У нас існувало неписане правило: розповідати одна одній усі проблеми, переживання чи просто цікаві події зі свого життя. Багато проблем ми намагалися вирішити разом, радили одна одній від широкого серця. Кажуть, жіночої дружби не існує. З прихильниками цієї думки можна посперечатися, адже між нами в кімнаті не було жодних заздрощів ні через хлопців, ні через одяг, ні через успіхи. Ми були різні, але кожна ставилася з повагою до інтересів



Фото О. Литвиненко

іншої. Майже з перших місяців свого життя в Києві я поринула в громадське життя столиці. Постійні мітинги, збори, переживання, пов'язані з різними заходами, безкінечні розповіді про свою “Просвіту” — цим щодня я надокучала однокімнатницям. І вони не тільки вислуховували мене, а й намагалися допомогти порадою. Деколи згадую свій перший просвітнянський захід у нашому університеті, здається, це був показ і обговорення “Пропалої грамоти”, мене тоді охопив панічний жах, що ніхто не прийде, а дівчата, покинувши всі свої справи, прийшли та привели своїх друзів. На мою думку, один із феноменів гуртожитку — здатність часом перейматися проблемами сусідок більше за власні. Я і зараз в усіх деталях пам'ятаю Лесині фільмування. Це автоматично ставало проблемою номер один для нашої кімнати.

Але той щасливий час сплив, і що далі буде? Яких дівчат до мене підселять? Рекламу фразу “тримай свою територію” я почала сприймати буквально. Мене дуже дратувало,

як нові сусідки кладуть речі на полиці моїх подруг, прагнуть щось змінити у нашій ідеальній, на мій погляд, кімнаті. Обурила мене й кількість моїх однокімнатниць — нас п'ятеро. Двоповерхові ліжка, наче в казармі, місця катастрофічно не вистачає. Як так жити можна? По-моєму, над нами просто знущаються! Уявіть собі, п'ятеро полярно різних людей замкнули на 5 років у маленькій кімнаті, розрахованій на трьох. Ми говоримо різними мовами, у нас різні уподобання, ми слухаємо різну музику. Зрештою, що може бути спільного між інтересами майбутнього юриста й хореографа, менеджера та співака, логічно, що між нами виникають конфлікти. Я не можу весь час слухати російську попсу, розповіді про походеньки по барах, розмови про постановки танців. Декого не влаштовує мій стиль життя. Ми різні і змінюватися ніхто не хоче. З першими сусідками ми навчилися пристосовуватися одна до одної, з теперішніми — ні.

Я гадаю, щоб полегшити життя собі та своїм студентам, наша адмі-

ністрація має проводити хоча б елементарне анкетування при поселенні в гуртожиток щодо кола інтересів, розпорядку дня, особливо болючого питання мови та ін. Це б значно зменшило конфлікти в кімнатах.

Виникають непорозуміння на мовному ґрунті. Цькування з боку російськомовних студентів досить часті і закономірні. “Що ти мені там кажеш, української не розумію, будеш говорити російською, бо ти вже не в своєму забитому хуторі, а в Києві”, — приблизно так вони аргументують власну позицію.

Дехто за такі слова дасть по пиці, а дехто заговорить російською. Навіщо свідомо створювати конфлікти, краще розселити по різних кімнатах, тим самим оберігаючи українськомовність першокурсників. Може, це звучить дивно, але перевірено досвідом — відсотків 90 моїх українськомовних однокурсників під кінець першого курсу заговорили російською мовою. Звичайно, не факт, що, живучи з українськомовними людьми, ніхто не заговорить російською, але хоча б у власній кімнаті не забудуть рідної мови.

Останнім часом у нашому гуртожитку почастішали міжнаціональні конфлікти. Скільки б нам не розповідав ректорат, що всі люди рівні, незалежно від кольору шкіри й віросповідання, расистів не меншає, і наші іноземні гості досить часто ходять битими. Не знаю як, але адміністрація повинна вирішити ці болючі питання, бо мовчазне спостереження за тим, хто кого перемаже, ні до чого доброго не призведе.

Тож життя в гуртожитку виявилось не таким уже безтурботним і веселим, як мені колись здавалося. З часом щоденне свято набридли, інколи просто хочеться тиші та спокою, що в гуртожитку буває досить рідко. Набридли, ні, краще сказати остогидли вічний бруд, завжди несправний душ і перегорілі конфорки на плитці.

Проте до всього звикаєш і пристосовуєшся...”

● Софія, студентка КНУКіМ



Фото О. Литвиненко

няними дітьми — чесними працівниками. Тому і сміється моя сусідка з мене.

Дивує ще одне. Чому працівників райкомів партії, профспілок не прирівнюють до працівників райвиконкомів чи міськвиконкомів, до “державних службовців”? Невже працівники райкомів і міськкомів партії менше працювали? Хто вигдавав таку різницю між працівниками у нашій “демократичній державі”? Невже працівники профспілок, які захищали працюючих, не державні службовці?

Ну що ж, у супереч досвіду будемо сподіватися, що новообрана Верховна Рада зробить кроки назустріч людям, і пенсійна реформа стане втіленням логіки і справедливості”.

НАРЕШТІ Й У ЗАПОРІЖЖІ

Є листи, які надихають і дають усвідомлення того, що наші зусилля не проходять марно.

Ось що пише нам Світлана Мартинова з Запоріжжя: “Щиро зраділа, коли минулого тижня побачила в поштової крамниці Запоріжжя газети “Слово Просвіти”, “Україна молоді”, “Українське слово”. Нарешті сталося, як-то кажуть. Нарешті й запоріжці зможуть читати справді українські газети. Бо, як відомо, в нашому регіоні і українські книжки, і газети — рідкість. Живеш і не розумієш: чи то в Україні, чи десь у російській провінції. Тож дуже вам дякую за те, що ви робите, й за те, що маю можливість тримати в руках цікаву пресу. І не треба більше їхати в Київ (а то й далі), щоб придбати українські часописи і книжки.

Через улюблену газету хочу подякувати волінському письменникові Петру Боярчуку, який пише чудові книжки, присвячені боротьбі українців проти загарбників нашої землі. Це й повість “Бій під стінами храму” — захоплюючий твір про жертвну боротьбу українських повстанців проти німців, і книга “Дорогами болю” — про долі українців, безневинно засуджених за любов до рідної землі й вивезених далеко за її межі. Всі твори засновані на реальних подіях, прочитання й усвідомлення яких іноді просто шокує. Вражає героїзм, мужність, жертвність, безмежна любов до своєї землі, до своєї нації.



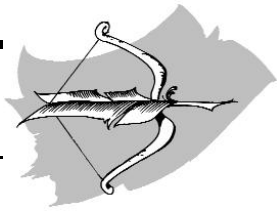
Фото О. Литвиненко

Дуже хочеться, щоб за допомогою “Слова Просвіти” якомога більше людей дізналися про ці книжки, про нашу історію, про трагедію України, свідки й жертви яких ще є серед нас. А це — не далекі пращури, а наші батьки й діди, наші рідні.

Вважаю, така література конче потрібна нашому суспільству, оскільки висвітлює правдиві сторінки історії України, спонукає замислитися над тим, ким ми є, до якого народу, до якої нації належимо, на якій землі живемо.

Раджу всім читачам улюбленої газети придбати та обов'язково прочитати “Бій під стінами храму”, а також інші твори П. Боярчука. Можна звертатися безпосередньо до автора творів за адресою: 45700 Волинська обл., м. Горохів, вул. Б. Хмельницького, 20, кв. 18, Петру Боярчуку.

Ще раз велика подяка колективу редакції за те, що ви є”.



**ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ
В. А. ЮЩЕНКУ**

ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ

УРЯДУ УКРАЇНИ

**ГЕНЕРАЛЬНИЙ
ПРОКУРАТУРІ УКРАЇНИ**

**ГРОМАДСЬКОСТІ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

ЗВЕРНЕННЯ

**Ради Національної спілки
письменників України**

Рада Національної спілки письменників України на засіданні 30 травня 2006 року, обговоривши питання мовної політики в державі, дійшла висновку, що прийняті в низці регіонів України ухвали про надання російській мові статусу регіональної є грубим порушенням Конституції України, міжнародних законів і виходять за межі повноважень місцевих органів самоврядування. Вони загрожують громадянській згоді та міжнаціональним відносинам у суспільстві, становлять серйозну небезпеку з утвердження української політичної нації. Це — демонстрація антиукраїнської і антидержавної політики “п’ятої колонії” в Україні.

Виходячи з того, що для кожного народу проблеми рідної мови є першою мовою існування й розвитку нації, держави, культури, українські письменники категорично протестують проти ухвал низки міських та обласних рад, як таких, що несуть явний сепаратистський, деструктивний характер. Це — відкрита атака на українську мову, свавільне ігнорування прав етнічних українців, що споконвіку живуть на цих територіях. Нагадаємо, що, згідно з даними перепису 2001 року, в цих областях не росіяни, а українці становлять переважну більшість серед тамтешнього населення: українців на Донеччині — 57 %, на Луганщині — 58 %, а в Харківській області — 70,7 %. Той же перепис зафіксував, що 85 % українців в Україні рідною мовою визнали українську мову, існування якої загрожено саме на цих землях.

Отже, українській мові оголошено війну на її ж території, а ініціаторами новітнього лінгвоциду виступають політики, які мають протягом найближчих п’яти років визначати курс держави і творити її закони, але замість цього хочуть позбавити історичної пам’яті мільйони носіїв української мови, денаціоналізувати, підпорядкувати мовним і світоглядним цінностям іншої країни. За цих умов українська інтелігенція змушена відповісти на нахабний виклик. “Не захищатися, а активно діяти!” — така позиція свідомої української громадськості, в тому числі Національної спілки письменників і, переконані, — усіх, хто розуміє: українську державність можна утвердити тільки шляхом зміцнення її національно-культурного фундаменту, в основі якого — мова, освіта, культура. Мовне питання в Україні слід розглядати як інститут державності, а не як політичне чи етнокультурне явище.

Віддаючи належне російській мові, ми не повинні допустити тотального закріплення в Україні волі колишньої метрополії, що століттями нав’язувалася через утиски й заборони української мови. Інакше незалежна Україна назавжди перетвориться на постколоніальну провінцію, а процес формування громадянського суспільства або надовго загальмується, або не відбудеться ніколи внаслідок реалізації геополітехнологій, інспірованих проросійськими й неоімперськими силами. Мова для “кланової політичної еліти” — зручний предмет маніпулювання, оскільки за “мовним питанням” зручно приховувати політичні, фінансові, економічні проблеми.

Треба рішуче нагадати політиканам-неоколонізаторам, що Європейська Хартія, на яку вони посилаються, не має нічого спільного з їхніми гегемоністськими планами і стосується виключно мов національних меншин, що потребують захисту і підтримки. (В Україні це кримськотатарська, караїмська, ромська, гагаузька, ромейська та новогорьська мови). Щобільше, Хартія в статті 5-й застерігає: “Ніщо у цій Хартії не може тлумачитися як таке, що передбачає будь-яке право займатися будь-якою діяльністю, або здійснювати будь-які дії, що суперечать цілям Статуту Організації Об’єднаних Націй, або іншим зобов’язанням за міжнародним правом, вклю-

чаючи принципи суверенності й територіальної цілісності держав”.

А в нинішній ситуації регіональні ухвали про регіональну мову — це разючі порушення права держави визначати статус мов, Основного Закону та рішення Конституційного Суду від 14 грудня 1999 р. Політики не мають ні морального, ні юридичного права вирішувати мовні питання. Це право народу в особі його держави.

Рада Національної спілки письменників України звертається:

До Президента України. Шановний пане Президенте! Підтримуючи Ваші дії, спрямовані на захист конституційних норм, зокрема, Вашу ініціативу щодо розгляду мовної ситуації Радою НБОУ, закликаємо Вас рішучіше використовувати свої права Гаранта Основного Закону України. Необхідно відновити Національну Раду з питань мовної політики при Президентові України, створити виконавчу вертикаль із реалізації мовної політики в державі.

До Верховної Ради Вскликання. Панове депутати! Не зганьбіть себе злочинним порушенням історичного права українського народу на повноту його національно-мовного буття; не допустіть прийняття ухвали про надання мови іншої країни статусу другої державної (чи офіційної). Здійсніть відкликання Європейської



30 травня у Києві відбулося засідання Ради Національної спілки письменників. Письменники першочергово розглянули мовну ситуацію в Україні і категорично засудили сепаратистські тенденції в окремих областях України. Прийнято заяву, що засвідчує громадянську позицію українських письменників. На світліні Олександра Литвиненка ви бачите групу членів Ради, що підписали звернення, яке подає “Слово Просвіти”

Хартії, оскільки використаний Верховною Радою минулого скликання переклад Хартії українською мовою та Закон України про її ратифікацію від 15 травня 2003 року не відповідають об’єкту та цілям автентичної Хартії і дають підстави для маніпулювання нею.

До лідерів блоків, котрі формують “помаранчеву” коаліцію. Шановні панове Ю. В. Тимошенко, Ю. І. Єхануров, О. О. Мороз! Перейміться найбільшою відповідальністю за збереження і зміцнення України як унітарної держави з єдиною державною мовою — українською; доможіться того, щоб ті депутати з очолюваних вами блоків, які обстоюють офіційну двомовність, невідкладно відкликали свої законопроекти. Ініціюйте прийняття Закону про мови, що ствердить українську мову як державну.

До керівників партій національно-демократичного спрямування, громадських рухів. Шановні діячі! Станьте в обороні української мови як мови титульної нації, першооснови державної незалежності, джерела єдності народу, його сили, котра спроможна забезпечити консолідацію Української Правди, зміцнити політичну ситуацію в державі, утвердити національні пріоритети.

До органів місцевого самоврядування. Засудіть прояви мовного сепаратизму в Україні, не допускайте торгівлі мовою як крамом, послідовно працюйте на зміцнення добробуту, матеріального й культурного життя населення.

До східної та західної української діаспори. Активніше домагайтеся повноти мовних прав як у країнах свого розселення, так і в Україні. Пам’ятайте: буде українська мова в Україні — буде і в діаспорі.

До росіян в Україні. Не піддавайтеся на мовні спекуляції, не прирікайте себе на невдачу роль тих, хто належить до “п’ятої колонії”, залишаючись патріотами російської мови, проймайтеся повнотою поваги до титуль-

ної нації України, до її мови та культури.

До представників національних меншин в Україні. Шановні співгромадяни! Україна для вас — не мачуха, а українська земля — притулок ваших батьків, що з різних причин покинули свою історичну батьківщину і зберегли свою ідентичність завдяки не колоніальним імперським і більшовицьким режимам, а лише завдячуючи державній незалежності України. Виявіть лояльність до мови, упродовж віків гнаній та упосліджуваної окупантами-україножерами, станьте вище спекуляцій, провокацій і закулісних інтриг “няньок, дядьків отечества чужого” (Т. Шевченко). Незалежна Україна подарувала вам унікальний шанс — зберегти культуру ваших народів, плекати рідну мову, навчати своїх дітей і внуків, разом будувати єдиний і неподільний європейський культурний простір.

До української молоді. Не будьте байдужими до рідної мови! Підтримайте ініціативи своїх улюблених митців — Олега Скрипки, Руслани Лижичко, Святослава Вакарчука, Сашка Положинського, які говорять “Ні!” зросійщенню і малоросійству. Будьте справжніми громадянами України третього тисячоліття, підтримуйте і творіть, пропагуйте й любіть усе українське! Пам’ятайте: досконале володіння рідною мовою — це ознака високої культури особистості, її інтелігентності.

Степан БАБІЙ, м. Рівне
Етері БАСАРІЯ
Віктор БАРАНОВ,
Володимир БАРНА, м. Тернопіль
Віктор БОЙКО, м. Харків
Микола БРАТАН, м. Херсон
Михайло ВАСИЛЕНКО
Павло ВОЛЬВАЧ
Володимир ГАРАНІН, м. Одеса
Валерій ГУЖВА
Василь ГЕЙ, м. Луцьк
Валерій ГЕРАСИМЧУК
Ніна ГНАТЮК
Любов ГОЛОТА
Василь ГЕРАСИМ’ЮК
Віль ГРИМИЧ
Василь ДОВЖИК
Віталій ДОНЧИК
Ярослав ДОРОШЕНКО, м. Івано-Франківськ

Іван ДРАЧ
Євген ДУДАР
Микола ЖУЛИНСЬКИЙ
Олег ЖУПАНСЬКИЙ
Юрій ЗАВОРОДНІЙ
Петро ЗАСЕНКО
Володимир ЗИМА
Світлана ЙОВЕНКО
Володимир КАНІВЕЦЬ
Анатолій КАМІНЧУК
Анатолій КАЧАН
Василь КОБЕЦЬ, м. Вінниця
Володимир КОЛОМІЄЦЬ
Михайло КОСІВ
Анатолій КРИМ
Петро КОНОНЕНКО
Наталія КОНОТОПЕЦЬ
Роман ЛУБКИВСЬКИЙ
Олесь ЛУПІЙ
Марія МАТІОС
В’ячеслав МЕДВІДЬ
Олексій МИКИТЕНКО
Павло МОВЧАН
Михайло НАСНКО
Олексій ОПАНАСЮК, м. Житомир
Петро ОСАДЧУК
Петро ПЕРЕБИЙНІС
Іван ПЕРЕПЕЛЯК, м. Харків
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Н. ПОЗНЯК
Степан ПУШИК, м. Івано-Франківськ
Л. РИБЕНКО
Михайло РЯБИЙ, м. Вінниця
Е. СВЕНЦИЦЬКА, м. Донецьк
Григорій СИВОКІНЬ
Степан САПЕЛЯК, м. Харків
Вадим СКОМАРОВСЬКИЙ
Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ
Орест СЛИВИНСЬКИЙ
Леонід ТАЛАЛАЙ
Василь ФОЛЬВАРОЧНИЙ
Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО
Вадим ШКОДА
Василь ШКЛЯР
Юрій ШИНКАРЕНКО
Олександр ШУГАЙ
Самад ШУКУР, Крим
Володимир ЮГОВ
Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ, голова НСПУ

Голови обласних організацій НСПУ
Вінницька — Володимир РАБЕНЧУК
Волинська — Ніна ГОРИК
Дніпропетровська — Леся СТЕПОВИЧКА
Донецька — Станіслав ЖУКОВСЬКИЙ
Житомирська — Василь ВРУБЛЕВСЬКИЙ
Закарпатська — Петро ХОДАНИЧ
Запорізька — Григорій ЛЮТИЙ
Івано-Франківська — Василь ДОБРЯНСЬКИЙ

Київська — Анатолій ГАЙ
Кіровоградська — Василь БОНДАР
Кримська — Володимир БУШНЯК
Луганська — Андрій МЕДВЕДЕНКО
Львівська — Марія ЯКУБОВСЬКА
Миколаївська — В’ячеслав КАЧУРІН
Одеська — Геннадій ШИПКІВСЬКИЙ
Полтавська — Олена ГАРАН
Рівненська — Лідія РИБЕНКО
Сумська — Олександр ВЕРТИЛЬ
Тернопільська — Богдан БАСТЮК
Харківська — Іван ПЕРЕПЕЛЯК
Херсонська — Василь ЗАГОРОДНЮК
Хмельницька — Микола ФЕДУНЕЦЬ
Черкаська — Григорій БІЛОУС
Чернівецька — Віталій КОЛОДІЙ
Чернігівська — Станіслав РЕП’ЯХ та ін.

30 травня 2006 р. м. Київ



НЕБЕЗПЕЧНА ТА ЗАГАДКОВА

Улітку 1998 року на Кременчуцькому нафтопереробному заводі пролунав вибух велетенської сили. Вибухнув “десятитисячник” — великий резервуар для зберігання нафтопродуктів, який вміщає до 10000 кубічних метрів бензину чи інших продуктів нафтопереробки. Він був майже повністю зруйнований, оскільки в нього влучила кульова блискавка, яка проплавилася його товсту металеву поверхню. Не допомогла сучасна система захисту від блискавок, встановлена на заводі. Пожежу вдалося локалізувати й ніхто не загинув лише тому, що “десятитисячник” був недозаповнений бензином. У ЗМІ повідомлялося також про загибель військовослужбовців унаслідок вибуху на складі боеприпасів та про пошкодження літака-богатиря “Руслан”, що ледве не призвело до катастрофи. Обидва випадки були спричинені влучанням кульової блискавки. І вони — не поодинокі, кульова блискавка доволі часто руйнує важливі об’єкти, які вважаються надійно захищеними від блискавок громовідводами. Не кажучи вже про побутові “зустрічі” людини та вогняної кулі. Зовсім недавно, у листопаді 2005 року вона знищила цілу будівлю в селі Ялтушків Барського району Вінницької області, позбавивши помешкання родини 12 співробітників науково-дослідницької станції, розташованої неподалік. У Новосілки-Опарські, що на Миколаївщині, вогняна гостя завітала двічі. У хаті родині Мельників налякала дітей, бо з шипінням проповзла по стіні, повибивала внутрішні шибки, спалила і поворивала “з м’ясом” усю електропроводку, розетки, вимикачі, вивела з ладу новенький телевизор, “підсмажила” килим. Справжній гармидер непрошена гостя вчинила на горіщі — вирвала балку, до якої кріпився “стілець”, навіть повитягала цвяхи з дерева. Дах кілька секунд ходив ходором, немов під час землетрусу. І лише тоді, коли небесна bestія зсередини протаранила покрівлю і вирвалася на волю, “Армагеддон” припинився.

Під час тих “візитів” довкола довго й голосно вили собаки, а перелякані коні падали на землю... Таких історій багато відбувається по всьому світу. Інколи людям здається, що кульова блискавка з’явилася їх покарати. Так, одного разу вона “наздогнала” грабіжників і змусила їх кинути крадене.

Опитування в “Інтернеті” виявило цікаві результати: на нього відгукнулося чимало людей. Скажімо, з подивом помітили кульову блискавку... у фотоателє, отримуючи надруковані фотографії: знімали на плівку звичайні блискавки, а на фото зафіксувалася кульова, що існувала якусь мить, тож для людського ока лишилася непомітною. А от дівчинці Наталі, можна сказати, пощастило — вона бачила кульові блискавки 3 рази, і жодного разу не постраждала. За її словами, вони просто собі летіли десь на відстані 50 метрів від землі.

У Харківському районі Києва, на проспекті Бажана, кульова блискавка з’явилася в підземному переході, перелетіла крізь нього і вилетіла з іншого боку.

А от у Тайланді, на березі ріки Нага, щороку відбувається яскравий, наче салют, парад кульових блискавок. Вони з’являються у той день десятками — жовті, помаранчеві, малинові, і нікого не чапаючи, здіймаються в повітря. На це загадкове явище приїждить подивитися чимало цікавих з усього світу.

Але все ж таки, більшість зустрічей кульової блискавки і людини небезпечні. Приблизно 9 % випадків зустрічі людей із вогняною кулею закінчуються трагічно: контузіїми, каліцтвами, інколи смертю (1,3 %). Тому важливо виконувати поради фахівців: якщо побачите кульову блискавку — поверніться до неї обличчям і заміріть. Опустіть руки і киньте все, що ви тримаєте. Якщо їдете транспортом, то зупиніть його і приберіть руки з керма — це підвищує шанси вижити.

ПРИМХЛИВА ТА МІНЛИВА. ЯКА ВОНА БУВАЄ?

Відомо, що фізична природа звичайної, так званої лінійної блискавки була встановлена близько 250 років тому, коли В. Франклін в Америці та М. Ломоносов у Росії виконували свої відомі дослідження з атмосферною електрикою. Вони встановили, що блискавка має ту саму природу, що й електрична іскра, яку тоді вже навчилися одержувати в наукових лабораторіях.

Але виявилося, що кульова блискавка має зовсім інші властивості, ніж звичайна блискавка. Найвразливіші люди, фантазери й фантасти схиляються до того, що кульова блискавка створена іншопланетянами або нечистою силою.

Кульова блискавка як явище природи, пов’язане з грозою, згадується ще в роботах давньогрецького філософа Арістотеля (IV століття до нашої ери). Вважають, що першим ученим, який безпосередньо зустрівся з кульовою блискавкою і загинув від неї, був Г. В. Ріхман, який спільно з російським ученим М. В. Ломоносовим у 1753 р. досліджував атмосферну електрику.

Перша збірка спостережень кульової блискавки (близько 30 випадків) міститься у книзі французького астронома та фізика Ф. Араго “Грім і блискавка” (1838 р.). Але перший систематичний опис властивостей цього явища з’явився лише у XX сторіччі, коли В. Бранд у книзі “Кульова блискавка” (Гамбург, 1923 р.) проаналізував 215 свідчень із відомих йому 600 випадків спостережень вогняної кулі (ос-



Кульова блискавка
(малюнок невідомого художника XIX ст.)

7 % — складну внутрішню структуру (хаотичний рух усередині кулі яскравих крапок або ниток та ін.).

Колір кульової блискавки може бути помаранчевим (24,8 %), жовтим (19,9 %), білим (18,2 %), червоним або рожевим (17,1 %),

блакитним або фіолетовим (12,4 %), зеленим (1,4 %) або це може бути суміш кольорів (6,2 %).

Яскравість кульової блискавки порівнюють із яскравістю електричної лампочки, потужність якої може бути і меншою за 10 Вт, і більшою за 500 Вт, але в середньому вона наближається до 100 Вт.

Про відчуття тепла повідомляє лише незначна частина свідків, біля яких проходила кульова блискавка. Разом із тим, інколи повідомляється про опіки від кульової блискавки (навіть під одягом), подібні до дії ультрафіолетового або м’якого рентгенівського випромінювання.

Інколи свідки відчують різкі запахи (сірки, озону, окислів азоту) та слабкі звуки (шипіння, потріскування, свист).

Кульова блискавка може плавити й випаровувати метал, розщеплювати колоди, нагрівати воду і т. ін., але може й не залишити слідів. Енергію кульової блискавки оцінюють у середньому значенням 30 кДж, але іноді вона сягає до 5 МДж і більше.

Імовірність появи кульової блискавки визначити чи не найважче, бо значна її частина лишається непоміченою. Останнім часом цю імовірність оцінюють значеннями 2—200 випадків на 1 кв. км поверхні Землі за рік. Для деяких районів це може перевищувати ймовірність удару лінійної блискавки у Землю.

НАУКА: ГІПОТЕЗИ ТА МОДЕЛЮВАННЯ

Звідки вона з’являється й куди зникає? Чому може вбити на відстані, а може доторкнутися й не завдати жодної шкоди? Чому здатна рухатися проти вітру й проникати крізь скло, не пошкоджуючи його? Чому іноді зникає непомітно, а іноді — з потужним вибухом? І звідки вона бере свою енергію?

Лише у другій половині XX століття почалося наукове дослідження цього природного феномену.

Було запропоновано близько 300 гіпотез щодо фізичної природи кульової блискавки, але жодна з них не могла навіть наближено пояснити її властивості. У монографії Дж. Баррі (1980 р.), де проаналізовано низку гіпотез, список літератури з проблеми кульової блискавки містить близько 2000 найменувань.

Із усіх гіпотез можна виокремити лише дві невеликі групи, які підкріплені експериментами й дозволяють пояснити певну частину властивостей цього явища. Перша група розглядає кульову блискавку як електричний розряд, а друга — як хімічний процес (наприклад, горіння).

Найбільш досліджена гіпотеза лауреата Нобелівської премії, академіка Капіци (1955), який спочатку вважав, що джерелом енергії кульової блискавки є електромагнітні хвилі дециметрового діапазону, що виникають при електричних розрядах у хмарах, відбиваються та фокусуються поверхнею Землі. При цьому утворюються стоячі хвилі, у пучковостях яких унаслідок високої напруженості електричного поля існує плазмова куля. Незважаючи на те, що споряджена ним у гори Кавказу спеці-

альна наукова експедиція (1967 р.) не зафіксувала дециметрових хвиль, тривалість та інтенсивність яких були б достатніми для підтримки кульової блискавки, Капіца не відмовився від своєї гіпотези. Але в Нобелівській лекції (1978 р.) він сформулював гіпотезу ширше: кульова блискавка — явище, що створюється високочастотними коливаннями, які виникають у грозових хмарах після звичайної блискавки.

Суттєве заперечення проти всіх гіпотез, що розглядають кульову блискавку як електричний розряд, висловив І. П. Стаханов (1985 р.): аналіз властивостей кульової блискавки дозволяє зробити висновок, що вона рухається як автономне тіло, не пов’язане із будь-якими струмонесучими чи хвильоведучими каналами.

Тому значний розвиток одержали гіпотези, що розглядають внутрішнє хімічне джерело енергії, переважно — процеси горіння. У лабораторіях вдавалося одержувати вогняні кульки, що вільно рухались. У цьому напрямку найбільш відомі роботи Дж. Баррі (1980 р.), І. П. Стаханова (1985), Отсуки та Офурутон (1988), Б. М. Смірнова (1988, 1990). Але в межах цих гіпотез не вдається пояснити процес виникнення у вільному повітрі значних концентрацій речовин, які необхідні для горіння, а також пояснити багато із вказаних вище властивостей кульової блискавки (проходження крізь скло, рух проти вітру, виникнення “з нічого”, пошкодження електроапаратури та ін.).

Таким чином, незважаючи на певні експериментальні докази, жодна з вказаних двох груп гіпотез не могла бути покладеною в основу теорії кульової блискавки. Тривалий час ці групи гіпотез вважали альтернативними, що заперечують одна одну. Але нещодавно з’ясувалося, що ці дві групи гіпотез не суперечать, а доповнюють одна одну, і обидві частково можуть бути використані при побудові теорії кульової блискавки.

Разом із тим, головне питання у проблемі кульової блискавки — про джерело її енергії у природних умовах — лишалось нез’ясованим.

ШЛЯХ ДО РОЗГДКИ

Міжнародні симпозиуми, присвячені дослідженням кульової блискавки, проводяться з 1988 року по всьому світі. Були там вже представлені і доповіді українських учених. У Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут” проведено дослідження, що розкривають сутність кульової блискавки. За розробками кандидата технічних наук Олега Степановича Ільєнка вона є замкненою електромагнітною хвилею — “електросолітоном”. Така хвиля здатна існувати тривалий час і може містити в собі необмежений запас енергії та інформації, поки що недосяжної для розуміння. Річ у тім, що численні невдачі побудови теорії, яка б не суперечила тій чи іншій частині фактів, описаних очевидцями, привела до тенденції відмови від спроб пояснити явище кульової блискавки загальною. Автори гіпотез почали свідомо моделювати лише окремі нюанси цього явища і аналізувати його окремі властивості. Але при цьому фактично ігноруються значна частина фактів, які не вписуються в дану гіпотезу.

І лише використання нового поняття про “електросолітон” дозволяє знайти шлях побудови теорії, яка вільна від протиріч зі свідченнями очевидців і не ігнорує жодну частину цих свідчень.

На жаль, наукові розробки вченого завершили на стадії вдало проведеного комп’ютерного експерименту і припинилися через відсутність фінансування. Ініціатива співробітників кафедри Техніки високих напруг НТУУ “КПІ”, де й працює Ільєнок, зі створення сучасного центру дослідження блискавок була згорнута з тих самих причин.

Поміж тим, неважко здогадатися, які практичні перспективи і вигоди криються за розвитком цих досліджень. По-перше, надійний захист від круглої шибениці. По-друге, розробку нового, альтернативного джерела енергії, що в часи енергетичної кризи може практично озолотити нашу країну. По-третє, використання руйнівної енергії феномену у оборонній галузі. Хоча наші мирно налаштовані вчені й не хотіли б іти цим шляхом. До того ж, на той час, коли у держави знайдуться кошти на фінансування науки, всі війни у світі, напевно, давно скінчатися...

● За науковими роботами
О. С. Ільєнка підготувала його донька



ЕКСПОЗИЦІЯ

Ми мали можливість бачити портрети двох великих християнських сподвижників нашої землі, її Патріарха — Йосипа Сліпого і Володимира Романюка. Вони були знайомі, підтримували добрі стосунки. Обидва Патріархи родом із Галичини, Патріарх Йосип — із Тереховлянщини, а Патріарх Володимир — уродженець Косівщини. Обое зазнали комуністичного переслідування і багаторічного заслання до Сибіру. В обох надзвичайно подібні долі, адже в їхньому житті були ув'язнення, судилища, допити та знущання. Катування і голод. Але вони були сподвижниками ідеї братської любові Українських Церков. Наш тернопільський владика Кир Василій Семенюк розповідав, що Патріарх Йосип надсилав допомогу Патріархові Володимиру, коли той бідував в Україні після заслання.

Патріарх-кардинал Йосип Сліпий і ректор Духовної семінарії та Богословської академії, засновник Українського Католицького університету в Римі, запалив не тільки вогнища науки. За його сприяння та з Божої Волі постав Собор Святої Софії та монастир Студитів, місця молитов і східно-християнського благочестя. Як і патріарх Володимир, Патріарх Йосип змагав за те, щоб піднести Києво-Галицьку Митрополію і всієї України до патріархальної гідності, «об'єднавши всіх на твердій основі Патріархату Київського і всієї Руси». Патріарх Йосип заповідав: «...в підземельній гробниці оновленого Собору Святої Софії Київської спокійно спочив би я, коли буду

ЗУСТРІЧ ПАТРІАРХІВ

Це стало новою назвою літературно-мистецького проекту, експозиція якого була представлена в Тернопільській вітальні Співки художників 19 лютого 2006 року. Поважне товариство духовних і світських людей змогло не тільки побачити експозицію картин київського митця Леоніда Гопанчука «Явлення» і нашого земляка Степана Нечая «Йосип Сліпий», а й почути літературне слово. Автори проекту з Києва — кандидат філологічних наук Ірина Олійник і художник Леонід Гопанчук.

плоттю померлий!» Перша частина його заповіту втілена — Патріарх Йосип спочиває на рідній землі, у храмі Святого Юра у Львові.

Могила ж Патріарха Володимира, який мріяв служити Великодню літургію в Софії Київській, сьогодні біля її воріт, бо, як відомо, кучмівська влада силою і побоями зупинила волю Церкви і мирян поховати Патріарха на території Собору. Тому виконання волі Патріархів, їхнього заповіту означати-ме ще один крок до єднання. Вони не просто великі люди нашої України. Вони її Патріархи.

Слово авторам проекту літературно-мистецької презентації.

Ірина Олійник: «Проект «Історія одного портрета» ми презентували в Тернополі як «Зустріч двох Патріархів». Фактично він вилився в зустріч трьох Патріархів української душі, бо портрети Йосипа Сліпого, Володимира Романюка у цій залі органічно вписались у виставкову Шевченкіану. Як і духовні віртуальні паралелі об'єднують цих людей, що зазнали заслання і переслідувань? Віра в Бога і Україну!

Мене вразив вислів Патріарха Володимира: «Будьте обережні зі



Леонід Гопанчук, Ірина Олійник, Ігор Дорош, Павло Федик

словами, не руйнуйте людських душ». Так складається в людському житті, що найбільше ми потерпаємо не від дій, а від слів людей, які руйнують наші душі. Часто-густо ми страждаємо й через власні слова, кинуті зопалу, необережно чи спересердя.

На портреті «Явлення» ми бачимо добре впізнаний інтер'єр

Софії Київської. На передньому плані Патріарх Володимир, його рука піднята з жестом благословення. Зосереджений погляд печальних і мудрих очей. Як багато він пережив, як багато знає про людську природу, таку незбагненну... Він хотів передати людям своє вище знання, хотів засстеретти, допомогти. Незважаючи

х Володимир... не заспокою-... то він міг ще

Леонід Гопанчук: «Розпочав я писати портрет «Явлення» ще за життя Патріарха Володимира, а завершив через півтора місяці після його похорону «чорного віторка». Патріархи думали про весь український народ. Вони прекрасно розуміли, що релігійний міжконфесійний розбрат і роз'єднання завдають величезної шкоди нашій нації.

Патріарх Володимир планував зустріч із Володимиром (Сабоданом) і хотів сказати йому: «Нам уже не двадцять, і скоро ми постанемо перед Небесним Суддею, який нас запитає: «Що ви зробили з Україною і українським народом?» І нам доведеться дати відповідь». Тому він намагався якщо не об'єднати, то хоча б порозумітися з усіма християнськими конфесіями, щоб це було на користь нації і всього українського народу. Під час Майдану, коли на душі було дуже неспокійно й тривожно, я виставив портрет у майстерні, і він стояв там увесь час. Тому я впевнений, що він має силу, і Патріарх Володимир із нами, — такі люди не помирають.

Безперечно, діяння наших Патріархів рано чи пізно проростуть. Я певен, що постаті цих справжніх героїв України і надалі матимуть вплив і на політику, і на релігійне життя, і взагалі на український дух. Такі речі не минають, бо зерно посіяне, і воно обов'язково благодатно проросте.

● Павло ФЕДИК

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ

**На моїй могилі посадить
молоду яворину
І не плаче за мною —
за мною заплаче рідня.
Я любив вас усіх, та
найдуچه любив Україну,
В цьому, мабуть,
найбільша провина моя.**

Йому б ще жити й жити, але за ті 74 роки, відведені Божим Провидінням, залишив по собі добрий слід, ким би не працював. Блаженної пам'яті пан Дмитро Федик народився 21 травня 1931 року в селянській родині Павла Федика і його дружини Розалії. Змалку пізнав тяжку селянську працю, ціну хліба й вартість добрих слів і вчинків.

Здобув дві вищі освіти, три роки служив в армії. Навіть в умовах комуністичного режиму відстоював свою національну гідність, патріотичні погляди, носив значок із зображенням Т. Шевченка, вишиванку, що було в ті часи ознакою явного українського націоналізму. Керівні особи називали його націоналістом номер один у Козівському районі. Був звільнений із посади директора школи за дотримання релігійних обрядів під час похорону тещі.

Ніколи не замислювався над тим, які негативні наслідки можуть мати його слова і вчинки на захист рідної мови, інтересів України, мав власну оцінку політичних подій. Був винятково безкомпромісним і рішучим, коли справа стосувалася рідної землі. Не шукав кар'єри і звань, так і пішов на пенсію без урядових нагород, учителем.

З усією відданістю працював інспектором відділу освіти, у тяжкі повоєнні роки залучав дітей до школи, для чого пішки пройшов район уздовж і впоперек десятки разів. Ось такий красномовний приклад для його характеристики.

У часи більшовицького терору начальником РВ МДБ був сумнозвісний Дм. Ковальов. Одного разу на засіданні райвиконкому Д. Федик подав на затвердження список сиріт і напівсиріт, яким була потрібна матеріальна допомога. У цьому списку були прізвища дітей загиблих воїнів УПА та репресованих. Присутні були вражені, настала мертва тишина, бо всі боялися грізного Ковальова. Та пан Дмитро пояснив, що діти ні в чому не винні, що сам Дзержинський, який за лєнінських часів очолював ВЧК, дбав про сиріт і безпритульних, незважаючи на те, чиї вони діти. Начальник МДБ підняв руку — за, усі члени виконкому наслідували його приклад.

ДО ВІНКА ПАМ'ЯТІ ПАТРІОТА

5 лютого 1989 року пан Дмитро організував районне об'єднання Товариства української мови ім. Т. Шевченка, що стало першою ластівкою національного відродження Козівщини. Був головою районного об'єднання 12 років, організував осередки в усіх селах, у більшості підприємств та установ, а в школах — «Молоду Просвіту». Завдяки його зусиллям Товариство в 1990 р. домоглося 17 депутатських місць усіх рівнів, у тому числі одне до Верховної Ради (К. Завадська). Такої перемоги на той час не домоглося жодне національно-патріотичне об'єднання в Україні. Партократи району та області називали цю організацію «кублом націоналізму». Він був ініціатором створення пам'ятника Кобзареві в Козіві, безпосередньо керував його спорудженням і відкриттям 23 травня 1993 року.

Покійний пан Федик був винятково скромним. Висунутий крайовою конференцією Товариства ук-

раїнської мови в депутати обласної ради (1989р.), він відмовився балотуватися на користь К. Завадської, щоб вона, як голова районного Руху, мала депутатський захист. Удруге, в 1990 р., Рух висунув його, тоді заступника голови районної організації НРУ, кандидатом у депутати до Верховної Ради СРСР. Передвиборний марафон він використав для пропаганди ідеї незалежності України й перед самими виборами відмовився балотуватися на користь Г. Петрука — Попика, поета, одного з організаторів Руху на Тернопільщині.

Він був одним із 13-ти представників району, які 24 серпня 1991 року в Києві вимагали проголошення Верховною Радою дер-



написав: «Господи! І так України в нас мало, а тут не стало ще й таких непохитних її патріотів, як світлої пам'яті пан Дмитро. Він із тих, кого повинна тримати в серці вся Україна, не тільки ті, хто його знав, без нього — в черговий раз — України поменшало. Та вірно, що ще втішиться його патріотична душа — втішиться саме тим, що ще і в Україні буде свято».

Ми, колеги і друзі блаженної пам'яті пана Д. Федика, вклоняємося його світлій пам'яті! Нам не вистачає його порад, його мудрості. Будемо пам'ятати його як добру Людину і Патріота України.

Друзі:
**Юлія ПРОХАНОВСЬКА,
Мирон ПРОХАНОВСЬКИЙ,
Стефанія СОЛТИС,
Омелян СОЛТИС,
родина ПІВСЕТКІВ**

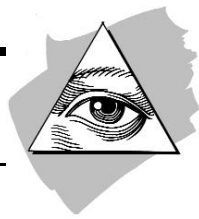
Ми рідні письменниці, б. п. Іванни Блажкевич із с. Денисовка, знаємо й не забудемо ніколи добродія б. п. Дмитра Федика як однопідприємця і щирого приятеля старенької галицької письменниці й громадської діячки, котру покійний пан Дмитро Федик у час більшовицької окупації звеличав і морально підтримував, незважаючи на утиски тодішньої влади.

Із великим признанням за внесок у відродження нашої держави України й ідейно-націоналістичне виховання молоді з вдячністю схиляємо свої голови як данину пам'яті достойного вчителя-патріота, ревного борця за добру долю нашої України — пана добродія б. п. Дмитра Федика. Сумуємо:

**Дарія БЛАЖКЕВИЧ-П'ЯТКІВСЬКА
Марія П'ЯТКІВСЬКА-ДЕРЖИЛО
Ярема П'ЯТКІВСЬКИЙ
Іван П'ЯТКІВСЬКИЙ
Ігор П'ЯТКІВСЬКИЙ
Ірина ДЕРЖИЛО-РУТИЛО**

Ідея і назва прес-конференції сформувалася під час проведення “круглого столу” на тему “Ні – мовному сепаратизмові в Україні!” 19 травня 2006 року, на якому було прийнято ухвалу, що відображає оцінку патріотичними силами незаконних маніпуляцій мовним питанням та позицію просвітян України.

ч. 22 (347), 1–7 червня 2006 р. • “СЛОВО Просвіти”



— **Чому зараз так мало знімається українських фільмів?**

— Переважна більшість екранної продукції (і телевізійної, і прокатної) — це позичені ідеї, імпортоване кіно найчастіше сумнівної якості. Телебачення спотворило нормальні рефлексії глядача, — коли глядач хоче бачити не тільки про “них”, а й про “себе”. Таких фільмів у нас немає, і про такі фільми кажуть, що їх нібито глядач дивитися не буде.

“Ми, про себе, сьогодні” — це проста формула, на якій працює 90 % кіно. А нам кажуть: “Ні, у нас така дійсність, куди її ще на екран”. Та вона унікальна. Тут є місце і для комедії, і для трагедії, для всіх жанрів, аби тільки відбувався рух у кіно. Як тільки випадає можливість подивитися кіно за такою формулою, люди йдуть на покази.

Виходить, що ми маємо знімати копії голлівудської чи російської продукції. Російську ми і так знімаємо, бо багато режисерів зараз змушені заради заробітку знімати російські серіали. А в нас роботи немає, хтось працює на зовсім інших посадах. Наші дуже перспективні студенти, які можуть знімати якісне кіно (мають призи на міжнародних фестивалях), змушені працювати на іноземну рекламу. А іноземна реклама на 90 %, якщо не більше, знімається голлівудськими чи європейськими кінорежисерами, а наші, які не гірші за них, — хлопають хлопцями. Як на мене, це катастрофа. І їй сприяє відсутність належних законів.

— **Що потрібно змінити в нинішньому законодавстві, аби воно сприяло нашому кіновиробництву?**

— Іноземні виробники розглядають Україну як велике корито. На жаль, біля корита не завжди збираються найкращі представники творчого світу. І ми як глядачі що худобу обслуговуємо. Що треба зробити? Практично всі цивілізовані країни вже давно практикують ефективні закони, їх не треба заново вигадувати. А основне — має бути захист національного виробника. Уже відомі ефективні закони потрібно адаптувати до наших умов. Але тоді всі ті, хто зібрався навколо корита, яке має назву “Україна”, не захочуть втрачати свої прибутки. Складається враження, що ці прибутки частково йдуть на лобіювання певних інтересів і, можливо, хабарі, інші тіньові форми. Але чому наш уряд не змінює законів на цивілізовані? Невже моє припущення справедливе? Очевидно, що власного виробника треба захищати, а не знищувати. Можна зробити висновок: комусь вигідно продати наш ринок разом із нами. А наслідки дуже сумні.

Насамперед повинна бути міцна законодавча основа. Якщо працюватимуть закони, будуть і прибутки від кіно державі. У цивілізованому світі за кожний показ носіям авторського права обов’язково платять гроші. Коли показують наше кіно, то за показ авторам творів не платять. Наступний крок цієї проблеми, — якщо мені як режисеру не платять грошей, то я не можу заплатити державі податок. Коли підраховували, скільки за ці роки в Україні не заплатили податків державі, вишло, що податків від використання нашого кіно на кабельному, ефірному телебаченні та в кіномережі має надходити, але не надходить щорічно на 200 млн. грн. (бюджет державного фінансування кіновиробництва 2005 року — 26,5 млн. грн.). Питання — на кого працює наше кіно і чому жebraє? Очевидно, вигідніше не платити ні авторам, ні державі, а класти у власну кишеню.

— **Як Ви вважаєте, потрібно, щоб держава повністю фінансувала зйомки фільму чи залучати спонсорів, меценатів?**

— Це практика багатьох країн, коли відбувається спільне фінансування кіновиробництва. Для цього

потрібно змінити закони, щоб інвестору було вигідно вкладати в нього кошти. Тоді почнуть з’являтися гроші для зйомок. У нас таких законів немає, і поки не видно, щоб вони розроблялися. Інша річ, що держава повинна мати можливість знімати свої фільми і без інвесторів, і без меценатів. Виходячи з тези: “Мені (державі) потрібен цей фільм. Я за нього плачу гроші. Я — продюсер фільму. За допомогою Міністерства культури або іншого органу я виділяю ці гроші, бо мені цей фільм потрібен”. Така форма фінансування — держзамовлення — теж має бути. Теоретично форм фінансування дуже багато. У нас протягом останніх років існує форма поступового знищення кінематографа. На жаль, це відбувається послідовно, змін у напрямку покращання не помітно (незважаючи на парламент-



Відомий український режисер Михайло Ілленко (“Миргород та його мешканці”, “Очікуючи вантаж на рейді Фучжоу біля пагоди”, “Сьомий маршрут” та ін.) у несприятливих для нашого кіно умовах уже давно прагне зняти фільм “Толока”. А тим часом ще встигає зробити багато, адже він — декан кінофакультету КДІТМ, арт-директор кінофестивалю “Відкрита ніч”, до того ж нещодавно видав власну книгу “Кіно. Шпори для абітурієнтів”...

ськи слухання, присвячені українському кінематографу). Верховна Рада проголосувала за прийняття тез цих слухань. Але, на жаль, усе, що відбувається, перекреслює рішення Верховної Ради.

— **Як тільки заходить мова про національне кіно, його відразу починають лаяти...**

— Нас дуже довго привчали до термінів “шароварщина”, “кіно другого сорту” — це частина цілеспрямованого чи спонтанного плану із зачистки нашої території для іноземного виробника. В іноземного виробника мета — поселити у свідомості влади й суспільства думку, що українське кіно — другого сорту, що його взагалі не існує, тоді легше завоювати наш ринок. Це робилося раніше й робиться зараз, і за цим стоять дуже великі гроші. І я не кажу про насаджування чужої системи цінностей. Ганьба — дивитися рекламу громадянської війни у Чечні, яку нам пропонують у телевізійному ефірі. Усе це дуже дивно, якщо Україна має свою точку зору на світові проблеми (мир, війна, взаємини між державами). Це не тільки комерція, це також ідеологія.

— **Як виник задум Вашої книги “Кіно. Шпори для абітурієнтів”?**

— Я постійно працюю зі студентами, але свої роздуми щодо навчального процесу, стану нашого кіно спочатку записував фрагментарно. Потім почали з’являтися статті про проблеми кіно. Поштовхом до створення книги стало ось що. Мій однокурсник, із яким я учився в Москві у ВДІКу, запросив мене прочитати лекції для студентів театральної школи в Афінах. Я йому тоді сказав: “Фотос, ти щось переплутав, ти, мабуть, не читав Чехова, у нього написано, що “ездить з женой в Париж, все равно что в Тулу с собственным самоваром”. Так само їхати в Афіни читати лекції студентам театральної школи — це зухвальство”. Він посміявся, але сказав, щоб я приїхав. Я поїхав. Лекції читав російською мовою, бо Фотос добре знає російську, і якби не було його перекладу, то не було б і лек-

цій. Він на ці заняття носив диктофон, і записані лекції зафіксували дуже цікаве спілкування зі студентами. Потім я розшифрував плівки, — а записаного вийшло дуже багато, і зрозумів, що нелогічно весь цей матеріал просто так кинути. Потім до цього лекційного матеріалу додалися якісь спогади, публіцистика, яку я вже якось друкував. Скажу відверто, я не думав, що книжка завершиться сценарієм “Толока”. Але в книзі сконцентровано багато роздумів про наші кінопроблеми, тому сценарій “Толока” логічно вписався в книгу, оскільки для мене він — концентрація всіх проблем (бо я ніяк не можу його реалізувати). Уже потім я дописав останній розділ книги, який самотужки надрукував, де пишу, що і книжка, і цей розділ — своєрідна підготовка до фільму. От художник-

знімати серію в день. У нас студентам ніхто не каже — знімай за такими стандартами, як оте “мило” на “миловарнях”. Той самий Ігор Стрембіцький довго знімав свій фільм “Подорожні”, який переміг на кінофестивалі в Каннах.

— **Чи не боїться молодь за таких екстремальних умов іти на кінофакультети?**

— Хтось іде свідомо, бо розуміє, що іншої можливості зняти кіно в нього може й не бути. Якщо є прагнення опанувати саме кінотехнології і знімати своє кіно, то найближчий варіант — наш кінофакультет. Про це, до речі, я пишу і в книжці. Її мотивація дуже проста. Абітурієнти приходять із такими стереотипами, що не знаєш, з якого боку до них підійти. Більшість із них вважає, що режисер — це така істота, яка сидить на стільці, на якому написане його

МИХАЙЛО ІЛЛЕНКО: «НЕ ВОЮВАТИ З ІНШОЮ КУЛЬТУРОЮ, А ЗАХИЩАТИ СВОЮ»

Відомий український режисер Михайло Ілленко (“Миргород та його мешканці”, “Очікуючи вантаж на рейді Фучжоу біля пагоди”, “Сьомий маршрут” та ін.) у несприятливих для нашого кіно умовах уже давно прагне зняти фільм “Толока”.

А тим часом ще встигає зробити багато, адже він — декан кінофакультету КДІТМ, арт-директор кінофестивалю “Відкрита ніч”, до того ж нещодавно видав власну книгу “Кіно. Шпори для абітурієнтів”...

ім’я, в одній руці банка пива, в іншій — сигарета, а навколо нього крутяться дівчата з хлопцями. Два або три роки витрачається на те, аби переконали його, що це не так. Тому я і написав таку книжку, щоб скоротити цей процес.

Коли я вчився у ВДІКу в Михайла Ромма, була своєрідна мода: всі студенти лаяли інститут. Було дуже ефектно, коли на запитання: “А де ти вчишся?” відповідаєш: “Та, у ВДІКу, нічого там хорошого немає, і взагалі...” Тут тебе так починають поважати... Згодом, коли я зрозумів, що нам давав інститут, та ще й безкоштовно, та ще й примушував щось робити, то я б зараз із радістю ще раз пішов би в інститут. Бо дуже багато часу я там змарнував через те, що ходив коридорами та обговорював зі своїми однокурсниками тезу, що це не інститут, а якесь знущання.

— **Чи відбудеться цього року фестиваль “Відкрита ніч”?**

— Сподіваюся, що цього року він відбудеться. Це буде вже X фестиваль. Я зараз зібрав інформації на цілу книжку про те, що було за ці 10 років. Вона складатиметься з двох розділів: перший інформаційний — хто був у журі, переможці, регламент, призи тощо, а другий — полемічний, бо я назбирив серйозну колекцію аналітичних матеріалів. Я взяв із цих матеріалів фрагменти, які найрельсніше відбивають перебіг подій і аналізують наше кіно, і склав із них своєрідний дайджест. Там є різні думки — і позитивні, і негативні щодо фестивалю. Більша частина книги — це полеміка авторів аналітичних матеріалів. Вона дуже цікава.

— **Чи є можливість видати фільми фестивалю “Відкрита ніч” на якомусь носії, щоб можна було з ними ознайомитися?**

— Тут виникає проблема з авторськими правами. У нас дуже недосконале законодавство щодо авторських прав. У мене велика колекція фільмів із “Відкритої ночі” — але видавати її на комерційній основі я не маю права. А якщо хтось надумає їх

видати, потрібні авторські відрахування режисерам. Доки немає нормального стабільного закону, видати їх важко. До мене часто звертаються з проханням надати цю колекцію для некомерційних показів українського кіно або для відбіркових показів на фестивалях. Фестиваль робить корисну справу, але, на жаль, у нього обмежені можливості.

— **Ви завжди знімали художнє кіно, і раптом з’явився анімаційний фільм “Одноразова вічність”...**

— Якби від мене повністю залежали навчальні програми, перший фільм я робив би анімаційним. Саме в анімації кінематограф сильно проявляє свої можливості, і якщо цей генотип буде всередині будь-якого кінематографічного явища, кіно від цього тільки виграє. “Радіопередачі”, які нині знімають під виглядом телесеріалів, — це ганьба.

Порівняти смішний, мудрий, анімаційний фільм із цими екранізаціями пліток, які можна навіть не дивитися, а просто слухати, займаючись іншими справами, як можна назвати це кіно? Анімацію ніколи не можна дивитися спиною до екрана, бо в ній фантастично поєднуються картинка, звук, рух, думка. Здається, що анімація має не три виміри, а набагато більше. За це я її і люблю. А бажання зняти анімаційний фільм виникло дуже давно, так що це не випадково. Хотілося б зняти ще один, є і сценарій.

— **У Вас цікава родина: три брати — й усі кінематографісти. Як сказати, що всі обрали собі таку екстремальну професію?**

— Спочатку пішов у кінематограф старший брат Вадим, який як оператор зняв дуже багато фільмів (а його помітили після фільму “За двома зайцями”). Потім у кіно пішов Юрій — своїми шляхами, де були й відкриття, і призи, і конфлікти. Азарт спрацьовує — я бував на зйомках, а цей процес затягує. Так що тут усе логічно, хоча батьки до кіно не мали стосунку. Якщо разом зібрати всі фільми, які ми втрюх назнімали, то їх точно буде понад 50. Попрацювали непогано, але хочеться знімати ще. І “Толоку” на решті зняти. Хоча з різних причин від задуму до реалізації проходить багато часу. Та є фестиваль “Відкрита ніч”, який поки організуєш і проведеш, то здається, що на напруженням він дорівнює зйомкам одного фільму.

— **І Ви, і Ваші брати вчилися в Москві, там жили, але Ваші фільми мають виразний національний характер...**

— Я до школи жив у Черкасах, не можу сказати, що постійно, але часи тоді були важкі, а там було своє господарство. Моя мама та її батьки родом звідти. Черкаси тоді були, по суті, селом, зате там росли справжні джунглі, які називалися садом. Пам’ятаю той сад, город, баштан. Увечері навкруги дунали українські пісні. Коли я приїхав до школи в Москву, з мене сміялися, бо я не знав російської мови. Потім школа, інститут, і без постійної практики почав забувати українську. Але ці найдорожчі спогади дитинства не зникають. Хоча я радий, що доля склалася так заплутано: що навчався в Москві, що непогано знаю російську культуру й літературу. І головне, я побачив, як російська культура себе захищає. Я з великою повагою ставлюся саме до цього. Якби і ми так захищали свою культуру, не мали б стільки проблем. А зараз ми змушені доводити, що ми не люди другого сорту. Самоповага дає свої плоди й саме за неї поважають інші. Нічого дивного в цьому немає. Я поважаю російську культуру, особливо мені вона дуже багато дала, але в Україні є своя культура і її потрібно захищати.

● Спілкувалася Катерина ТАРЧЕВСЬКА



АРБАТ, 9

Культурний центр України в Москві і популяризація української книги

Культурний центр України в Москві — унікальна й поки що єдина державна установа, яка пропагує за кордоном українську мову, культуру, духовність, сприяє збереженню ментальності українців, соборності держави.

Наш колектив цілком поділяє слова Михайла Грушевського: **“Ми повинні пам’ятати, що представляємо великий народ і зобов’язані представляти його з достоїнством”**, бо вони повною мірою стосуються роботи Культурного центру в царині пропаганди української книги за кордоном. У роботі, що має **системний характер**, можна виокремити кілька складників.

Передусім у **Центрі працює Інформаційно-довідкова бібліотека**, ми передплачуємо для неї понад 60 періодичних видань з України. Упродовж п’яти років нового століття бібліотека організувала **близько 200 тематичних і спеціальних ювілейних експозицій**, на яких було виставлено кілька тисяч книг, є постійно діюча виставка **“Нові книги України”**.

Культурний центр свого часу починався з магазину **“Українська книга”**, який працював у будинку № 9 на Старому Арбаті з 1940 року. Проте коли на початку 2001 року я став генеральним директором Культурного центру України в Москві, в ньому працював лише книжковий закуток у півтора десятка квадратних метрів. Спочатку ми збільшили приміщення книгарні до 27 м², а в серпні 2005 року своїми силами **відкрили повномасштабний магазин “Українська книга”** в новому великому приміщенні (близько 100 м²), який є гордістю Культурного центру.

Це єдина книгарня на весь багаторесторанний Старий Арбат. Зараз ми отримуємо книги з 70 українських видавництв, у тому числі: **“Вища школа”, “Знання”, “Генеза”, “ЕММА”, “Києво-Могилянська академія”, “Просвіта”, “Фоліо”, “Балтія-друк”** та інші. Два видавництва — **“Мистецтво”** й **“Наукова думка”** мають у нас постійні стенди.

Зауважимо, що вся ця робота ведеться без будь-якого державного фінансування, фактично на ентузіазмі працівників Центру.

У цьому контексті назву **концептуальні питання, які треба було б розв’язати за допомогою держави**.

Перше. Організація централізованих поставок українських книжкових і періодичних видань до Російської Федерації за рахунок державного бюджету.

Друге. Створення в Росії мережі українських книгарень. Організація продажу та розповсюдження на території Російської Федерації українських книг, інших друкованих видань, періодики, аудіо-, відеопродукції.

Третє. Створення єдиної системи науково-методичного забезпечення освіти української діаспори в Росії з чіткою визначенням етнокомпонентом, що вимагає підготовки, методичних посібників і підручників спеціально для викладання предметів українознавчого циклу в умовах Росії.

Якщо держава допоможе все це зробити, то їй повернеться сторицею. Бо через освітню політику і популяризацію української книги в Росії ми здатні **пропагувати й стверджувати ідеологію незалежної України**. Тим самим присутність багатомільйонної української діаспори буде ще вагомніше відчуватися в історіотворчому і культуротворчому потенціалі нашого народу.

Та повернемося до конкретної роботи, яку ми провадимо в Москві в умовах самофінансування.

За п’ять років у Культурному центрі було **презентовано понад 70 українських видань**, які представляють широкий спектр книговидавничої діяльності в Україні. Усі презентації відбуваються за участю автора книги чи представника авторського колективу. Основні масштабні проекти, здійснювані Центром, такі, як **“Тарас Шевченко”** і **“Михайло Грушевський”**, передбачають презентації знакових книг. Скажімо, у рамках проекту **“Тарас Шевченко”** у нас раніше, ніж в Україні, були представлені громадськості перші томи академічного видання творів Шевченка (за участю заступника голови редакційної колегії Сергія Гальченка). У Центрі відбулася презентація монографій

ється в рамках великого проекту “Презентація”, який має чітку структуру й національно-патріотичну спрямованість. Упродовж кількох років ми знайомимо московських читачів із багатотомним виданням Інституту історії України НАНУ **“Україна крізь віки”**, удостоєного Державної премії України. Чільне місце займають фундаментальні наукові монографії: **“Україна і Росія в історичній ретроспективі. Нариси в трьох томах”** (за редакцією академіка В. А. Смолія); **“Голод 1932—1933 років в Україні: причини та наслідки”** (відповідальний редактор В. М. Литвин). Акцентується увага на конкретних виданнях, які мають загальнонаціональну вартість, скажімо, **“Вели-**

також заступники директора видавництва **“Либідь”** Марія Курбак і головний редактор Валентина Кученко. Запорізьке видавництво навчальної літератури **“Прем’єр”** подарувало підручники Об’єднанню українців Росії, а львівське видавництво **“Світло й тінь”** виставило в нас фотороботи Василя Пилип’юка. 23 травня у Центрі відбудеться презентація видань київського видавництва **“Оранта”**, випущених спільно з музеєм Івана Гончара.

Щороку Культурний центр допомагає вітчизняним видавництвам в організації їхньої участі в Міжнародних виставках-ярмарках у Москві. На останніх міжнародних книжкових ярмарках Культурний центр мав окремий стенд, адже він **самостійно веде велику видавничу роботу**.

За останні три роки Центр видав 6 монографій загальним обсягом близько 150 друк. аркушів. Ось назви цих книг: **“Україна на Арбаті, 9”**, **“Прапор України на Арбаті”**, **“Михайло Грушевський: “Я оснувався в Москві, Арбат, 55”**, **“Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті”**, **“Слово про Культурний центр”**, **“Арбат очима українця”**.

Усі ці книги видані в Москві, у провідному російському видавництві “ОЛМА—ПРЕСС” українською мовою.

До 190-ї річниці з дня народження Тараса Шевченка Культурний центр підготував збірку вибраних поетичних творів Кобзаря українською і російською мовами, покликану популяризувати творчість національного генія серед української діаспори в Росії. Глибоку передмову до збірки написав академік Микола Жулинський. Книгу було видано Державним видавництвом **“Либідь”** у Києві. Ми розіслали її в організації української діаспори в Росії та в обласні російські бібліотеки.

21 березня цього року ми започаткували нову й дуже важливу справу — **презентацію у Культурному центрі в Москві провідних українських бібліотек**. Першою, звичайно, була Національна парламентська бібліотека України. До нас приїхали генеральний директор бібліотеки Тамара Вилегжанина, заступник генерального директора Зоя Савіна, завідувачки відділів Світлана Бакан і Світлана Басенко, які розповіли про історію бібліотеки, її сучасну діяльність і перспективи розвитку. В презентації взяли участь директор Російської державної бібліотеки **“Ленінки”** Віктор Федоров, керівники й працівники бібліотеки Державної Думи Російської Федерації, Бібліотеки історії російської філософії і культури **“Дом А. Ф. Лосева”**, міської бібліотеки ім. М. Добролюбова, Центру міжнародного бібліотекознавства, журналу **“Вестник библиотек Москвы”**, Московського бібліотечного коледжу та ін. Уперше за останні роки українські бібліотекарі потрапили в Москву до такого широкого кола ширших однодумців, в атмосферу поваги й професійного розуміння. Домовлено, що такі зустрічі стануть регулярними (наступна відбудеться восени).

Ця подія була **приурочена до 140-річчя Національної парламентської бібліотеки**. Тож ювілей дорогої нам бібліотеки був піднятий на міжнародний рівень ще до нинішньої Міжнародної наукової конференції **“Бібліотека і книга в контексті часу”**, що відбулася 11 травня в Києві.

● **Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО**, генеральний директор Культурного центру України в Москві

ПРО-ЧИТАННЯ

ЛЮБИ І ЗНАЙ — СМІШИТЬ ЧЕРКАСЬКИЙ КРАЙ!

Помаленьку Україна оговтується від перебудови, звикає до глобалізації — рідної сестри колективізації та індустріалізації, тільки тепер у світовому масштабі; повертається до традицій поліграфізації. У нас уже кожна нова книжка не просто свято, а книжковий форум видавців у Львові чи книжковий ярмарок у Києві.

І навіть у цьому, щораз помітнішому книжковому українському потічку, де зблискують навіть фоліанти поезії, енциклопедій, що стають книжками року, попри прозові шедеври раптом сянула дивина. Черкаські гумористи зібралися на спеціальну відкрито-закриту раду і разом із видавцем із **“Брами України”** настаралися на солідну антологію гумору **“Перепустка в безсмертя”**.

Звичайно, на першість України в гумористичній сфері завжди претендували полтавці. Але нинішня Черкащина в історичному минулому — це частина цієї історичнішої Полтавщини, Трипільщини, Київської Русі. Тож загляніть у зміст книги, погортайте сторінки, урочисто й голосно вимовте імена черкаських сміхотворців: Тараса Шевченка, П. Гулака-Артемовського, І. Нечуя-Левицького, М. Старицького, С. Воскресасенка, К. Дяченка, А. Коцюбинського, П. Красюка, В. Лагоди, В. Лагози, М. Негоди, С. Савченка, В. Симоненка, П. Шабатина... Усього тут 57 авторів із 532 творами, що їх прискіпливо відібрав упорядник, ентузіаст, гуморист Анатолій Горбівненко. І всі ці автори народилися на благословенній Черкащині. Хто живе в ній і творить донині, хто вічно спочиває, хто подався в інші, не завжди кращі, краї — всі, за словами автора передмови професора В. Поліщука, “попри всю нашу менталітетну “соборність комічного” у своїх творах показали “його регіональні особливості”.

Розпочинає антологію розділ **“Весела корчма”**. А завершує цікава знахідка — **“Веселі гості”** з творами Г. Сковороди, І. Котляревського, Є. Гребінки та І. Крилова. Це нібито для того, аби читач на цих творах перевірів якість усього, що вмістилося від палітурки з козаком із ноутбуком у руках і на коні, до палітурки з ковалем, котрий докляє підкову на щастя.

А його ж там назбирано... Гуморески, фантески, байки, бувальщини, анекдоти, комедії, пародії, смішні балади й коліскові, жарту, іронії і... навіть інтерв’ю з колорадським жуком. Усе треба читати так обережно, щоб від сміху пуп не розв’язався.

Антологія гумору Черкащини — дзеркало, в якому відбилася безсмертна душа всього нашого народу, його характер, норов, смак до життя. Жодні “перестройки”, реформи, НАТО, колоради нам не страшні, доки ми вміємо так сміятися — над тупим начальником, над недолугим сусідом, над проклятою тещею, над хитрою жінкою, над козою, а іноді — навіть над собою.

Словом, говорити можна довго, але краще взяти антологію до рук і прочитати. Якщо підуть сліди черкашан патріоти в інших областях, то ми матимемо своєрідний гумористичний атлас — антологію сміху всієї Соборної, Суверенної, Незалежної України!

● **Микола БОСАК**, м. Київ

«В СВОЇЙ ХАТІ СВОЯ І ПРАВДА, І СИЛА, І ВОЛЯ»



Юрія Барабаша: **“Коли забуду тебе, Єрусалиме...”** (“Акта”, Харків, 2003) і **“Тарас Шевченко: імператив України. Історіо- й націософська парадигма”** (Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2004). Пройшла також презентація інтернет-порталу **“Тарас Шевченко”**, створеного за підтримки ТОВ “Кобзар” (Україна).

Здійснюючи проект **“Михайло Грушевський”**, ми представили в Центрі його **“Історію українського народу”**, видану в Москві 2002 року, та роман Юрія Хорунжого **“Вірую”** про життя і діяльність великого українця.

У Центрі була підготовлена і звідси пішла в світ монографія **“Михайло Грушевський: “Я оснувався в Москві, Арбат, 55”**. У ній опубліковані листи Грушевського до Горького. Презентація цих архівних документів відбулася за участю провідних науковців Інституту світової літератури ім. О. М. Горького Російської академії наук і працівників Архіву О. М. Горького.

До речі, ми привертаємо **увагу до книг російських авторів на українські теми**. Наприклад, працю завідувачки відділу Інституту слов’янознавства РАН Людмили Софроніної **“Три мери Григорія Сковороди”**, книгу доктора історичних наук цього інституту Ірини Мухіної **“Український вопрос в России (конец XIX — начало XX века)”**, монографію Тамари Гузенкової **“Политические партии и лидеры в Верховной Раде Украины (1998—2000 гг.)”**.

Основна частина української книжкової продукції **представля-**

кий тлумачний словник сучасної української мови” (**“Перун”**, 2003). Були представлені книги Олега Гусева **“Преображення на Помаранчевому майдані”** (К., 2004) та **“Імперативний майдан”** (К., 2005).

Окремий важливий сегмент проекту **“Презентація”** — **праці, видані українськими діаспорними організаціями Росії і земляцтвами Москви**. В останній час у Центрі йшла розмова про книгу голови Карельської республіканської громадської організації **“Товариство української культури “Калина”** Лариси Скрипникової **“Убієнням сином України. Сандармох”** і колективну збірку **“Херсонщина нас єднає”**.

У Центрі були представлені: збірка поетичних перекладів сучасних українських поетів **“Ми умрем не в Париже”**, твори Володимира Яворівського, Василя Скуратівського, Івана Шишова, Степана Гавриша, Ярослава Ваграмєнка, Миколи Жигла, Марії Галіної та інших авторів.

Як правило, презентація кожної книги має свої особливості. Скажімо, представлення фундаментальної праці **“Нариси з історії дипломатії України”** з участю керівника авторського колективу Станіслава Кульчицького ми приурочили до 10-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною і Росією. Уже через півгодини після цього Надзвичайний і Повноважний Посол України в РФ вручав її заступнику міністра закордонних справ Росії, який прибув до Культурного центру на урочистий концерт і офіційне прийняття. Презентація альбому-каталогу **“Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен”** Зої Чегусової пройшла в контексті чарівної виставки гобеленів Людмили Жогаль. До речі, фундаментальна праця Чегусової, як і згадана вже монографія Барабаша, презентовані в Центрі задовго до того, як їхні автори стали лауреатами Національної премії імені Тараса Шевченка.

Ми **пропонуємо бібліотекам співпрацю в рамках проекту “Презентація”**.

У Центрі ведеться **серйозна робота з презентації цілих видавництв**. Найперше було Державне спеціалізоване видавництво **“Мистецтво”**, яке представила його директор Ніна Прибега. У нас побували з книгами видавництва **“Веселка”** його директор Ярема Гоян і головний художник Микола Пшінка, а



Наші читачі продовжують писати нам про утиски рідної мови, які, на жаль, спостерігаються дуже і дуже часто. Історія Лариси Козлікіної з Маріуполя свідчить, що навіть найсвятіші почуття парафіян, що звертаються по відпущення гріхів, вороги української мови не цураються ображати. Дописувачі обурюються незаконними рішеннями тих місцевих рад, де прийняли закон про російську мову як регіональну, безвідповідальністю Міністерства освіти, наводять цікаві факти з історії...

ЗАСЬ МОЛИТИСЯ УКРАЇНСЬКОЮ

Святогір'я — блакить куполів пекликається з глибокою блакиттю небес. Тієї суботи всі охочі дісталися до найдаліших печер — житла давніх затворників, що своїм подвижництвом створили славу цим крейдяним горам. Вечірній дзвін благовістом лунав в околицях. Служба Божа у величому соборі заспокоювала, налаштовувала на покаяння і вирішено було вранці встати раніше, щоб неодмінно встигнути на вранішню. У неділю дзвін ще затемна покликав на добре освітлену дорогу до храму. Тексти Святого Писання звучали виразно, злагоджений спів хору — вище за всі мирські похвали.

ЧУЖИНЕЦЬКА ОСВІТА

Зі сторінок газети хочу звернути-ся до міністра освіти України. Пане Ніколаєнко, Ви руйнуєте все українське! Непомітно для людського ока Ви з 1 вересня 2005 р. ввели в українських школах обов'язкове вивчення російської мови з 5 класу. Я не проти російської мови. Адже, як говорив К. Маркс: "Скільки мов ти знаєш — стільки разів ти людина". Але я проти того, щоб з її допомогою знищувалася Україна як незалежна, суверенна держава. Немає мови — немає нації. Немає нації — немає держави. А людство в своїй різноманітності — творіння природи. Те, що створено природою — вічне, і ніхто не дав права людині втручатися в цей процес. Я, як писав Т. Г. Шевченко, не хочу, щоб ми стали рабами, підніжками, гряззю Москви. А саме через нав'язування нам силоміць російської мови руйну-

МОВНИЙ «ГРІХ»

Обдумуючи свої гріхи і сподіваючись на милосердя Господнє, просувалася я до посередника між Богом і людьми. Сповідь моя була не дуже довгою і відразу пролунало питання, коли сповідалася раніше. "Минулої неділі в Маріуполі", — відповідаю. А треба сказати, що ка-ялася я на рідній мові, бо молитвам свого часу навчила мене бабуся, що жила на Полтавщині, в розташованому на високому правому березі Ворскли селі Сокілка. Дерев'яна церква там підносилася прямо поряд із її садком, і шоліта ми не про-пускали жодної служби. Царство їй небесне, голубоньці моїй, побожна

була старенька. Віку їй відпустив Господь 95 років у добром здоров'ї. Але повернуся до сповіді.

Дізнавшись, що відвідую я в Маріуполі українську церкву, чернець сказав, що це зрада (сподіваюся, не Господа Бога нашого, а чий-хось земних інтересів), і запропонував мені відмовитися від неї в обмін на відпущення гріхів. Пропозиція здалася мені блюзнірською, і я залишилася нерозкаяною. Недільний день видався похмурим, але проміль, що зазирнув через південне віконце собору, підбадьорив, і подумала я про те, що трапилося, так: "Іди й не гріши, щоб не було потре-

би в таких сповідниках, на зовнішність — праведників, а всередині лицемірів і беззаконників". Замовляти Сорокоуст для близьких із таких вуст не стала, пробач мене, Господи. І якщо впаде на наші голови і храми гнів апокаліпсиса, про який писав Іоанн Богослов, то не так через нас, грішних, як через пастирів наших неправедних.

Українська мова в наших краях викликає страшне неприйняття і у державних установах, і в приватних магазинах, а вже в тролейбусі слова "Будь ласка, дозвольте пройти" сприймаються гірше за мат. Але щоб у церкві на цій підставі відмовили в сповіді... анафеми тільки не вистачає".

● **Лариса КОЗЛІКІНА,**
м. Маріуполь

МИ ВТРАТИЛИ ВЖЕ КІЛЬКА ПОКОЛІНЬ

ється наша культура, звичаї, обряди, традиції. Виростають не свідомі українці, а перевертні, які до ладу не знають ні російської, ні української. Російська мова активно використовується як засіб для знищення України як держави, українців — як нації. Наші 40 % світових запасів чорноземів, працелюбне населення, вродливі дівчата, одні з кращих у світі жінки-господині, хлопці — першокласне гарматне м'ясо, спокою не дають північному сусіду. Він досі не вірить, що втратив це назавжди, звідси й такі потуги: за будь-яку ціну повернути Україну в лоні сучасної російської імперії.

Не знайшлося годин для викладання народознавства, такого пот-

рібного, особливо для Донбасу, Криму, півдня України, а для обов'язкового вивчення російської мови — знайшлися. У ВНЗ скорочено курс історії України, ділової української мови. У Вас не вистачило розуму перейти на навчання дітей нацменшин рідною мовою лише в початкових класах, адже так робиться в усіх державах світу, зокрема в країнах Євросоюзу. При такій недолугій політиці Міністерства освіти ми вже втратили не одне покоління дітей.

● **Анатолій ЛИСАК,**
м. Нова Каховка
Херсонської обл.



Фото О. Литвиненка

ДО 130-РІЧЧЯ ЕМСЬКОГО УКАЗУ

НЕ ТАК ТІІ ВОРОГИ, ЯК ДОБРІІ ЛЮДИ

30 травня 1876 року під час відпочинку в прусському курортному містечку Емс "найліберальніший" в історії Російської імперії цар Олександр II підписав указ, який, по суті, перекреслив факт існування 25-мільйонного (на той час) українського народу.

"Не допускать ввоза в пределы Империи каких бы то ни было книг и брошюр, издаваемых на малорусском наречии. Печатание и издание в Империи оригинальных произведений и переводов на том же наречии воспретить... Воспретить также различные сценические представления и чтения на малороссийском наречии, а равно и печатание на таковом же текстов к музыкальным нотам..."

Це лише уривок з указу, що був підписаний царем 130 років тому. Але ж був хтось, хто готував цей мерзенний папір на підпис?

Трохи історії. Ще 1863 року до Київського цензурного комітету надійшов рукопис "Притчі Господа нашого Ісуса Христа на українській мові розказані". Головний київський цензор Новичківський доповів про це міністру внутрішніх справ Росії Валувєву. Був висловлений глибокий сумнів у тому, що українцям треба читати Євангеліє українською.

Цитую: "Образование в России производится на общерусском языке и употребление в училищах малороссийского наречия нигде не допущено". І твердження, що дуже нагадує дивні рішення Луганської, Харківської, Донецької рад: "Большинство малороссиян таким состоянием вполне довольны..."

Валуєв у своєму листі до царя, переказуючи інформацію цензора, уточнює: "Никакого особенного малороссийского языка не было, нет и быть не может". А якщо немає мови, то про які книжки та й про все інше йдеться?

Валуєвський циркуляр 1863 року передував Емському указу 1876-го і найстрашніше те, що його посилення на "большинство малороссиян", яким рідна мова тільки заважала і була непотрібною — справедливе...

Оте страшне й підле малоросійство, як через сто років стверджував Євген Маланюк, проявилось в нас рабський феномен національного самозаперечення, що існує на жаль і сором ще й зараз.

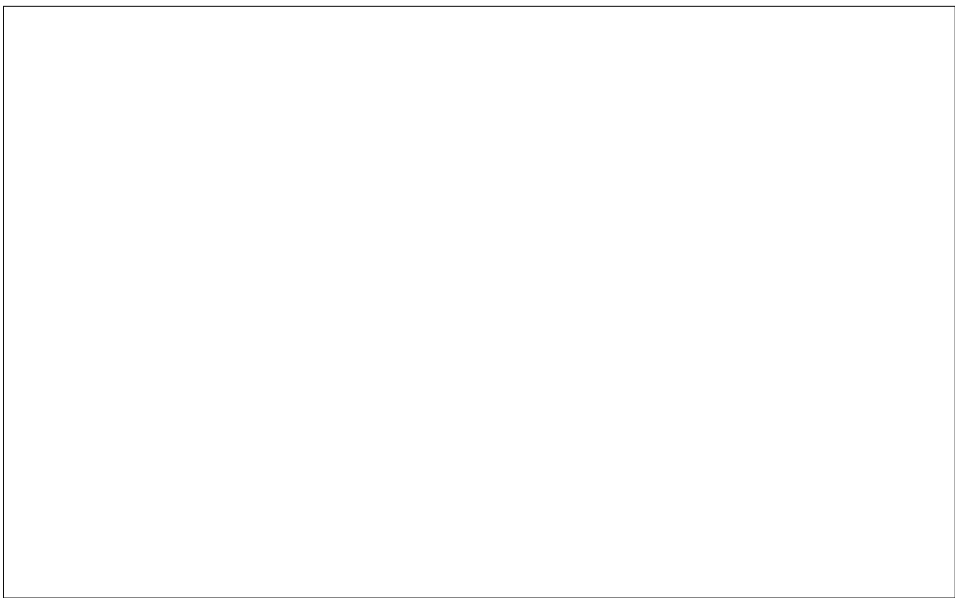
А до утвердження цього ганебного явища активно долучалися тодішні ЗМІ (про сьогоднішні мовчу).

Особливо старалася газета "Киевлянин", її редактор Шульгин і донощик Юзефович. Саме той Михайло Юзефович, який дописав на Кирило-Мефодієвське товариство і якого Тарас Шевченко у своєму "Журналі" назвав зрадником. Велике задоволення, очевидно, мав від усвідомлення, що "малороссы никогда не ставили родину (Україну) выше отечества (Російської імперії)".

Тому й строчив доноси, викриваючи ворогів імперії. І, напевно ж, не тільки він, а й добра купа "землячків".

Результат не забарився...

● **Зоя ДІДЕНКО,**
голова хмельницької міської "Просвіти"





ВУЗЛИКИ НА ПАМ'ЯТЬ

“Я БУВ ЧЛЕНОМ КПЗУ...”

“Територія, де я проживав (с. Пасіка Грубешівського уїзду Люблянського воєводства), була зайнята німцями, коли ж почала на польські війська наступати Червона армія, німці в цей час відступили. ...Вже коли встановлювався державний кордон СРСР, місцевому цивільному населенню, яке брало участь у сільських комітетах і сприяло Червоній армії, запропонували виїздити в її тил. У жовтні 1939 нас, біженців, повантажили в залізничні вагони, і ми попрямували в Україну. 10 листопада наша сім'я (йдеться про Йосипа Лукасюка, його дружину Ніну та сестру Марію, синів Антона і Анатолія, старенька мати та трирічна донька Лукасюків залишилися у рідному селі) прибула в радгосп Розі Люксембург, що в Бобринецькому районі”.

Дуже схожа історія прибуття у наші краї і родини Полюхів: “Коли під час військових дій польську армію розбили і вона втекла, у нас виявилось безвладдя, по селу ходили різні банди, грабували населення. Їх ніхто не переслідував. Нам стало відомо, що недалеко (йдеться про с. Мачте того ж Грубешівського уїзду) перебувають частини Червоної армії, громада вирішила послати туди делегата, аби отримати допомогу для наведення у селі елементарного порядку. Делегат Антон Копач, повернувшись, сказав, що треба організовувати місцевий комітет, збирати зброю, боротися з бандами. Після цього ми, організувавшись, обеззброїли кілька банд, Червона армія всіляко нам сприяла. Тоді із села в СРСР виїхало більше 50 сімей, з них десять — у радгосп Розі Люксембург”. Із великої родини Полюхів багато хто лишився у Західній Україні, але крім нього ще дві сестри з чоловіками теж виїхали до СРСР.

Не можна сказати, що Лукасюкам і Полюхам так уже сутожво жилося за старого ладу. Йосип вів своє господарство, мав шість десятин землі, дві коняки, корову, телицю, хату, сарай. Але при цьому, очевидно, був небайдужий до соціалістичних ідей, бо ще 1931 року (розповідав під слідством) його односельці, як виявилось, члени КПЗУ Йосип Грицюк, Леонтій Мазниця та Володимир Марамон часто зверталися до нього, аби він допомагав їм у партійній роботі (цікаво, чи жалкував про те?). За дорученням Грицюка 1932 року сім днів переховував у себе працівника окружного партії. Якось у його оселі проводили парт-

ВОЗЗ'ЄДНАННЯ. БОБРИНЕЦЬКИЙ ВАРІАНТ

Про золотий вересень 1939 сказано й написано чимало. Тоталітарна система, опанувавши Західну Україну, відразу ж почала підганяти її під свій копил: нищила тисячі людей, цілими селами виселяючи їх до Сибіру, розстрілюючи інтелігенцію, не один рік борячись із УПА, доки так-сяк пристосувала вільнолюбних західняків до себе. У тих краях теж було чимало таких, які беззастережно вірили комуністичній ідеї, всіляко намагалися допомагати Червоній армії, добровільно переселялися у тодішню Радянську Україну. Але й вони, трохи поживши у соціалістичній дійсності, часом виявлялися “ворогами”, — комуністична система не могла сприйняти їхні життєві мірки, розуміння суспільних стосунків, урешті, наявність елементарної людської гідності.

Серед таких переселенців до Бобринецького району опинилися і двоє теслів — Йосип Лукасюк та Олександр Полюх.

збори. Але офіційним членом КПЗУ, хоча й стверджував це, Лукасюк не був, мабуть, просто співчуваючим. Пізніше, як і Олександр Полюх, став членом місцевого комітету. Але ж у Західній Україні вони тоді створювалися швидше не з ідейних міркувань, а для наведення елементарного порядку. До речі, те, що Олександра обрали членом такого комітету, цілком логічно, адже він свого часу три роки був сільським старостою. Жив також небідно — мав хату, два сараї, чотири десятини землі, троє корів, свиней, гусей, курей.

ХТО Ж ЗНАВ, ЩО СОЦІАЛІЗМ — ЦЕ ЗЛИДНІ?

“Спочатку ми працювали, як належить, — пояснюватиме слідчому Йосип Лукасюк, — а потім вирішили виїхати, бо адміністрація радгоспу не створила для нас, переселенців, жодних умов для життя і праці. Більше того, мали місце факти просто нелюдського ставлення до нас. Я зі своєю родиною і Ядильок Микола зі своєю (всього 12 осіб) розміщались в одній квартирі, неблагоустроєній, холодної, звідки зимою доводилося сніг виносити. Моя дружина була на останньому місяці вагітності і мала народжувати. Коли їй стало зовсім погано, я поїб до директора радгоспу, аби допоміг відправити її в лікарню. Однак автомашини він не дав, дозволив узяти коней. Дружина народила в дорозі, і дитина померла. Інша дитина у мене хвора — гостре малокрів'я. Я не раз просив директора радгоспу виписати нам за гоівку якихось жирів, але він відмовив. Топлива абсолютно не було, навіть соломи, аби набити матра-



Фото О. Литвиненко

ци, ніде було взяти. Попросив директора залізну пічку — немає, копей, аби підвезти глини та хоч трохи поремонтувати те приміщення, — не дає”.

Не можна сказати, що приїжджі не знали, що таке злидні. Очевидно, і в їхніх краях бідних людей було доволі, але щоб людина не могла розпорядитися заробленим, своїм власним, придбати те, що життєво необхідне — це було їм незрозуміло. Як і те, що заробітну плату не видавали вчасно. Про це на слідстві говоритиме Олександр Полюх: “Я зарплати не отримав ще за грудень 39-го. А наші гроші, які ми мали в польських злотих, можна було обмінити у Держбанку, але для цього треба було поїхати у Кіровоград, а директор радгоспу не дозволяв доти, доки обмін не припинився, і наші гроші пропали. Топлива не було — за весь час я зміг придбати тільки чотири відра вугілля, доводилося

після роботи розгрібати сніг і діставати бур'ян, щоб хоч трохи протопити. Житло холодне, їсти нічого. Найближчий базар у Бобринці, це 12—15 кілометрів від радгоспу”.

Але були й такі, хто вважав: переселенці із Західної казяться з жиру. Їх, мовляв, прийняли, як належить, забезпечили, три дні годували безплатно, дали житло, меблі, а вони... Місцеві мешканці свідчать, що сім'я Лукасюків, продавши двох своїх коней, жила добре — мали перини, подушки, ковдри, постільну білизну. Ймовірно, що так воно і було. Але наявність цих елементарних речей, які для будь-якого європейця не були ознакою достатку, для наших земляків-степовиків, тодішніх будівників соціалізму, забитих і пригнічених, пограбованих і опущених несамовитою більшовицькою владою на саме дно людського виживання, здавалася розкішшю...

ської гідності і люмпенської свідомості та передаванні останньої у спадок наступним поколінням, а також її вплив на формування суспільства, його внутрішньої культури, конфліктності, протиріч майбутніх нерівностей. Але, мабуть, Бог вирішив, що українці настільки сильні, що зможуть і це пережити, перемолоти, подолати...

Більшість свідків у справі Лукасюка і Полюха підкреслювали, що вони, оцінивши наші чорноземи, дуже хотіли, аби їм дали по кілька надцять десятин. Але таке в Радянському Союзі було неможливо, тому вони, мовляв, і казали, що життя в СРСР гірше тюрми і що дали так жити не можна, треба повертатися додому.

Як би там не було, але коли в середині січня Йосип отримав листа від свого двоюрідного брата Василя Дудки, такого самого переселенця, працівника станції Хирівка Знам'янського району, який повідомляв, що біженців із Західної України відправляють назад, але для цього треба їхати до Києва, чимало людей вирушило пішки до Кіровограда. Там, на вокзалі, зустріли ще кількох братів по нещастю, з якими разом поїхали до столиці. У Києві їм нібито пояснили, що слід повернутися у Кіровоград і через обласну владу отримати дозвіл. У Кіровоградському облвиконкомі вони звернулись до якогось Омеляченка, який записав усі прізвища і пообіцяв, що до 1-го лютого їх відправлять. Не дочекавшись цього, десять сімей найняли підводи і поїхали на станцію Долинська, аби вирушити звідти до Києва. До речі, попередили про своє рішення директора радгоспу, здали все надане їм (ліжка, столи), сподівались отримати і розрахунок, але не дочекались. Радянська влада з тими, хто хотів жити інакше, розраховувалася по-своєму. Квитків їм не дали, три дні вони пробули на станції, аж доки Лукасюка і Полюха, очевидно, як призвідників, заарештували.

Звинувачення стандартні — саботаж, антирадянська агітація. Вини своєї вони не визнали, весь час твердячи одне: просто хотіли мати для своїх сімей людські умови проживання. Для тодішньої влади це теж було злочином...

● **Світлана ОРЕЛ,**
м. Кіровоград

ПРО-ЧИТАННЯ

Історія України в радянські часи була безликою. З неї викинули імена борців за волю народу, починаючи від гетьманів і закінчуючи “дисидентами”, позначивши їх ярликами “націоналістів”, “сепаратистів”, “ворогів”.

Не вдалося оминати цієї долі й багатьом українським компартійним керівникам. Із 153 членів і кандидатів у члени Політбюро ЦК Комуністичної партії України, 47 були репресовані або доведені до самогубства сталінським режимом, їхні імена були віддані комуністичній анафемі й забуттю. Нині вони, за винятком двох, реабілітовані, їхні імена повернуто історії, незалежно від їхнього місця і ролі в долі українського народу. Поява книги “Політбюро ЦК Компартії України: історія, особи, стосунки (1918—1991)” В. Лозицького, кандидата історичних наук, директора Центрального державного архіву громадських об'єднань України, несе цікаву й корисну інформацію завдяки осмисленню документального історичного матеріалу. Є й галерея персоналій найвищої партійної верхівки Ра-

дянської України, аналізуються рецепти політичної “кухні”, в якій готувалося “вариво”, що ставало сутністю республіканської політики — за цими найважливішими науковими параметрами праця є унікальною, за що дякуємо київському видавництву “Генеза” (2005 р.).

ІСТОРІЯ ЗБАГАЧУЄТЬСЯ

Пізнавальне значення праці полягає й у тому, що багатий документально-фактологічний матеріал дає можливість глибше зрозуміти сутність політики, яку проводив В. Ленін, а потім Й. Сталін щодо України. Особливо актуально звучить сьогодні розкриття автором цілеспрямованої політики Кремля на викоринення в Україні будь-яких “самостійницьких ухилів”, на витравлення самого духу “націоналізму”. Як свідчать наведені в книзі документи, для цього використовувалися різноманітні методи — організаційні й навіть репресивні щодо окремих керівників і всього українського народу. Варто навести хоча б окремі з них. Ось Політбюро ЦК РКП(б)

своєю постановою від 20.03.20 р. розпустило склад ЦК КП(б)У, законно обраний IV конференцією КП(б)У (березень 1920 р.).

Причина? Делегати конференції не підтримали списку членів ЦК КП(б)У, підготовленого й запропонованого Москвою. Вказане рішен-

ного прив'язання української партверхівки, комуністів республіки до есересерівської імперської колісничі, утвердження в суспільстві тотального жаху перед Москвою, Сталін і його поплічники не зупинялися навіть перед масовим терором. Ідеться про штучний голод, органі-

зований Сталіним у 1932—1933 рр., що став справжнім геноцидом проти українського народу.

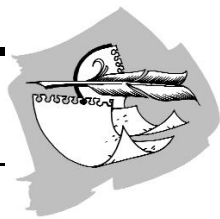
Можна було б зупинитися й на інших подібних аспектах проведення В. Лозицьким наукового дослідження. З них видно, що Ленін, Сталін, верхівка КПРС із самого початку створення КПУ крок за кроком обмежувала, звужувала її внутрішньопартійні права, перетворювала і таки перетворила її на звичайну обласну організацію Російської Федерації. Цей статус КПУ був закріплений і в Статуті КПРС. Як свідчать документи, наведені в книзі, в цьому Москві активно допомагала частина росіян, що були в КПУ, і зрусифіковані українці.

Історичні факти, що аналізує автор, переконливо свідчать: національна політика Кремля щодо України була далеко не “братерською”.

Книга подає науковцям важливий документальний матеріал для заповнення “білих плям” на історичному тлі України, допомагає глибше побачити ту тяжку “національну” й іншу спадщину, яку отримала незалежна Україна, й оцінити масштаби й складність роботи. Вона допомагає зрозуміти “політику зигзагів” в українсько-російських відносинах та їхні справжні причини, розпізнавати сутність демагогії керівників нинішньої КПУ.

Та В. Лозицькому не все вдалося, зокрема хотілося б знайти на сторінках його книги відповідь на питання, чому компартійна верхівка України не стала на бік незалежної України. Автор, по суті, обійшов мовчанням ту негативну роль, яку відіграв В. Щербинський (досить згадати його запаладливе проведення русифікації української освіти, науки тощо). Але вказане не зменшує науковій та інформаційній цінності видання.

● **Олексій ГАВРИЛЮК,**
кандидат історичних наук



«АМПЛІТУДА ПОЕТА – ВІД ЗЕМЛІ АЖ ДО НЕБА...» До 70-річчя Володимира ПІДПАЛОГО

У Національному музеї літератури України відбувся День пам'яті Володимира Підпалого — поета, прозаїка, перекладача, талановитого редактора.

Життя В. Підпалого в його віршах: воєнне й повоєнне дитинство, напівголодні, але щасливі студентські роки, незвичайної вимовливості творча праця.

Прожив поет тільки 37 років. Прожив він їх гідно. Усвідомивши, що слава України складається зі слави особистостей і їхньої важкої праці, будив, як Сковорода, своїх сучасників до роботи.

Змістовно були представлені рукописи із фондів музею, особисті речі, прижиттєві

видання з дарчим написом і твори, подаровані автору.

На зустріч із поезією В. Підпалого завітало багато гостей: письменники, науковці, митці, учні с. Лазірки та Київських шкіл і гімназій. Берегиня родини, вдова поета Ніла Андріївна Підпала поділилася спогадами про чоловіка.

Про В. Підпалого, про співпрацю з талановитим, чесним і мужнім редактором, людиною, яка, жертвуючи спокоєм, службою, добробутом сім'ї, самовіддано стояла в обороні Слова, тепло відгукнувшись однокурсники й друзі поета: Емма Бабчук, Лариса Мороз, Петро Засенко, Михайло Гудзь, Лариса Мірошниченко, Людмила Зінчук.

Поезії В. Підпалого з великим натхненням і трепетом читали професійні актори і юні шанувальники його творчості: актриса Галина Стефанова, актори театру слова "Мушля", учні із села Лазірки, що на Полтавщині, де народився поет, Наталя Бурнус із Київської спеціалізованої школи № 303. Прозвучали ніжні мелодії народних пісень у виконанні бандуристки Катерини Болкуневич. Незабутнім вінком пам'яті прозвучали прекрасні пісні у виконанні вокального гурту "Вербиченька".

Тамара СИДОРЕНКО,
науковий співробітник Національного музею літератури України

Володимир ПІДПАЛИЙ

ТИХА ЕЛЕГІЯ

Коли мене питають: любиш ріки, річки і річечки, і потічки? — відмовчуюсь: вони в мені навіки, а для мого народу — на віки...

Коли мене запитують: народу чи зможеш прислужитись? Як і де? — мовчу: на ясні зорі, тихі води хай випадкове слово не впаде...

Коли мене питають: любиш землю, поля, озера, яблуні в саду? — я знов мовчу: від них не відокремлю себе й тоді, як в землю перейду...

Коли мене питають: рідну мову чи зміг би поміняти на чужу? — моя дружина сину колискову співає тихо. Ліпше не скажу...

Коли мене питають: Україну чи зможеш ти забути на чужині? — кричу: кладіть мене отут у домовину, живим!.. "Однаковісінко м е н і"...

1971

НА СТАРУ ТЕМУ

Куди воно іде все без оглядки — в історію чи просто у архів?.. На всьому свій закон, свої порядки, порядки. Безпорядки й поготів.

І в цьому є страшне щось і пророче, те, що ляка і надиха мене: сьогодні достеменно знати хочу, куди ти, Україно, поминеш...

1967

СПОДІВАНЕ

Слово шукатиму
ночі і дні
в полі, у морі,
на купині.

Як до межі
без нічого дійду,
може, до слова
ближче впаду...

1971

РІДНА МОВА

О мово рідна!
В рідній хаті,
як джерело із глибини,
в голодні дні,
у дні багаті,
і на вогнях,
і при багатті —
ти від коліски
до труни!..

Хоч не чужою чужиною
чужі були і є мені,
немов луною голосною
твої лунають **ГОЛОСНІ!**..

Озвуться чистими тонами
їм **приголосьних** сто рядів —
басами і напівбасами
м'які, сонорні і тверді!..

Не посоромлять ні на йоту
йотованих співзвуччя плин
пісень великого народу
з країни сонця і калин!..

Лише у пору листопаду
шумлять **шумні** та й у журбі...
Моя заступнице й порадо,
безсмертя суджене тобі!..

Бо
ти —
як мати в рідній хаті,
як джерело із глибини,
в голодні дні,
у дні багаті,
і на вогні,
і при багатті,
ти — від коліски до труни!..

6—7 листопада 1968 р.

СПОГАДИ

“Не забудь усміхнутись до друга на прощання, бо невідомо, коли зустрінешся з ним!” Це східне прислів'я згадую щоразу, гортаючи збірку Володимира Підпалого “Вишневий світ”. А думки (теж в який раз!) повертаються до тих днів, коли доводилося зустрічатися з поетом.

Тут я закцентую на тому, що поетична палітра згаданої книжки насамперед приваблює мене розмаїттям весняних кольорів, глибиною життєвої філософії, оптимістичним “я” ліричного героя. Від його поезій я відчувала в собі то образу на нетривалість людського життя, то мені здається, що душа поета, спалахнувши яскраво, раптом згасла, залишивши рядки його думок у книжці про вічність життя на українській землі.

Ми працювали разом у видавництві. Він — у відділі поезії, я — у відділі перекладної літератури, через те доводилося спілкуватися з Підпалім. Пам'ятається, він спитав:

— Як румунською слово “дружба”?

— Амічіціє! — відповів я.

— Ось бачиш, як у вас усе вдало римується: “Іліє—амічіціє”. А втім, кожною мовою римується добре, якщо поезія йде від щирого серця...

“А він — хлопець-добряк, — помислив я тоді. — А що, як...”

І згодом я розповів Володі про засновника циганської радянської поезії Олександра Германова (1893—1950), який у тридцять років переклав “Інтернаціонал”. При цій бесіді я запропонував для перекладу один вірш О. Германова, написаний іще 1938 року. За кілька днів Підпалій приніс готову працю, і я здивувався з його скромності, бо на аркушику стояв напис: “Український текст Володимира Підпалого”, — це не так, як уже усталос в літературній традиції: “Переклав із такої-то такий-то”.

Але мені й досі незбагненне одне: чому ще за життя поета цього вірша не було опубліковано в жодній газеті або ж часопису? І лише по шістнадцяти роках візьму на себе сміливість представити текст із фотокопії рукопису Володимира Підпалого:

Ти спитав циганського поета:

— Ти навіщо пісню написав?

Можє, стане

кращою планета?

Як же ти мене цим здивував!

В одповідь запитую: “Для чоґо І вночі, і вдень ліси гудуть? А бджола із вулика малоґо До ріки свою верстає путь?”

Степ не має ні кінця, ні краю. Ти шатро циганське віднайди, Й запитай, що братові співає Вітер, що летить не знать куди?

ТЕПЛО ЙОГО ДОЛОНІ

В лісі хори наслухай пташині.

Що за пісню птахи узяти?

Мов струмочки —

тихі пісні їхні,

Що із гір в долини потекли.

Чуєш: сонця промінь

срібно грає?

Бачиш: не шукає щастя меж.

Світ увесь на радіощає співає,

І в моєму серці — пісня теж!

Зараз це прикро згадувати, але на початку тих у всьому шаблонноподібних сімдесятих років хто міг подумати-передбачити, що один з усіх, які сходилися в кімнаті для куріння, за певний час покриє нас смутком. Та життя кожної людини має остаточну межу й проти неминучого — ми безсилі. Якось, будучи в цій самій кімнаті, ми обговорювали особисті виробничі справи. А достеменніше — хто і що редагує. І треба було такому статися, бо як навмисне тої миті двері відчинилися й до кімнати увійшов Андрій Головко. Побачивши, що кілька чоловіків стоять біля відчиненої квартирки, він вигукнув:

— Але ж і смалять наші українські хлопці, що аж дим кучерявиться!

Тут Головко помітив, що його сигарета згасла. Тоді письменник попрохав Володю дати йому запалити. Порозмовлявши трохи, Андрій Васильович хутко подався, а хтось із присутніх знову на жарт:

— Пишайся, Підпалій, бо від твоєї сигарети живий класик свою підпалив!

Уже не пам'ятається, як на це зреагував Володя, натовість з усіма подробицями можу розповісти про нашу останню зустріч на початку травня 1973 року в Палаці “Україна”. Тоді мені здалося, що Володя чомусь не в настрої, а спитати його про це мені було незручно. Я лише зізнався, що назажди повертаюся додому.

— Адіо, амікуле, ме инторк акасе, кем ме кем мелягуриле натале! (Прощавай, друже, повертаюся додому, бо дуже мене кличуть рідні краї), — повторив я румунською, відаючи, що відтепер уже нехутко побачу Володю. Тієї миті я подумки подякував йому, що за ці три роки він виявив до мене людську порядність і шляхетність. І якщо згодом частина працівників видавництва виявилися підлабузниками нового директора і нового головного редактора (їхніх прізвищ уже не пам'ятаю), Володя Підпалій залишився для мене вищим за них, бо належав до когорти чудових письменників, як-от: Євген Гуцало, Петро Гуріненко, Анатолій Мороз, Дмитро Міщенко, які на той час були працівниками видавництва.

Зрозумівши серйозність мого наміру, Володя запитав:

— До речі, Іліє, а ти відаєш про те, що колись у твоїх краях бував Овідій?

Цим питанням він мені нагадав, що до міста Томи (теперішнє Констанца в Румунії) примхливий імператор Август зіслав поета Овідія. Справді, вигнанець із Риму іноді приїздив на береги Тіраса (Дністра), аби подивитися на життя воєнничих даків. Про це є навіть кілька ґрунтовних праць, і Підпалій із захопленням згадав ту давнину. Але бачу, що очі його аж заблищали при отаких словах:

— Дивна твоя країна, як і сама розповідь про Овідія, як батьківщина Емінеску, як ніжна струна циганської скрипки!

Ледь довершивши фразу, він раптом чистою латиною з натхненням почав напам'ять читати Овідієві вірші, а я, дивлячись на нього, помислив: “Йому міг би позаздрити навіть фахівець із давньоримської літератури!” Та, поклавши руку на моє плече, він чомусь своє декламування закінчив рядками О. Пушкіна “До Овідія”:

Утиши: не зів'яв Овідія вінець!

А я, поміж юрби

забулений співець,

Для поколінь нових пройду

в житті безслідно,

І геній мій помере,

розвіється неплідно.

Як смутко літ моїх,

пустої слави мить!..

Коли ж нащадок мій,

з незнаних ще століть,

Мій слід шукатиме,

довідавшись про мене,

Отут, де славний прах,

де билося натхнене

Співоє серце, —

хай тоді воскресну я,

З подякою до нього

злетить тінь моя,

І спогад правнука мені

відрадным буде...

Під час ліричного відступу Володя пригорнув до себе донечку. Ми потисли один одному руки. Він повернувся й пішов. Уже здаля подивився в мій бік, а малеча теж помахала мені рукою. Незабаром з іншими людьми вони увійшли до зали. Так ми з ним і розлучилися. Володя залишався в своєму краю, над яким сходить сонце, а я подався до свого, — над яким воно заходить.

Протягом літа я згадував що зустріч і можу побожитися, що мені мислилося таке: “З Володею щось не те...” І ось мої передчуття не обманули, бо одного похмурого дня гупої осені, будучи на Митридатовій горі в Керчі, я розгортаю газету “Літературна Україна” й не їму віри власним очам: із портрета у траурній рамці на мене замислено глянув Володя Підпалій. І тоді думка моя прудкіше за блискавку віднесла мене до Палацу “Україна”, куди до за-

●

Іліє МАЗОРЕ,
м. Кишинів,
1990



Якщо скористатися мовою літописця, то слава про Сергія Архипчука пройшла по всій Україні. Його творчий діапазон вражає. Він досвідчений діяч фестивального руху в Україні, керівник та ідеолог колективу поетичного театру “Мушля”, викладач Університету культури й мистецтва. Він уміє ставити оперні й драматичні вистави, фестивалні дійства, концерти, ювілейні свята і церемонії. І це, певно, не від всеїдності, а від творчого азарту й широкого кола уподобань.

У Сергія гарний родовід (він народився 1960 року на хуторі Ганнівка на Рівненщині в сім’ї сільських трударів) і чудова освіта — Дніпропетровське державне театральне училище (актор драматичного театру) і Московський державний інститут театрального мистецтва ім. А. Луначарського (режисер музичного театру).

Сергій Архипчук — лауреат Міжнародного конкурсу режисерів естради (Москва, 1989 р.); “Режисер року” (фестиваль “Нові зірки старого року”, 1994 р.); Вагнерівський стипендіат (Байройт (ФРН), 1997 р.).

Серед розмаїття його постановок “Юланта” П. Чайковського і “Набукко”, “Отелло” Верді (Донецьк), “Мачуха Саманішвілі” Г. Канчелі, (Дніпропетровськ, краща вистава 1987 року), “Пан Коцький” М. Лисенка (Коломия, 1991 р., лауреат I Міжнародного конкурсу ім. М. Лисенка), “Аїда” Верді (Львів), “Пігмаліон” Б. Шоу (Ніжин), шоу-вистави з Гуцульським естрадно-фольклорним театром-студією “Заграва” (головний режисер, гастролі в містах: Вроцлав, Москва, Монреаль, Торонто та інші) тощо.

“НАЙБІЛЬШИЙ ПРОКОЛ — ЦЕ РОБОТА, ЩО НЕ ДІЙШЛА ДО ЛЮДЕЙ”

— Сергію, цікаво дізнатися, яким є Ваш режисерський конёнок? У чому Ви найбільш потужно почуваетесь?

— Є так звані кордони і береги, які відокремлюють Сергія Архипчука від іншої режисури. Є знакові речі в різних жанрах, — це опери “Аїда” і “Набукко”, рок-фестивалі “Мазепа-фест” і “Тарас Бульба”, фестиваль авторської пісні та співаної поезії “Оберіг”, авторський вечір поета Павла Мовчана тощо, в яких проглядається мій почерк. Як за кісткою можна зрозуміти, що це динозавр, або засць, або мамонт, чи якась інша істота, так, мабуть, можна сказати, що це я, а не хтось інший.

Для мене найважливішими є національна визначеність, глибинне й чітке усвідомлення того, на якій землі я живу і хто зі мною поруч стверджується. Мені здається, що цей нерозривний зв’язок, жива судинна система відчутна в різних моїх постановках, які зроблені в різних формах і різних жанрах.

А взагалі я дипломований оперний режисер, але завжди готовий до будь-якого іншого матеріалу. Життя привчило мене до того, що треба казати тільки те, що можеш сказати тільки ти, незалежно від матеріалу: чи то мелодрама, дитячий твір, поетична вистава тощо. І цим ти будеш цікавий.

— Чому оперний режисер узався за рок-фестивалі? Це замовлення чи Вами рухає внутрішнє знання жанру?

— Тут інше. Для мене це питання більше культурологічної справедливості, тому що при абсолютно безпардонній, безпеліційній ситуації з окупованим інформаційним простором в Україні, рок і бард-фестивалі були громадянськими вчинками. Наприклад, полтавський “Мазепа-фест” заснований колишнім дисидентом Миколою Кульчинським, мною і музикознавцем Олександром Євтушенком. Для нас ідеологія фестивалю — оприлюднити те, що є сьогодні цікавим у часі, є образом цього часу, формує цей час. Ми вивели на світло ті гурти, які існують, але яких ніби немає.

— Чим Ви пояснюєте змову мовчання навколо них?

— Тим, що відбувалося і сто років тому: національною розмитістю, продажністю, зацикленістю на сусідському городі. Політики,

певні мас-медійники, приходячи додому, заглядають у власний холодильник, а не в сусідський, але на інформаційному городі вони порпаються у сусіда, а той тільки радий, бо просуває свою продукцію за наші гроші.

Поруч із нами живуть угорці, австрійці, поляки, німці, словаки, румуни, які мають свою неповторну культуру, а ми відверто зациклені на старшому браті. “Зачаровані на Схід”, — сказав колись Тичина, ці чари досі багатьох надихають, вони дивляться через зачаровані окуляри, і найгірше, що ті окуляри на серці й у голові.

— Якими роботами Ви найбільше пишаєтеся? Чи траплялися провали?

— Мене вельми тішить одна з останніх робіт — “Заповітне” Миколи Вінграновського в поетичному театрі “Мушля”. Ми безупинно говоримо про відродження, хоча є речі, котрі

був жажливий ляп, особливо з огляду на зміст задуманого. Я б не побажав такого нікому з режисерів.

Найбільші ляпаси — у снах. Мені досі сняться режисерські сні про те, що все зривається: декорації, світло й звук вийшли з ладу, ведучі або захворіли, або не вивчили тексту. Сон повторюється у різних варіаціях і чомусь пов’язаний із фестивалем “Тарас Бульба”.

“КОЛИ ТИ НЕ Є, ЦЕ ЗНАЧНО ТЯЖЧЕ, НІЖ КОЛИ ТИ Є”

— У мене складається враження, що Україна потерпає від дефіциту режисерів. Наприклад, більшість провідних театрів очолюють літні режисери, які часто запрошують для постановок молодших колег з інших країн, наприклад, із Росії, Грузії, Італії. Ваша думка з цього приводу?

— Можна узагальнювати і не узагальнювати. Якщо говорити про Національний театр опери та балету імені Шевченка, то там ситуація з режисурою більш ніж кризова. Замість того, щоб вирощувати, підтримувати своїх фахівців, вірити в них, театральні керівники намагаються взагалі обходитися без постійних режисерів, як це донедавна було в Львівській опері, як нині в Донецьку, в Одесі, схожа сумнівно-непевна ситуація в Харкові, в Дніпропетровську...

СЕРГІЙ АРХИПЧУК: «ДЛЯ МЕНЕ НАЙВАЖЛИВІШОЮ Є НАЦІОНАЛЬНА ВИЗНАЧЕНІСТЬ»



Сцена з опери Д. Верді “Аїда”

вже не можливо реанімувати, а от щодо поетичного театру, традиція якого існувала впродовж багатьох десятиліть, я нутром відчуваю, що цю прогалину треба засівати, і мені здається, те, що ми зробили, дозволяє побачити й наш час, і наші проблеми, і по тому, як глядач реагує на певні моменти, можна зрозуміти чимало про самого глядача.

І найголовніше те, що від Рівного до Донецька, від Полтави до Києва, незалежно від мови і традицій, цей поетичний колаж Вінграновського сприймався людьми, він потрібен, і саме в такій динамічній сценічній формі.

Пишаюся постановкою опери “Аїда” у Львові, пишаюся фестивалями, які мали своє обличчя, драматургію, сценографію, концепцію, стилістику.

А щодо провалів і проколів... Це ж найкращі наші вчителі! Найбільший прокол — це втрата роботи, коли вона не відбувається взагалі. А відверті провали я забув (сміється).

Хоча... Згадую таке. Ще за радянських часів ми робили дуже трагічне дійство, пов’язане з десятиліттям із дня смерті й сорокаріччям із дня народження Володимира Івасюка. Тоді було дуже багато опору, чимало кадебістів нишкли в залі. Дирекція театру імені Заньковецької дала нам на поміч дещо нерівноважену жіночку. Вона відкрила завісу в невідповідний момент, коли на сцені не все ще було готове, хтось зопалу побіг тощо. Це

цим театром. Він багатожанровий, там панує російська трагікомедія, латиноамериканська й індійська мелодрама, італійська комедія, американські бойовики тощо. Український театр, і режисура в тому числі, часто-густо живе не тим життям, яке вирує в приміщеннях цього космополітичного театру. Як легко, наприклад, була затоптана вистава Галини Тельнюк “УБН” (“Український буржуазний націоналізм”) у театрі імені Заньковецької. Можна сперечатися щодо вартості драматургічної, акторської, музичної, але те, що ця вистава була найактуальнішою для мене за всі роки незалежності, — це факт (слава Богу, вона досі йде у Львові). Але дуже легко й швидко київські псевдознавці від театру, люди в червоних халатах і з великими тесаками її зарубали й затоптали.

— Є думка, що українська драматургія слабка, інакше б п’єси наших авторів ставилися по всьому світові.

— Не треба робити зі “всього світу” супераргумент. Колись Катерина II дала добрячий “сармак” французьким літераторам, щоб вони писали про Московію, а інший російський можновладець дав гроші, щоб утворити назву Росія, а не Московія. Це все можна купити і зробити. У світі підробних цінностей, імітації коштовностей не так уже важко роздуть бульку на весь світ.

Із другого боку, згадаймо, як п’єси Коломійця, Корнійчука, Левади, Канівця йшли в театрах по всьому СРСР — це була ідеологія. А те, що зараз відбувається, — теж багато в чому ідеологія: дехто не хоче визнати український театр.

— Сергію, Вас часто можна побачити у філармонії, на виставках художників, на книжкових ярмарках, в опері, в драматичних театрах тощо. Це від всеїдності, чи відбувається акумуляція певних ідей?

— До всеїдності далеко, я б значно більше хотів бачити, ніж можу, до того ж баланую між навалюю інформації і внутрішніми табу, щоб не переїсти тієї інформації.

Під час навчання в ДІТІСі однією з “технологій” було ведення щоденника вражень. І коли мій художній керівник курсу побачив, що один день я в цирку, другий — на концерті італійського співака Джанні Моранді, третій — у Дюссельдорфській опері, четвертий — у драматичному театрі Марселя Марішала, далі — на камерній виставі, на джаз-фестивалі, він сказав: “Я не можу зрозуміти, де ти, а де не ти”. А потім промовив: “А-а, вибач, скільки тобі років? Вісімнадцять?”

Тепер мені далеко не вісімнадцять, але намагання відчувати різні мистецтва не згає, бо вони щільно поєднані з життям. Це як закон сполучних судин. Якщо одну судину підняти, то рівень рідини в іншій обов’язково зреагує. Рок-фестивалі цікаві не тільки як стихія, а як частина життя мого народу, молоді, виникає намагання зрозуміти й підкласти своє вміння, досвід, і не тільки тому, що є біла пляма у висвітленні цього явища, а й тому, що йти незанимає шляхами цікавіше. Ось, наприклад, Андрій Жолдак, вельми яскравий режисер, і той, хто піде його шляхом, буде приречений повторювати. Є люди, які постійно щось повторюють. Для мене цікаво йти своїм шляхом. Є така французька приказка: “Я п’ю з маленької чарочки, але зі своєї”. Я не знаю розмірів моєї чарки, але мені є що сказати і як сказати, і це може бути почуто.

Для того, щоб побачити всі хиби, відхилення, нахили і ракурси режисера або актора, для цього не треба в нього брати інтерв’ю, треба, щоб відкрилася завіса, і ви почали всотувати дійство. Справжнє мистецтво — найбільша винагорода, найбільший гонорар для митця, це той трунок, який не зрівняється з ніякими алкогольним напоями й допінгами.

— А що таке режисура?

— Режисура — це культура. Коли її немає, це відчують усі. А коли є, режисуру можна не помітити, всі подумують, що це так природно: людина вихована, все злагоджено працює. Я люблю вислів Довженка, де йдеться про його мрію поставити такий фільм, щоб у глядача було враження, що сценарист не писав сценарію, режисер не керував знімальним процесом, оператор — камерою, актори не вчили ролей. А все вийшло ніби само по собі, як яблуко, котре росло, дозріло, пригрілося на сонечку і впало.

●

Спілкувався
Володимир КОСКІН



Серджіо Бідзаррі

Мистецький досвід італійських майстрів цікавий і для наших професіоналів. Адже всі твори позначені яскравою самобутньою творчою манерою, і кожен митець ішов до цього власним шляхом. І не завжди там були художні академії чи студії. Найповажніший за віком і, може, найвідоміший у своїй країні Серджіо Бідзаррі у юності вчився на музиканта. Але, як сам зізнався, насправді щоранку, загорнувши шматок хліба, поспішав на вокзал, аби вирушити до Риму чи Флоренції, знов у зали знаменитих галерей і музеїв. Подовгу розглядаючи шедеври майстрів Відродження, він набував власного живописного досвіду. Коли продав уперше свою картину, зібрав усіх друзів і пригощав, доки не скінчилися гроші.

Антоніо Гандоссі ще в дитинстві успішно розмальовував стіни своєї домівки, а в початковій школі вже представив виставку з сорока малюнків. Тож не сумніваючись щодо свого професійного вибору, мав один лише клопіт: як об'єднати дві пристрасті — живопис і мандри. Це йому вдалося, бо, мандруючи Європою, також вивчав досвід великих майстрів усіх часів і народів. Академічна освіта і серйозний фах архітектора й дизайнера не змінили веселого характеру римського художника, який жартує в своїх сюжетах, на зразок картини "La perestrojka". А ще за лічені хвилини створює портрети друзів на ресторанній серветці.

Джанкарло Валентіні — президент асоціації "Сполето арте" зрозумів, що він художник, коли намалював зворушливий образ дивака у незграбних черевиках зі шнурками, що майоріли в повітрі, і величезному капелюсі, який закриває лице. Проте глядачу достатньо і цих аксесуарів, аби зрозуміти, що цей добрий і трохи сумовитий прочанин — сам художник, що йде по світах власного життя, розповідаючи свою історію всім зустрічним. Завжди залишаючи обіч яскраві сцени людського буття, рожеві піраміди міст і квітучі долини, він самотній у цьому світі, але й необхідний йому.

Власне, ця філософська тема домінуюча у творчості сучасних італійських майстрів — діалог зі світом, який різко змінюється за минуле століття, і вразливий душі все важче у цьому деструктивному середовищі. Усезростаюче прагнення повернути омріяний Едем, гармонію людини і природи.

Пора вічного сяючого літа і радості життя у картинах Серджіо Бідзаррі, що грою барв і манерою письма нагадують джазові композиції. Домінанта золотого кольору утворює красу буття і любові, що пронизує світ, як сонячне проміння. У цьому своєрідний творчий маніфест митця, який пише вишукану музику своїх полотен, де всі персонажі є головними героями: Природа і люди, німфи і ельфи. А може, ми з вами у забутому, але бажаному відчутті розкутості й волі свого тіла. Світ природи на полотнах Бідзаррі первісний і безмежний, яким він, можливо, був у дитинстві людської цивілізації. Цю гармонію художник підкреслює повітряною ауру, яка міражно огортає і земну флору. Ілюзія марева досягається зваженим співвідношенням теплих і холодних тонів, це скоріше пейзаж-

го сюжетів є трохи меланхолії, як жалю за світом гармонії, що його втрачає людство у світі природи і власного духовного середовища. Як пишуть про ці картини критики, в них живе літературно-антропологічна суть справжнього умбра.

Елегантні композиції і загадкові сюжети полотен римського художника й актора Ланфранко Фіноккіолі створили йому ім'я майстра образної метафізики. Символіст за своєю суттю, він творить власний простір, де поєднуються різні часові площини, і в чітко виписаній архітектурі безлюдних палаців, ідеальних геометричних ліній арок і колон з'ява містичних об'єктів — лицарських обладунків замість живих суперників чи вітрильника на підлозі кімнати сприймається як запрошення до осягання світу безкінечного. Світу, в якому, можливо, реальнішим за вічний мармур колон є жива людська фантазія, мрія, що матеріалізує міражі. На його естетичний світогляд мали значний вплив еллінська культура і мистецтво епохи Відродження. Майстер синтезує ці враження у багатьох сюжетах. Лан-

здається, за крок до фігуративного живопису, нерідко образний ряд містить прямий натяк на міський ландшафт чи інтер'єр кімнати, однак художник насамперед пише настрої. Саме тому в цих композиціях згармонізовано кольорову гаму, пом'якшену розтяжками та перламутровим світінням, є своя доцільність у суспільстві справжніх і вигаданих елементів, об'єднаних однією мотивацією: підсилити емоційні враження від картин, де триває час спогадів чи передчуттів. Вигадливі художні засоби, майстерне володіння пензлем оцінено знавцями цього живопису, та насамперед у ньому живе гармонія трансформацій, так ніби природний м'який потік світла сам по собі творить нові об-



Джанкарло Валентіні

го дерева на сонячній галявині. Інколи він залишає у своїй картині глядачеві дорожній знак з ім'ям того, хто може супроводжувати вас у ті шасливі закутки. На знаку зазначено ім'я: "Джене Помпа".

Заглиблення у світ почуттів на межі реальності і сну магією кольорів відтворює Альфредо Тітта. Власне, колір є сюжетом і домінуючою полотном, де майстер із виваженою точністю еквілібриста витримує рівновагу: сповідуючи, як принцип, рафіновану естетику колористичної композиції і водночас передає напружену й пульсацію кольору, створює складну ритмічну архітектоніку площин. Ці картини, мов кардіограма почуттів макрокосмосу, ім'я якому — людина: це колекція наших емоційних сплесків, люмінесцентних грозових розрядів, смарагдово сяючих хвиль ніжності і якихось дитинних інстинктів. Художник і скульптор Альфредо Тітта, за власним зізнанням, завжди був далеко від академічного стилю, його приваблює пошук нових творчих мотивів і стимулів.

Калейдоскоп образних засобів, гру з елементами і створення нових колористичних комбінацій представляє в своїх творах Антоніо Гандоссі. Він художник-оповідач. Інколи казкар, святкуючи радість життя, складає

рази, видозмінює знайомі і призабуті риси.

Римський художник Джене Помпа продовжує традиції італійської пейзажної школи в композиціях із обов'язковими елементами природи і архітектури. Однак панорама його ландшафтів виходить за рамки картини. Перспектива полотна, що втягує погляд у простір далекого горизонту, — це "Лавандові долини" Джене, що їх знають у багатьох країнах Європи. Індивідуальна техніка фактурного конструювання пейзажу за допомогою шпателя на виписаній лєсировках площині створює ілюзію реальності, подорожі кожного глядача до обривів і осяяних галявин. Разом із природою ми переживаємо пори року власного життя, і кожну мить зображує у спектрі радісних барв буття. Критики ще називають його поетом кольору, який створює симфонію відтінків, завдяки цьому пейзажі персоналізовані, з внутрішнім настроєм тихої ніжності, задумливості, але незмінно сповнені позитивного заряду. Художник нагадує нам про можливі шляхи в краї світлих одкровенень, де знімає втому життя медитативне споглядання навіть одно-

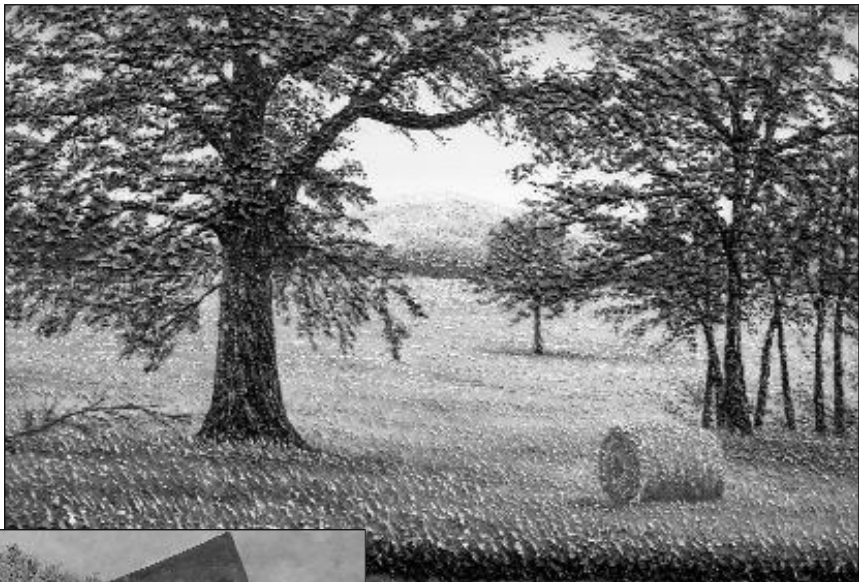
гербарій незвичайних барв рослинного світу. А іншого разу сторінка його повісті про життя іронічно-тривожна, художник не моралізує, а щось підказує глядачеві своєю улюбленою манерою зіставляти чи об'єднувати об'єкти, алхімією кольору передавати відтінки почуттів. Він художник-архітектор, тож інколи виказує прагнення структурувати свої полотна відповідно до принципів архітектури. Та якими б не були образні рішення — фігуративними чи абстрактними, контакт із глядачем відбувається одразу, схоже, що художник навіть передбачає момент взаємного споглядання. Якесь об'єкти з живописного простору вибудовуються в асоціативний ряд нашої уяви, і хтось знайде себе в людному натовпі, а хтось упізнає свій смуток в очах самотнього смішного лицедія.

Загалом виставка художників асоціації "Сполето арте" сприймається як кольорова симфонія, присвячена прекрасній Умбрії. Привітаймо себе, що це довгоочікуване знайомство відбулося.

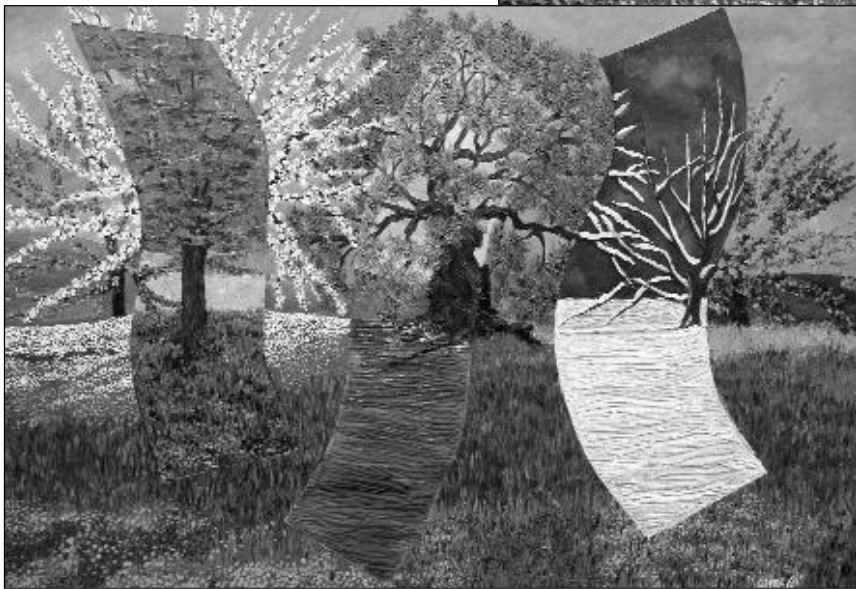
● Валентина ДАВИДЕНКО

СОНЯЧНА ПАЛІТРА ІТАЛІЙСЬКИХ МАЙСТРІВ

У Київській міській галереї "Лавра" відкрилася виставка "Барви італійської Умбрії" за участю відомих італійських художників асоціації "Сполето арте": Джанкарло Валентіні, Серджіо Бідзаррі, Джене Помпа, Вера Гарофало, Антоніо Гандоссі, Альфредо Тітта, Ланфранко Фіноккіолі. Це перша велика виставка сучасного італійського живопису в Україні. Асоціація "Сполето арте" широко відома в Італії своїми благодійними акціями на допомогу хворим і постраждалим від стихійного лиха. Нинішня виставкова акція започатковує співробітництво в галузі культури і мистецтва між Головним управлінням культури і мистецтв виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) та Департаментом культури регіону Умбрія (Італійська республіка) у рамках міжнародного проекту "Київ — Європейська культурна столиця — 2010".



Джене Помпа



Антоніо Гандоссі

мрія, нірвана для стомленої цивілізацією душі. І входження в такий стан має бути неквапним, споглядальним, митець ніби відкриває нам лише частину, якийсь фрагмент безкінечного простору. Життєдайна сила любові й гармонії як протиставлення деструкції сучасного життя — ось що читається в полотнах маестро Бідзаррі, як його шанобливо величають колеги і мешканці Сполето. В літній усмішці йо-

франко Фіноккіолі зустрічався і мав спільні виставки з творчою елітою — Гуттузо, Міро, Далі. Його полотно "Святий Франциско — послання миру" перебуває в колекції Пінакотеки Ватикану.

Вера Гарофало не дає назв своїм картинам, оскільки вважає, що візуальне мистецтво самодостатнє для сприйняття без підказок глядачу. В її полотнах знаходимо проте дбайливо виписані фрагменти, які,



МУЗИЧНИЙ КИЇВ

Клавдія Іванівна Шульженко проспівала 500 фронтових сольних концертів. У зимові місяці стояла перед бійцями в легкій концертній сукні — такою вони хотіли бачити “Королеву Синьої Хустинки”. В довоєнні й повоєнні роки дала життя 300 пісням. Більшість із них стали зразками ліричної пісні вищого гатунку. Справжня улюблениця слухачів “від краю і до краю, від моря і до моря”. Цього року — її сторічний ювілей. Підготовка до нього в Києві почалася восени минулого року. “Слово Просвіти” одразу сповістило про це (нарис “Він акомпанував самій Шульженко”).

Київський Колонний зал ім. М. В. Лисенка шанують слухачі з численних іноземних посольств. Цікаві концерти відбуваються на їхнє замовлення. Того осіннього дня завітав перший секретар посольства Російської Федерації пан А. С. Гасюк. Була ідея: великий сольний концерт із репертуару Шульженко. Але хто співатиме? Вибір зупинили на Любові Скоромній, яка володіє голосом екстра-класу з чудовим теплим забарвленням. Солостка Національної філармонії, заслужена артистка України. Цикли старовинного романсу в її виконанні збирають постійну аудиторію вдячних слухачів. Яка була перша реакція пані Скоромної на отриману пропозицію? Адже за чудовими ліричними піснями концерту стояв штамп — манера виконання самої Шульженко. Відповідь була відверта.

— Я мала свій шлях до подібних пісень. Якщо почуття та виконання не фальшиві, в залі народжується чудова енергетика: єдність, довіра, надія. Кажуть, що таке було і на концертах Шульженко. Але телеекран демонструє лише колишню успішну зірку на безхмарному естрадному небосхилі. Отже, я повинна була дізнатися, хто вона була насправді. Тому пішла на книжковий ринок, де є сучасна література про Шульженко, відшуквала колекціонерів. І з’ясувала, що її зірка не раптово засяяла в Ленінграді, а згодом у Москві. Усе необхідне мистецьке підґрунтя Клавдія Іванівна отримала в рідному українському Харкові.

Отже, Харків був для неї щасливим трампліном із самого народження. На будинку № 45 по вул. Володимирській можна побачити меморіальну дошку. З написом: “Тут народилася і жила з 1906 по 1930 рік велика співачка та актриса Клавдія Іванівна Шульженко”. У двір із саморобною сценою збиралися глядачі, тобто сусіди з прилеглих будинків. Виступав “дитячий театр” із яскравою лідеркою Клавою. У свої неповні 17 вона пішла потайки від родини “поступати в актриси” до авторитетного Харківського драматичного театру. Долаючи хвилювання, проспівала батькову улюблену “Розпрягайте, хлопці, коней”. Чуйний вихователь акторів, Синельников, розгледів потенціал артистичної дівчини. До трупи прийняв, та зобов’язав віддати вільний час навчанням.

Уже досить скоро окреслилася її сценічний напрямок: пісня — міні-спектакль. Клава поча-

ла шукати власний репертуар. У Харкові першу пісню особисто для неї написав Юлій Мейтус.

Необхідність працювати разом із чоловіком привела Шульженко до Ленінграда. І вже в 30-ті роки почула з вуст В. Меєрхольда цікавий комплімент — “Вертинський в юбке”. Олександр Вертинський, гордість Києва. Вважається фундатором ліричної пісні ХХ століття у світовому масштабі.



НЕЗАБУТНІЙ ШУЛЬЖЕНКО

“Вертинський у спідниці”, гордість Харкова, випрацювала для пісні еталон вищої проби, що діє і в наш час. Клавдія Іванівна була на гастролях в Єревані, коли 22 червня почула: війна. Можна було залишитися в тилу, евакуюватися. Вона згодом розповідала: “Решение было принято тут же — считать себя мобилизованными, перейти полностью в распоряжение военного командования. Телеграмма об этом ушла в Ленинград”. Дорогою забрала з Харкова маленького сина. Як важко він потерпав потім від дистрофії у голодному блокадному місті, а вона з чоловіком постійно виїжджали з концертами до бойових частин. Із численних нагород найбільше шанувала срібний знак “Дорога життя” захисників Ленінграда, бо там була і її дорога. Далі — повоєнні роки з відбудовою розореної Батьківщини. І знову ніяких пафосних пісень, лише чиста щира лірика.

— Вона була мужня й чесна не тільки на війні, — розповідає Любов Скоромна. — Під її творчий марафон не стелилася килимова доріжка (разом 2 тисячі концертів і 300 пісень, яким Шульженко дала життя). Скільки разів наражалася на злу та лицемірну радянську цензуру, на слабодухість тих, хто оспівував “любих вождів народу”. Не підписала жодного листа з наклепами і про будь-кого не казала погано, а якщо треба — відкрито відстоювала

гідність свою та інших. Справжня козачка. Зауважимо, що закиди проти неї можуть в наш час сприйматися навіть як компліменти з долею чорного гумору. А якщо це 1947 р., коли йшло чергове сталінське “полювання на відьом”, пасквіль Н. П. Смирнова-Сокольського був реальною загрозою її життю та творчості. Шульженко з обуренням відповіла відкритим листом до Парткому: “Смирнов-Сокольский клеветает на советскую эстраду, говоря о том, что некоторые работники, и среди них я, элегантно наряжаются в туалеты, тем самым подражая западноевропейской моде... В песнях много лирики и любви... Я полагаю, что в условиях нашей радостной победной действительности — это убожество и приbedнение... Ироничный и незадачный менталитет Клавдии Ивановны давался взнаки навіть у цьому офіційному документі: “Как же быть? Не выступать же всем в засаленной блузе, годами не стиранной, как это делает сам Смирнов-Сокольский”. Особисто вона була неймовірно охайною.



Чимало говорить підготовка до її прижиттєвого топ-ювілею: 70 років життя та 50 — творчої діяльності. Усе, що з ним пов’язано, увійшло в історію світової естради. Шульженко “вибила” для сольного концерту гідний самої події Колонний зал — спротив чиновників було зламане. Туди збиралися прийти найкращі артисти Москви, щоб її вшанувати. Раптом напередодні концерту — заборона. Борис Брунов, організатор, був викликаний в Управління культури, де почув: “Чтобы человека похоронили (?) или чествовали в Колонном зале, нужно решение Центрального комитета партии. Такого решения нет. Сообщите Клавдии Ивановне что эта часть юбилея отменяется”. Далась-таки взнаки колишня “душевна розмова” з Фурцевою — міністром культури, яка намагалася принизити співачку. У відповідь пані міністр почула, що є лише ткалею

з фабрики і такою залишиться. А хто така Шульженко, вона як міністр мусить знати.

Попри все вона блискуче провела свій ювілейний концерт. Справжня Королева Колонного залу співала так, що слухачі вставали, і овації тривали по 10 хвилин. Преса була одностайна: неймовірним чином голос 70-річної співачки линував яскравіше, ніж у повні сил молоді роки. Загалом репертуар Шульженко складає унікальну енциклопедію почуттів наших батьків, подекуди й нас, майже за все ХХ століття з його жорстокими випробуваннями, святами й буднями.

Даючи згоду на виконання небувалого сольного концерту, Л. Скоромна насамперед подумала про свого концертмейстера, народного артиста України А. В. Кухарева. Саме йому був присвячений нарис “Він акомпанував самій Шульженко”.

— На нас із Альфредом В’ячеславовичем чекала чудова, але нереальна робота в умовах страшного цейтноту. Шульженко могла працювати над одним шлягером упродовж року чи навіть двох. Ми мали 3 місяці на 20 шлягерів, і тільки 1 з місяців — реальна творча відпустка. Ми діставали ноти, купували аудіо- та відеозаписи концертів через друзі чи треті руки, і знов якусь літературу. За кожною піснею Шульженко стояло щось її особисте, якісь взаємини з авторами її пісень — поетами, композиторами. Вони всі також були талановитими особистостями. Імпульси цих людей я мусила емоційно оживити, щоб вони дали забарвлення голосу, пластику рухам. Врешті ми з Альфредом В’ячеславовичем вибудували музичний спектакль, що мав би енергетичний зв’язок із славним ювілейним концертом Клавдії Іванівни. Наш концерт “Пісня, любов моя” — на її честь.

Перший “обкат” концерту в повному об’ємі відбувся у Будинку вчених. Аудиторія вибаглива та інтелігентна, “переважно з віку пісень Шульженко”. Успіх такий, що на нього Скоромна з Кухаревим не сподівалися. Вдячні слухачі казали, що їм повернули молодість. Були в захваті від звучання пісень, яке визначив голос співачки, вихований високою класикою та чуттєвістю романсу.

Ще була участь у збірних концертах на честь ювілею Шульженко. Тут уже наші виконавці приймали поздоровлення від корифеїв естради на чолі з Юлією Пашковською. Був концерт у посольстві Російської Федерації. З дипломатичною лаконічністю пан Гасюк підвів ризик: “Знову інтуїція мене не підвела”.

Нарешті, головний ювілейний концерт. Колонний зал переповнений, океан квітів, постійні “браво”. Радість і сльози, спричинені спогадами. Здивованість молодих слухачів, яких бабусі й дідуся “притягли” чималими зусиллями. Вони й гадки не мали, що можна так делікатно і красиво висловлювати особисті почуття. Для юних Л. Скоромна підписувала автографи з надією, що справжня лірична пісня буде і в них.

... Плануються гастролі Україною та Росією.

● Людмила ДЕХТЯРЬОВА

«ВОНА ОСВІТЛЮВАЛА ВИКОНАННЯ СВОЇМ ДУХОМ...»



Артисти Київської філармонії Любов Скоромна (спів) та Альфред Кухарів (акомпанемент, фортепіано) підготували й успішно виконують концерт-виставу, присвячену 100-річчю ювілею Клавдії Шульженко, що складається виключно з пісень репертуару великої українки.

Розповідає Любов Іванівна Скоромна:

— Під час навчання в консерваторії ми вивчали переважно класичну музику: Моцарт, Бах, Персел, Перголезі, Ліст, Шуберт, Рахманінов, Чайковський, Римський-Корсаков, Лисенко, Гулак-Артемівський. А популярна пісня вважалася музикою нижчого сорту. Її виконували ті, що не могли співати класику. Коли я почала працювати з популярною піснею, то зрозуміла, що мистецтву виконання цих пісень треба довго вчитися.

Клавдія Шульженко — геніальна співачка, яка освітлювала виконання пісні своїм духом. Тембр її голосу більше схожий на альт. Проте він звучав дуже високо. У мене за тембровим забарвленням її пісні все одно звучать нижче, ніж у неї, хоча в мене сопрано. До того ж, вона, виконуючи все це в класичній манері, так зачаровувала слухачів піснею, що була рідною і зрозумілою і простому солдатіві, і академіку. Я теж багато виступала перед слухачами, не підготовленими до класичного співу. І вони мене розуміли...

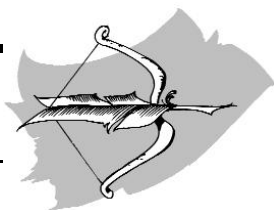
— **Розкажіть, будь ласка, про свій творчий досвід.**

— Наша робота потребує певної всеїдності, бо маємо співати все — від опери до популярної пісні. Я виконувала у Філармонії і Тетяну з “Євгенія Онегіна”, й Наталку-Полтавку Лисенка, і Одарку в “Запорожці за Дунаєм”. У 1986 році ми їздили до Америки, проводили зустрічі з нашими лемками. У репертуарі було десь сорок-п’ятдесят лемківських пісень, а також українська класична пісня. А ніни коли хтось і виїжджає за кордон, то тільки виконавці сучасних творів або молоді люди, які закінчують консерваторію і їдуть стажуватися. Там і залишаються, бо чомусь ми в Україні нікому не потрібні. Щоб Шульженко стала Шульженко, треба було, аби вона поїхала до Ленінграда, а звідти до Москви. Там вона перемогла на конкурсі, і як зараз кажуть, отримала “розкрутку”. Така сама ситуація в музиці й зараз. Цінувати талант, що живе поруч, ми не вміємо.

— **Любово Іванівно, розкажіть, будь ласка, про гастролі, які плануються з цією програмою. Де вони проходять?**

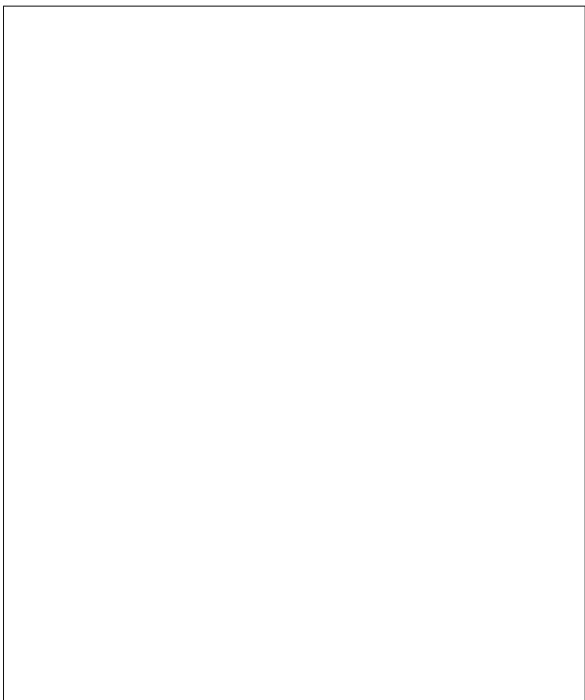
— Загадувати нічого не хочу, але бачу доцільність їхнього проведення у Росії. Якщо ми сподобаємося там, то це шанс, що й тут нас хтось захоче почути. Така-от дивна закономірність. До того ж, мені б хотілося підняти всіх наших творчих людей: співаків, акторів, художників, усіх тих, що живуть за кордоном, але є виходцями з України. Радянський Союз був великою країною, в якій змішалися в одному казані долі різних народів. І сьогодні дуже важливо за відстанню не втратити відчуття спорідненості. До речі, якби не було тієї епохи, можливо, не було б і Клавдії Шульженко. Такі партійні “діячі”-функціонери як Фурцева, з якою ворогувала співачка, навіки відійшли в минуле, а її саму ще довго пам’ятатимуть.

● Спілкувалася Людмила ІЛЬЄНКО



КОНФЕРЕНЦІЯ

МОВА – НЕ МОДА



•

АВТОРИТЕТНО

ДЕТОНАТОР (У)МОВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

•